

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

**RADİKAL FEMİNİST TEORİ BAĞLAMINDA KADINLARIN MİRAS
SORUNU: MALATYA ÖRNEĞİ**

BETÜL ZAĞLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİVAS
Ekim2017

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**RADİKAL FEMİNİST TEORİ BAĞLAMINDA KADINLARIN MİRAS
SORUNU: MALATYA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

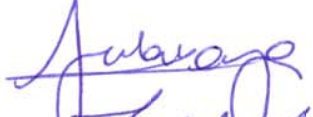

Betül ZAĞLI

Danışman
Doç. Dr. Sevda MUTLU

SİVAS
Ekim2017

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyoloji
Bilim Dalı : Sosyoloji
Tezin Başlığı : Radikal Feminist Teori Bağlamında Kadınların Miras Sorunu: Malatya Örneği
Savunma Tarihi : 11.09.2017
Danışmanı : Doç. Dr. Sevda MUTLU

	Unvanı - Adı Soyadı	İmza
Jüri Başkanı	: Prof. Dr. Ali ERKUL	
Üye	: Doç. Dr. Sevda MUTLU	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Zuhâl GÜLER	

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Betül ZAĞLI tarafından hazırlanan Radikal Feminist Teori Bağlamında Kadınların Miras Sorunu: Malatya Örneği

başlıklı tez, kabul edilmiştir./..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi, beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

Betül ZAĞLI

TEŞEKKÜR

Bu araştırmayı yapma fikri zihnimde, yakın akrabalarından ya da çevreden mirasını isteyip de sorun yaşayan kadınlarla karşılaşp, onların bu süreçte yaşamış oldukları bir takım sorunları dinledikten sonra doğdu. Hazırlamış olduğum bu tez, mirasını isteyen kadınların miras isteme sürecinde ataerkil bireyler tarafından nasıl kısıtlandığına, aile veya mahalle baskısının gerek miras isteme sürecinde gerek sonraki aşamalarda ne tür etkilerinin olduğuna dikkat çekmek için hazırlanmıştır. Her ne kadar kadın veya kadınların yaşamış oldukları bir takım sorunlara yer verilmiş olsa da, hareket noktamı oluşturan bu sorun şüana kadar ele alınmamasından dolayı önem kazanmaktadır.

Mirasını isteyen kadınların yaşamış oldukları sorunları farklı boyutlarıyla ortaya koymanın ve anlamının yolu, Radikal Feminist Teorinin temel kavramı olan ataerkil yapının, kadınlar üzerindeki hâkimiyetini bilmek ve bu hâkimiyetin etkisini azaltmaktan geçer. Geçmişte geleneksel yapının getirmiş olduğu baskı, otorite, kadınlara söz hakkının verilmemesi gibi faktörler kadınların sahip olduğu hakları bilmemesine ya da bu haklara sahip olduklarının farkında olmalarına rağmen, yapılan haksızlıklara karşı gelemeyip var olan düzene boyun eğmelerine neden olmuştur. Bu geleneksel yapıya boyun eğen kadınlar küresel çağda baskı, otorite gibi kavramları umursamayp kısmen de olsa kendi haklarını elde etmenin yollarını aramaya başlamışlardır. İşte bu yüzden, kadınların miras isteyip bunun sonucunda yaşamış oldukları sorunları ele almak küresel çağda daha fazla önemli hale gelmektedir.

Öncelikle araştırmam sırasında, derinlemesine mülakat sorularımı hazırlamamdan başlayarak araştırmamın her aşamasında yardım ve desteklerini esirgemeyen değerli görüşleriyle bana yol gösteren kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Sevda Mutluya teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Ayrıca tez sürecim öncesinde ve sırasında beni hep yüreklendiren, bıkmadan usanmadan yazdıklarımı dinleyen, tezimi bitirebilmem için bana ilham ve güç veren canım annem Beyaz Zağlı'ya teşekkür eder, bana vermiş olduğu sevgi ve emek için de minnettarlığımı belirtmek isterim.

Ve tabii ki son olarak bu çalışmayı yetiştirmemde emeği geçen ve benden maddi, manevi hiçbir desteği esirgemeyen bir tanecik babam Basri Zağlı'ya ve kardeşim Mehmet Can Zağlı'ya sonsuz sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. MİRAS, FEMİNİZM, TARİHSEL GELİŞİMİ VE TÜRLERİ	3
1.1. Miras.....	3
1.2. Miras Hukuku ve Tarihçesi	3
1.3. Mecelleye Göre Miras	5
1.4. İslam’da Miras.....	6
1.5. Feminizm.....	9
1.6. Feminizmin Tarihsel Gelişimi.....	11
1.6.1. Birinci Dalga Feminizm	11
1.6.2. İkinci Dalga Feminizm.....	14
1.6.3. Üçüncü Dalga Feminizm.....	17
1.7. Feminizm Teorileri.....	20
1.7.1. Liberal Feminizm	21
1.7.2. Marksist Feminizm.....	23
1.7.3. Radikal Feminizm	25
1.7.4. Postmodern Feminizm.....	29
1.8. İslami Feminizm.....	32
İKİNCİ BÖLÜM	35
2. ARAŞTIRMA PROBLEMİNDEN ELDE EDİLEN BULGULAR	35
2.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi	35
2.2. Araştırmanın Sınırlılıkları	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	37
3. ARAŞTIRMANIN TASARIMI.....	37
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	39
4. ANALİZ.....	39
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	41
5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI.....	41
5.1. Kadınların Mirastan Eşit Pay Alma Mücadelesinin Önündeki Engeller	41
5.1.1. Aile Yapısı	42
5.1.2. Eğitim Faktörü	45
5.1.3. Dini Faktörler.....	46
5.1.4. Mahalle Baskısı	47
5.2. Miras İsteme Sürecinde Yaşanan Sorunlar	50
5.2.1. Şiddet Türleri	51
5.2.2. Sözlü Şiddet	51
5.2.3. Ekonomik Şiddet	53
5.2.4. Fiziksel Şiddet	55
5.2.5. Tehdit	57
5.2.6. Kırgınlık ve Küskünlük	59
5.2.7. Eş ve Çocuk Baskısı	61
5.3. Mirastan Eşit Pay Alabilmek İçin Yasal Yollara Başvurma.....	62
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	67
KAYNAKÇA.....	75
EK	79
ÖZ GEÇMİŞ	85

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, miras sorunu yaşayan kadınlar örneğinde, Türkiye’de kadınların miras paylaşımı konusunda Radikal Feminist Teorinin temel tezini oluşturan ataerkil yapıya boyun eğmeyip bunun sonucunda karşılaştıkları problemler ve bu problemlerle mücadele etme çabalarını, Malatya’da miras sorunu yaşayan 20 kadınla yapılan derinlemesine mülakatlara dayanarak bulmaya çalışmaktır. Bu tez çalışmasında, Radikal feminist teorisinde yer alan ataerkillik kavramı kullanılarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınların pek çok konuda olduğu gibi miras konusunda da ikinci plana itilmeleri vurgulanmaya çalışılmıştır. Kadınların mirasta pay alma sürecinde yaşamış oldukları sorunları ele alıp değerlendiren bu çalışmanın, sonraki çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma, modern dünyada kadınların, ataerkil yapıya boyun eğmeyip miraslarını istemelerine rağmen, bu yapının varlığını sürdürdüğünü ve kadınların haklarını arama sürecinde engellenmesinin devam ettiğini iddia etmektedir.

Modern dünyada kadın haklarının tanınması, kadınların özel ve kamu iş alanlarında daha çok yer almasının ve feminist hareketlerin etkisiyle, kadın erkek arasındaki eşitlikte kısmen iyileşme yaşansa da, ataerkil yapının getirmiş olduğu toplumsal cinsiyet ayrımında önemli bir değişim yaşandığı söylenemez. Bu çalışma dâhilinde, Malatya’da miras sorunu yaşayan kadınlarla yapılan görüşmeler sonucunda, mirastan pay alma sürecinde ortaya çıkan sorunların ataerkil yapıdan ve mahalle baskısından kaynaklandığı ifade edilebilir. Olayların, kırgınlık – küskünlük, eş ve çocuk baskısı, tehdit, sözlü, fiziksel hatta ekonomik şiddet boyutuna ulaştığı tespit edilmiş ancak kadınların bu noktada yeterli desteği sağlayamadıklarına dair bulgular elde edilmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmayla, söz konusu sorunlara yönelik etkili çözümler geliştirilemediği takdirde, kadınların miras sorunlarından kurtulamayacağı ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kadın, Radikal Feminizm, Toplumsal Cinsiyet Ayrımı, Miras Sorunu, Ataerkillik

ABSTRACT

This research study aims to determine the problems which the women living in Turkey and who don't bow to the patriarchal structure face in the matter of inheritance and the struggles with those problems through face-to-face interviews (performed thoroughly) with 20 women living in Malatya having inheritance issues. In this research paper, the term "patriarchy" in radical feminism theory has been used and the women being treated inferior in the matter of inheritance as well as in many other respects due to social gender inequality have been focused on. This paper is thought to contribute to the other papers in terms of dealing with the value of the issues of women facing problems in the process of getting a share of inheritance. This paper argues that the patriarchal structure continues despite the fact that women nowadays demand inheritance objecting this structure in the contemporary world and women are still restrained from seeking their rights.

Even though partial improvement has been occurred in contemporary world in the matter of equality of women and men with the increase of feminist movements, recognition of women rights and participation of women in both private and governmental sector, it can't be exactly said that an essential change has occurred in social sex discrimination derived from patriarchal structure. As a result of interviews with women going through inheritance problems in Malatya, it can be said that the problem arising in the process of inheritance is derived from patriarchal structure and peer pressure and other words. It has been determined that the events have reached the level of threatening, verbal, physical and economic violence, offence, resentment, pressure by children of husbands; but it has been found out that women have not yet provided adequate support at this point.

As a result, this study, puts forward that the women can not get rid of inheritance problem unless influential solutions are developed in terms of given issues.

Keywords: Women, Radical Feminism, Social Sex Discrimination, Inheritance Problems, Patriarchy.

GİRİŞ

Feminizm, “Thomas Hobbes ve John Locke gibi Aydınlanmacı düşünürlerin, insan haklarından kadınların yararlanamayıp yalnızca erkeklerin yararlanabileceğine dair söylemlerine, kadınların çeşitli işkencelere maruz kalıp onların sosyal hayattan dışlanmalarına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra feminizm, tüm dünyaya yayılıp, yükselişi önlenemeyen bir teori haline gelmiştir” (Öztürk 2003: 1-2). 20. yüzyılda ortaya çıkan fikir akımlarının feminizme etkide bulunmasıyla birlikte liberal feminizm, Marksist feminizm, radikal feminizm ve postmodern feminizm açığa çıkmıştır. Liberal feminizm yaklaşık üç yüz yıl Marksist feminizm yaklaşık yüz yıllık uzun bir geçmişe sahipken radikal feminizm, liberal ve Marksist feminizme kıyasla yeni bir akım olup 1960’ların sonlarına doğru geliştirilmiştir. Radikal feminizm, cinsiyetçi sınıf sistemi, annelik anlayışı, evlilik kurumu, ataerkil sistem gibi temel konular üzerinde durmuştur. Radikal feministlerin güç, iktidar, baskınlık, hiyerarşi ve rekabet ile özdeşleştirip ele aldıkları ataerkil sistem köklü ve uzun bir geçmişe sahiptir. Bu çerçevede, radikal feministlerin ele almış oldukları ataerkillik kavramı bu tezin uygulama kısmının arka planını oluşturmaktadır.

Dünya’da ve Türkiye’de, özellikle feminist teorilerin geliştirilmesiyle birlikte kadınların yaşamış oldukları sorunlar daha fazla ele alınıp, bu sorunların ortadan kaldırılabilmesi için kadınların örgütlenmeleri teşvik edilmektedir. Hem devletler hem de sivil toplum örgütleri tarafından, kadınların yaşamış oldukları sorunların ortadan kaldırılabilmesi için çalışmalar, araştırmalar yapılmakta ve bu konuya dair çözüm önerileri ortaya konulmaktadır. Kadınların yaşamış oldukları birçok sorun ele alındığı gibi, miras isteyen kadınların ataerkil aile bireyleriyle yaşamış oldukları problemler de ele alınıp tartışılması gereken gündem maddelerinden birini teşkil etmektedir. Bir toplumda kadınların yasal hak olan miras nedeniyle yaşamış oldukları sorunların bilinip onların bu sorunları yaşamamaları için bu konuyla ilgili gerekli çalışmaların yapılması, bu süreçte kadına büyük destek sağlayabildiği gibi aynı zamanda ataerkil yapının getirmiş olduğu kısıtlamaları da ortadan kaldırması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu

nedenle, kadınların yaşamış oldukları miras sorunu üzerinde çalışılması gerektiğine inanılmaktadır.

Çalışmanın temel konusunu, Radikal Feminist Teori bağlamında Malatya kadınının yaşamış olduğu miras sorunu ve bu kavram çerçevesinde toplumda kadınların miras paylaşımı konusunda ataerkil yapıya boyun eğmeyip bunun sonucunda karşılaştıkları problemler ve bu problemlerle mücadele etme çabaları teşkil etmektedir.

Çalışmanın temel amacı, Malatya il merkezinde miras isteme sürecinde kadınların yaşamış oldukları sorunları ortaya çıkarmak, bu sorunların Radikal feminizmin ele almış olduğu ataerkillik kavramıyla olan ilişkisine vurgu yapmak, bu süreçte gerçekleşen mücadeleyi ve geliştirilen stratejileri ortaya koyup gelinen noktaya ilgili birtakım tespitlerde bulunmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MİRAS, FEMİNİZM, TARİHSEL GELİŞİMİ VE TÜRLERİ

1.1. Miras

Kişinin ölmesi ya da başına ölümle aynı derecede olan bir durumun gelmesi sonucunda, kişinin özel hukuk ilişkilerinin sonucunun ne olacağı sorusuna dair cevaplar, miras hukuku çerçevesinde aranmaktadır. Miras hukuku, özel hukuk dalı olup içerisinde birçok temel kavramı barındırmaktadır. Bu temel kavramlardan biri de “Miras”tır. Basit bir tanımlamaya göre “miras, mirasbırakanın ölümü ile mirasçılara geçen tereke (onlara terk edilen, bırakılan değerler) anlamına gelir” (Özta 2010: 13). Burada kullanılan miras ve tereke kavramları birbirinden bağımsız kavramlar değildir. Aslında bu iki kavram genellikle eşanlamda kullanılmaktadır.

Miras kavramı sadece bu basit tanımlamayla sınırlı olmayıp bu kavramla ilgili farklı tanımlamaların da mevcut olduğu belirtilebilir. Bu doğrultu da miras “ölenin geride kalan mal varlığı hak ve borçları, kısaca mirasçılara intikal eden ve edecek olan şeylerin bütünüdür” (Özüğür 2016: 29). Bir başka tanıma göre miras “ ölen kişiden geriye kalan mal varlığı, ölümle mirasçının elde ettiği haklarını, ölümle terekenin mirasçıya geçişini ifade eden bir kavramdır” (Günay 2015: 13). Yani miras, bir kişinin ölümü anında, mirasçı olan yakın akrabalarına bırakılan mal, mülk, para ve hakların mirasçılar arasında paylaşılmasıdır.

1.2. Miras Hukuku ve Tarihçesi

Türk Medeni Kanunu'nun geniş bir şekilde ele almış olduğu Miras Hukuku'nu özel bir hukuk dalıdır. “Miras Hukuku kişinin ölümünden sonra mal varlığının kimlere geçeceğini, yükümlülükleri içeren özel hukuk kurallarını, bu kuralların yer ve zaman bakımından nasıl uygulanacağını, bunların miras bırakanın iradesi veya kanunla hayatta bulunan gerçek kişiler ile kişiliğini devam ettiren Tüzel kişilere geçişini düzenleyen kuralların tümüdür" (Özüğür 2016: 27) şeklinde tanımlanabilir.

Bu tanımlamadan da yola çıkarak miras hukukunun toplumun tarihsel gelişim sürecinin belirli bir aşamasında ortaya çıktığı ve tarihsel bir hak olduğu belirtilebilir. “Bilimsel araştırmalarla saptanan gerçek şudur ki ortaklaşa (komünal) üretimde bulunan ilk insanlar özel mülkiyeti tanımadıkları gibi mirası da tanımıyorlardı. Ancak üretici güçlerin, bu arada emeğin üretkenliğinin gelişmesiyle ki mübadele etmek için mal (meta) üretiminin, iş bölümünün ve üretim araçları üstündeki özel mülkiyetin belirlenmesine koşut olarak, miras hakkı da insanlık tarihinde yerini almıştır. Daha sonra da üretim ve mülkiyet ilişkilerindeki değişime geç ve güç de olsa her zaman ayak uydurmuştur miras hakkı ve miras hukuku” (Serozan, Engin 2008: 29-30). Kapitalist üretime geçilmeden önce var olan miras hukukuyla kapitalist üretime geçildikten sonra ortaya çıkan miras hukuku arasında derin uçurumların varlığı söz konusudur.

Kapitalist üretime geçilmeden önce, erkek egemenliği ön planda olup miras hukukuna da egemen olan kişilerin erkekler olduğu ifade edilebilir. O dönemde mirasın sadece erkeğin kendi öz altsoyundan gelen kişilere bırakılacak olması miras paylaşımı konusunda ailenin diğer fertlerinin dışlandığını gözler önüne sermektedir. “Sağ kalan eş (dul kadın), kız çocuk ve evlilik dışı çocuk, erkeğin elinde birikmiş olan malvarlığını onun dölünden ürememiş olan yabancı kişilere götürebilecek sakıncalı kişiler sayıldıkları için miras hakları yönünden dışlanmışlardır. Değişik göksel (semavi) dinlerin kurallarına göz atıldığında çok açık biçimde görülür bu!” (Serozan, Engin 2008: 30). Kapitalist üretime geçilmeden önce, miras hukukuyla ilgili yapı bu şekilde işlemektedir. Ancak “kapitalizmde durum değişir, malvarlığının hiç dağılmaksızın aynı erkeğin altsoyunda (tercihan da erkek çocukta) tutulmasından, bu arada, varlıkları tek elde donduran aile fideikomilerinden, birden fazla art mirasçılı olağanüstü ikamelerden vazgeçilir. Yeni ekonomik düzende mülkün en yaygın biçimde el değiştirmesi (tedavülü) asal amaç olur” (Serozan, Engin 2008: 30). Yani kapitalizmle birlikte daha eşitlikçi bir miras hukuk sistemi benimsenmiş olup kapitalist üretime geçilmeden önceki sistemden farklı olarak dul kalmış kadına, kız çocuğuna ve evlilik dışı çocuğa da mirastan eşit pay verme hakkı tanınmıştır.

Sonuç olarak, miras hukukunun tarihi farklı bir gelişim çizgisine dayanmaktadır. “Kölecî ve feodal toplumlarda erkeğin kapalı mülkiyet kulübünün duvarlarını sınımsızca yalıtın ve erkeğin biriktirdiği varlığın onun erkek evlatlarında doldurulmasını sağlayan miras hukuku, kapitalist toplumda rasyonalizmin ve liberalizmin, alışveriş yaşamının dinamiklerinin, eşitlikçi ve özgürlükçü ideolojinin uzantısında, görece daha eşitlikçi (adaletli) bir görünüme bürünür” (Serozan, Engin 2008: 30). Yani bu eşitlikçi ve özgürlükçü ideoloji, özellikle kadınların ve evlilik dışı çocukların hukuksal yönden daha iyi bir konuma kavuşmalarını sağlar.

1.3. Mecelleye Göre Miras

Mecelle, Osmanlı Devleti'nin özel hukuk alanında modernleşmeye çalıştığı dönemde yapılan kanunlaştırma hareketlerinin en önemlisidir. Bu kanunlaştırma hareketi yürürlüğe konulmadan önce, Tanzimat Fermanının ilan edilmesiyle birlikte bir takım kanunlaştırma hareketlerinin varlığından söz edilebilir.

Tanzimat Fermanının yayımlanması sonucunda ard arda gelen kanunlaştırma hareketleriyle birlikte öncelikle ticaret hukuku kanunlaştırılmış olup ticaret alanında modern bir düzenleme yoluna gidilmiştir. “Buna karşı, ticaret hukuku ile sıkı ilişkileri bulunan borçlar hukuku alanında ise, hâla fıkıh kuralları uygulanıyordu. Oysa, dinsel kuralların modern ticaret hayatının gereksinimlerine cevap vermemesi, borç ilişkilerine ilişkin kuralların dağınıklığı, hukukun herkesçe bilinebilir duruma getirilmesi ve muamele hayatının gerekli kıldığı çabukluğun sağlanabilmesi, bu alanda da kanunlaştırma yapmak zorunluluğunu doğurmaktaydı” (Özsunay 1976: 142). İşte bu tür siyasi, iktisadi ve dini sebepler Mecelle'nin hazırlanmasını gerekli kılan sebeplerin başında gelmektedir.

Mecelle'nin hazırlanmasına karar verilmeden önce kaynaklarda sıkça değinilen bir tartışma yaşanmıştır. “ Kanunlaştırma stratejisi bakımından, başlıca iki görüş belirmişti: Âli Paşa, Code civil'in olduğu gibi çevrilerek alınmasını savunurken; Cevdet Paşa fıkıh ilkelerini yansıtan ve yerli köklere dayanan ulusal bir kanun hazırlanması görüşünü öne sürüyordu. Bu sonuncu görüşün benimsenmesi üzerine, başkanlığını Cevdet Paşa'nın getirildiği bir komisyon kuruldu. 1869'da göreve başlayan bu komisyon 1876 yılına kadar çalışarak, bir

“mukaddeme” ve on altı kitaptan oluşan çok önemli bir eser vücuda getirildi: Mecelle-i Ahkâ-m-ı Adliyye” (Özsunay 1976: 142).

Mecelle-i Ahkâ-m-ı Adliyye, ticaret hukuku ile ilişki halinde bulunan borçlar hukukunu kapsamaktadır. “Bununla beraber, alım-satım, kira, kefillik, yollama (havale) vb. gibi özel borç ilişkilerinin yanında; ayrıca, teknik anlamda eşya hukukuna dahil bulunan bazı ilişkiler de burada düzenlenmişti: Zilyetliğin gasbı ve zilyetliğe tecavüz, rehin, hakk-ı mürur vb. gibi. Bundan başka Mecelle, yargılama hakkına ilişkin çeşitli kavramlara da (ispat yükü, yemin, dâva ve zaman aşımı vb.) yer veriyordu” (Özsunay 1976: 142). İşte Mecelle’nin hem bu kavramlara yer vermesi hem de alınan kararların kesin ve açık bir anlatımla ele alınmış olması onun, dil bakımından da başarılı bir kanun olduğunu gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak, hem dil bakımından hem de sistem bakımından başarılı olan Mecelle, bütün kurallara ayrıntılı bir şekilde yer verilerek hazırlanmıştır. Mecellenin bütün kurallara ayrıntılı bir şekilde yer vermesi ve sadece dinsel kurallardan esinlenmesi başarılı bir eser olup kısa zamanda, çağdışı bir duruma gelmesini sağlamıştır. Ancak, Mecelle de ticaret hukuku, borçlar hukuku gibi noktalara değinilmesine rağmen bazı hukuksal noktalara değinilmemiştir. “Mecelle’de kişinin hukuku ile aile ve miras hukukuna ilişkin hiç bir düzenleme yapılmamıştır. Bu bakımdan, Osmanlı İmparatorluğunda bu ilişkiler dinsel kurallarla düzenlenmekteydi: Müslüman teb’aya fıkıh hükümleri, Müslüman olmayanlara (gayrı müslimlere) ise kendi dinlerinin kuralları uygulanıyordu” (Özsunay 1976: 143). Bu doğrultu da, içinde Aile ve Miras hukukuna ilişkin hükümlere yer vermeyen Mecelle’nin tam bir Medeni Kanun olduğu söylenemez.

1.4. İslam’da Miras

Türk Medeni Kanununa göre belirlenen miras paylaşımıyla İslam Miras Hukukuna göre yapılan miras paylaşımı birbirinden farklılık göstermektedir. Türk Medeni Kanunu, kadın ile erkeğin her konuda eşit hakka sahip olduğu gibi miras paylaşımı konusunda da eşit hakka sahip olduğunu yasalar dahilinde ortaya koymaya çalışmaktadır. “Kadınların Miras Hukuku içinde hak sahibi olabilmeleri, mirasçı olarak eşit işlem görmeleri, kız çocuklarının 8/9. yüzyılın başlarında hak

sahibi olmalarıyla başlamış; 11/12. yüzyılda yasal mirasçılık olarak kabul görmüştür. Tarımsal işletmeler konusunda ise, ayrımcılık Türkiye’de 2002 (İsviçre’de 1973) yılına kadar Medeni Kanunda yer almıştır” (Antalya 2009: 15). Günümüzde ise kadın ile erkek miras konusunda tamamen eşit haklara sahip olmuştur. Türk Medeni Hukukunda durum bu şekildeyken İslam Miras Hukukundaki genel ilke ise, ikiye bir paylaşım şeklindedir. Yani mirastan erkeğe iki pay verilirken aynı mirastan kadına bir pay verilmektedir. Bu durum İslam Hukukunda ayetlerle belirtilmeye çalışılmıştır. Kur’ân-ı Kerim’de, miras ile ilgili hükümlerin Nisa Sûresi’nin, 11,12 ve 176. ayetlerinde düzenlendiği görülebilmektedir. Bu ayetlerde erkek ve kız çocukları ile anne- babanın miras paylaşımı, karı- kocanın (eşlerin) miras paylaşımı, kardeşlerin miras paylaşımı vurgulanmaya çalışılmıştır.

Yüce Allah Nisa Sûresi’nin 11. ayetinde erkek ve kız çocukları ile anne- babanın miras paylaşımını şöyle belirtir; “*Allah evlâdınızın mirastaki durumu hakkında size şöyle emrediyor: Çocuklardan erkeğe, iki dişi payı kadar vardır. Eğer çocukların hepsi dişi olmak üzere ikiden fazla iseler onlara ölünün terk ettiği malın (terikenin) üçte ikisi ve eğer dişi tek ise ona da yarısı var. Ölünün ana- babası için, eğer çocuğu varsa, her birine terikesinden altıda bir, fakat çocuğu yoksa ve ölüye yalnız ana ve babası varis oluyorsa, anasına üçte bir vardır. (Geriye kalan babanın hakkıdır.) Eğer ölenin kardeşleri varsa annesinin hissesi altıda birdir. (Bu hükümler), ölünün borcu ödenip, yaptığı vasiyeti yerine getirildikten sonradır. Babalarınız ve oğullarınız, bilmezsiniz ki, dünya ve ahret için hangisi size fayda bakımından daha yakındır. Bu hisseler, Allah’dan birer farizedir. Allah veresinin derecelerini hakkıyla bilici ve onların hisselerini takdirde emir ve hükmedicidir” (Yavuz 1984: 79).*

Yüce Allah karı-kocanın (eşlerin) mirastaki paylarını da Nisa Sûresi’nin 12. ayetinde şu şekilde açıklamıştır; “*Zevcelerinizin çocuğu yoksa geriye bıraktıkları malın yarısı sizindir. Eğer onların çocuğu varsa size, bıraktıkları maldan dörtte bir hisse vardır; fakat bu hisseler, yapacakları vasiyeti ve borcu ödedikten sonradır. Eğer sizin çocuğunuz yoksa zevcelerinize, bıraktığınız maldan dörtte bir hisse ve eğer çocuğunuz varsa bıraktığınız maldan onlara sekizde bir*

var; ancak bu hüküm, yapacağınız vasiyeti ve borcu ödedikten sonradır. Eğer bir erkek veya bir kadının, çocuğu ve babası bulunmadığı halde (Kelâle olarak) mirasına konuluyorsa ve onun ana bir erkek kardeş veya ana bir kız kardeşi bulunuyorsa (bu kardeşlerin) her birine altıda bir ve bu birden daha çoksalar, kız ve erkek üçte bir hissede eşit olarak ortaktırlar (Gerek vasiyyette, gerek borç ikrarında varislere) zarar vermek olmamalıdır. Bütün bu hükümler, Allah'dan bir vasiyyet ve emirdir. Allah alîmdir, hâlimdir” (Yavuz 1984: 80).

Kardeşlerin miras paylaşımı ise Nisa Sûresi'nin 176. ayetinde düzenlendiği görülmektedir. 4. Nisa, 176'da şöyle buyrulur; “(Ey Resûlüm). babası ve çocuğu olmayanın mirası hakkında senden fetva (dinin hükmünü) istiyorlar. De ki, Allah, babası ve çocuğu olmayan için size şöyle fetva veriyor: “ – Eğer bir kimse ölür de çocuğu bulunmazsa ve geride ana-baba bir veya baba bir olan tek bir kız kardeşi olursa, terikenin yarısı bunundur. Eğer ölen bir kadının geride çocuğu kalmaz da erkek kardeşi bulunursa o, terikenin tamamına vâris olur. Ölenin iki ve daha çok kız kardeşi varsa bunlara terikenin üçte ikisi vardır. eğer kardeşler erkekli ve dişili olurlarsa, erkek için iki dişî payı kadar vardır. şaşırsınız diye, Allah size, (dininizin hükümlerini) açıklıyor. Allah her şeyi hakkıyla bilendir” (Yavuz 1984: 107).

Ayetlerde de belirtildiği üzere, Kur'ân erkeği ve kadını birbirinden farklı kişiliklere sahip olan bireyler şeklinde ele almıştır. “ Ancak bu iki cinsin fizyolojik ve psikolojik özellikleri birbirinden farklı olduğundan erkek ve kadın, her konuda eşit değerlendirilememiştir. Unutulmamalıdır ki, her eşitsizlik adaletsizlik demek değildir. Allah'ın erkek ve kadın hakkında koyduğu hükümler, bir bütün olarak değerlendirildiğinde mutlak bir eşitliğin olmadığını, ancak hiç kimsenin hakkını zayi etmeyecek şekilde adaletin tesis edildiğinin rahatlıkla görülebileceği kanaatindeyiz” (Yıldırım 2007: 111). Sonuç olarak, Kur'ânda erkek ve kadın birbirinden farklı kişiliklere sahip bireyler şeklinde ele alınmış olsa da bu durum Türk Medeni Kanunu için geçerli olmayıp kadınlar ile erkeklerin eşit haklara sahip oldukları yasalar tarafından belirlenmiştir.

1.5. Feminizm

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de kadınlar, erkek egemenliğini kabullenip onların otoriteleri karşısında sessizliklerini korudukları için birçok sorunla karşı karşıya kalmakta ve bu durum kadın sorunu kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. “Kadın sorunu, farklı biçimlerde de olsa hemen hemen bütün toplumlarda varlığını sürdüren ve bu yüzden toplumsal teorilerde önemli yer tutan bir konudur” (Demir 2014: 11). Bu konu, içinde birçok ögeyi barındırdığı için karmaşık bir olgu olup temelinde, kadınların erkeklere göre ikincil planda olmaları yatmaktadır.

Kadınların ikincil plana itilmesi ve ataerkil sistemin getirmiş olduğu kadın- erkek eşitsizliğinin ön planda olması kadınları içinde buldukları durumdan kurtarmayı gerekli kılmış ve bu durum sonucunda feminizm kavramı ortaya çıkmıştır. “Sözlükte yalın haliyle kadıncılık anlamına gelen feminizm, kavram olarak kadın sorunlarını kendine konu edinen eğilimin ve teknik anlamda bir ideolojinin adıdır” (Aydın 2011: 158). Bu kavram İngilizcede ilk defa 1894 yılında kullanılmıştır. “İlk olarak Fransızca’da feminisme şeklinde ütopyacı sosyalistlerden Charles Fourier tarafından kullanılmıştır. Fransızcaya girişi 1837’den sonradır” (Şişman 2013: 88).

Feminizm, her ne kadar Türkçede kadıncılık, kadın haklarına taraftar olma şeklinde ele alınmış olsa da bu kavram sadece yapılan tanımlamayla sınırlı olmayıp onunla ilgili birçok tanım yer almaktadır. “Basitçe ifade etmek gerekirse feminizm cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürü ve baskıyı sona erdirmeyi amaçlayan bir harekettir” (Hooks 2002: 1). Bir başka tanıma göre “feminizm, cinslerin (kadın ve erkeğin) eşitliği kuramına dayanan kadınlara eşit haklar isteyen temelde kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan bir siyasal akımdır” (Arat 2017: 29). Her ne kadar feminizm cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını isteyen bir kavram gibi gözüksün de onun sadece bu kavramla sınırlı olduğunu söyleyemeyiz. Yani feminizm için, bir yandan cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasının gerekliliğini savunan bir harekettir diyebileceğimiz gibi bir yandan da kadınların dünyaya kendi bakış açılarıyla bakmalarını ve bu doğrultu da dünyaya biçim vermelerini, tabi bunu yaparken de özgürlüklerini kısıtlayan her

türlü şeyden kaçınmalarının gerekliliğini savunan bir kavramdır diyebiliriz. “Öyleyse, feminizm, dünyanın yarısını oluşturan kadınların, İnsan Hakları çerçevesinde haklarını gerçekten alma ve kullanma serüvenlerinin düşünsel temelidir” (Arat 2017: 36).

Feminizm, “kökleri 19. yüzyılda bulunmakla birlikte, daha ziyade 1960’lı yıllarda gelişen, ve kadınlar için erkeklerle eşit sosyal ve politik haklar talep eden hareket ve öğretisi” (Cevizci 2000: 131) şeklinde tanımlanabilir. Yani feminizm, erkeklerin kadınlar üzerindeki sömürü, baskı ve otoritesinin köklü bir geçmişe sahip olduğunu ileri sürüp, bir yandan toplumsal cinsiyet ayrımının ortadan kalkmasını isterken bir yandan da kadın- erkek eşitliğinin gerekliliğini savunmaktadır. Ayrıca feminizm’in, “erkeklerin sahip oldukları hakların kadınlara da verilmesini ve kadınların hukuki, siyasi, sosyal ve iktisadi haklara sahip olmasını savunan, onların bu sahalardaki eşitsizliklerinden kurtarılmasını hedef alan hareket” (Bolay 2013: 197) şeklinde daha kapsamlı bir tanımlaması da bulunmaktadır.

Bu tanımdan da yola çıkarak bu hareket başlangıçta, kadınların toplum içindeki rollerini genişletmeyi ve kadınlarla erkeklerin eşit haklara sahip olmalarını hedefliyordu. Yani önceleri feminizm, kadınların haklarından yana olma şeklinde bir anlam taşıyordu. “Fakat 20. Yüzyılda feminizm bundan öte bir anlam kazanmış, radikal feminizmin liderliğinde kendisini daha ziyade; kadın biyolojisi üzerinde hakimiyet kurma şeklinde ifade etmeye başlamış ve sanayi toplumunun doğa üzerindeki hakimiyet iddiasını, biogenetikteki teknolojik gelişmelerinde desteğiyle, insan fitratı üzerinde sınırsız bir tahakküme dönüştüren yaklaşımı benimsemiştir” (Şişman 2013: 88).

Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere feminizm’in tek bir tanımı yoktur. Bu yüzden onunla ilgili genel bir tanımlama yapmak oldukça zordur. Geçmişte kısıtlanıp özgürlükleri elinden alınan kadınlar, Fransız devrimiyle birlikte kendi haklarının farkında olup bu hakları elde edebilmek için kurtuluş ve özgürlük hareketlerinde bulunmuşlardır. Tabi bu kadınların her birinin düşüncesi, sorunları, kültürleri ve yaşadıkları ortamlar farklı olduğu için bu hareketler beraberinde feminizmin farklı türlerini getirmiş, böylece feminizm’e dair çok

sayıda tanımlama yapılmıştır. İşte bu farklılıkların anlaşılabilmesi için öncelikle feminizm'in tarihsel sürecinin ele alınıp detaylı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

1.6. Feminizmin Tarihsel Gelişimi

Birinci, ikinci ve üçüncü dalga feminizmler, feminist hareketin tarihsel gelişimini ifade etmektedir. Bu bölümümüzde feminizmin tarihsel gelişimine üç dalga şeklinde değinilecek olup, feminizmin türlerinin, sıralama olarak birinci, ikinci ve üçüncü dalga feminizmlere işaret ettiği görülecektir.

1.6.1. Birinci Dalga Feminizm

Geçmişte başlayıp günümüze kadar devam eden sürecin neredeyse her aşamasında, toplumların kadınları hor gördükleri ve onları ikincil plana atıklarıyla karşı karşıya kalmaktayız. Düşünce tarihimize göz attığımızda, Grek toplumunun kadınları kölelerle eş tuttuğunu, Grek dünyasından Roma'ya geçtiğimizde onlarda da bu durumun çok fazla değişmediğini görüyoruz. Özellikle Ortaçağ boyunca kadınlar, çeşitli haksızlıklarla karşı karşıya kalıp bu dönemde etkili olan serflerin köleleri olmaktan öteye gidememişlerdir. Ortaçağda kadınlar, hiç bir hakka sahip olmadıkları gibi İnsan Haklarına aykırı olan (dövülme, şiddet uygulanma, yakılma vb.) birçok eziyete de maruz kalmışlardır. Tabii o dönemde kadınlara yaşatılan bu eziyete kimse ses çıkarmadığı gibi bu durum herkes tarafından da doğal karşılanmaktaydı. Böyle bir anlayışın hâkim olduğu topluluğa, “İnsan Hakları ilk kez 18. yüzyıl Fransız ve Amerikan Devrimleri içinde dile getirildi. Kadınlar, Fransız Devrimi'nde örgütlenmemiş ve yüzyıllar boyunca acı çekmiş bir azınlık olarak çok etkin bir biçimde yer aldılar” (Arat 2017: 32).

Fransız Devriminin gerçekleşip insan haklarının dile getirilmesiyle birlikte erkek egemenliği altında olan kadınlar, bir nebze de olsa yaşamış oldukları baskılardan kurtuluş olanağına kavuşmuşlardır. Bu durum ise, kadın hakları konusunda bir takım kitapların yayımlanmasını gerekli kılmıştır. “İngiliz kadın yazar olan Mary Wollstonecraft'ın feminist bir eser olarak adlandırılan ve 1792'de yayımlanan, “Kadın Haklarının Müdefası” (A Vindication of Rights of Woman) adlı kitabı bu konuda yapılan ilk ve en önemli çalışmalardan birini

oluşturmuştur” (Köşgeroğlu 2008: 158-159). Wollstonecraft çalışmasında, kadınları ikincil plana itilmişlikten kurtarmayı amaçlayan taleplerde bulunmuştur. Yani, “Kitap kadınların insan olarak onurlarının tanınmasını isteyen onlara özgür eğitim ve ekonomik bağımsızlık hakkını talep eden bir çalışmaydı” (Arat 2017: 32-33).

Yapılan çalışmadan da, “anlaşıldığı üzere Wollstonecraft bir taraftan zamanın yaygın ideolojisinden etkilenerek kadının erkeğe karşı doğal altlığını ileri sürmüş, diğer taraftan ise kadının zeka kapasitesinin doğal olarak erkek ile eşit seviyede olduğunu ve kadınların erkekler gibi düşünebileceğini ileri sürerek kadınların erkeklerden farklı düşüneceğine ilişkin fikirlere karşı çıkmıştır” (Yüksel, 2003: 16). Tabi Wollstonecraft’ın düşünceleri sadece bununla sınırlı kalmamıştır. “Wollstonecraft ayrıca, eğitimin ve çevrenin kişiliği belirlemede ne denli etkili olduğunu da belirtir. Dahası kadınların eğitim de, toplumun sivil haklarından yararlanmada ve bir meslek edinmede erkeklerle eşit haklara sahip olmaları gerektiğini savunur” (Bele 2001: 96). Görüldüğü üzere Wollstonecraft, kadınların hayatında bir takım değişiklikler yapabilmesi için eşitlik kavramını gerekli görmüş ve bu durumu aydınlanma hareketinden yola çıkarak açıklamaya çalışmıştır. “Kısacası Wollstonecraft tüm bu dönem feministleri gibi aydınlanma hareketlerinden son derece etkilenmiş ve aydınlanmacı liberalizmin, hükümetlerin insanların doğal olarak kabul edilen vazgeçilemez haklarına müdahale edemeyeceği temel ilkesinden esinlenerek fikirlerini oluşturmuştur” (Yüksel 2003: 16).

Birinci dalga feminizm, başlangıçta her ne kadar kölelik anlayışına karşı çıksa da sonraki aşamalarda, sadece bu durumu ortadan kaldırmak için mücadele de bulunmamıştır. Bu feminist hareket içinde yer alanlar, kadınlarında erkekler gibi belirli haklar, özellikle de oy hakkı elde edebilmeleri için mücadele etmişlerdir. Tabi, “kadının toplumsal-siyasal açıdan erkeklerle eşit hale gelmesi, gerek Avrupa’da gerekse Amerika’da büyük çabaları gerektirmiştir. John Stuart Mill, 1867 yılında İngiliz parlamentosunda kadınlara oy hakkı tanınması için bir önerge vermiş, ama isteği 73’e karşı 194 oyla geri çevrilmiştir. Mill, bunun üzerine 1869’da *Kadınların Boyun Eğmişliği* denemesini yazdı. O, bu kitabında

feminizmi liberal bireycilik ve yararcılıkla bağdaştırıyor; kadın erkek eşitliğinin mutlak surette sağlanmasını istiyor, iki cins arasında var olan ilişkileri düzenleyen; bir cinsi hukuksal açıdan ötekine boyun eğdiren ilkenin yanlış olması bir yana, insanlığın gelişiminin önündeki en önemli engellerden biri de olduğunu vurguluyordu” (Arat 2017: 42). Yani “Mill’in kadınların siyasetle ilgilenmelerine izin verilmesine ilişkin görüşleri, bireylerin kendi kendilerini yönetmelerinin, yeteneklerini geliştirme özgürlüklerinin ve insanlığın iyiliği için topluma yapacakları katkıların devlet tarafından kısıtlanmaması gerektiği inancının bir ifadesidir” (MacKinnon 2003: 25).

Mill, kadınların oy hakkı elde edebilmesi için gerekli mücadele de bulunmasına rağmen, toplumsal cinsiyet ayrımının var olması ve etkisini sürdürmesi nedeniyle birçok ülkedeki kadınlar, en önemli vatandaşlık haklarından biri olan seçme hakkını ve diğer hakları elde edememişler ya da uzun bir süreden sonra elde etmişlerdir. Yani, “kadınların oy hakkı ve yönetime katılma hakkı, tüm mesleklere girme ve bunların sağlanması için eğitim hakkı için mücadele edilen ilk dönem feminist hareket, devlet yönetimi, iş yaşamı, eğitim gibi pek çok alanın toplumsal cinsiyet kavramıyla şekillendiğini göstermiştir” (Temizarabacı Yıldırım 2005: 83). Bu durumda, birinci dalga feministlerinin öncelikle cinsiyet ve bunun getirmiş olduğu eşitsizlik faktörüyle mücadele etmesini, sonrasında ise kadınlara yasal, sivil ve siyasal açıdan haklar kazandırıp onların erkeklerle eşit konuma gelmesi için uğraşlar vermelerini gerekli kılmıştır. Birinci dalga feministlerinin vermiş oldukları uğraşlar sonucunda, kadın örgütlenmeleri ilk defa Avrupa’nın kuzey ülkelerinde görülmüş olup bu ülkenin kadınları, seçme hakkına diğer ülkenin kadınlarına göre daha önce kavuşmuşlardır. Yani, “kadınlar için genel oy hakkı, Finlandiya’da 1906, Norveç’te ya da 1913’te, Danimarka ve İzlanda’da 1915’te, İsveç’te 1919-1921’de kabul ediliyor. Ayrıca kadınların bakan olarak görev aldıkları ilk ülkeler de Danimarka ve Finlandiya oluyor” (Arat 2017: 44-45).

Özetle belirtirsek yukarıda da değindiğimiz üzere birinci dalga feminizm, kadınların belirli haklar elde edilebilmesi için verilen mücadeleye özellikle de oy hakkı mücadelesine ve liberal feminist teoriye vurgu yapmaktadır.

1.6.2. İkinci Dalga Feminizm

İkinci dalga feminizm hareketinin ortaya çıkış dönemi 1960- 1980'ler olarak varsayıлып, bu dönemde daha çok, temel siyasal hakların ekonomik ve toplumsal eşitliğe dönüştürülmesi, ataerkil sistemin getirmiş olduğu erkek egemen toplum düzeninin ortadan kalkması ve kadınların özgürleşmesi gibi konular ele alınıp bu doğrultuda yeni fikirler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tabii bu konuların ele alınıp bu doğrultuda yeni fikirlerin ortaya konulmasında kadınların daha fazla bilinçlenmesinin etkisi büyüktür. “Bu bilinçlenmenin arka planında hiç kuşkusuz gerek ABD’de gerekse İngiltere’de altmışlı yıllarda yüksek eğitimin kaydettiği büyük gelişme yatmaktadır” (Arat 2017: 70). Feministlerin yüksek öğrenim görmüş olmaları onları, kadınların haklarına daha fazla sahip çıkmaya ve bu doğrultuda daha fazla istek de bulunmaya yöneltmiştir. “Bu bağlamda feminizmin, 18. yüzyılda masum ve haklı talepler şeklinde ortaya çıkıp 1960 sonrası radikal, keskin söylemler haline geldiği gözükmektedir” (Ruhan İşler 2006: 15).

Bu radikal ve keskin söylemlerin birçok feminist tarafından ele alındığını söyleyebiliriz. Özellikle, “modern feministler, kadın sorununa tek yanlı değil birçok yönden yaklaşarak, çağdaş kadın için büyük bir devrim gerçekleştirmişlerdir. Bu devrimin içinde, “Kadın doğulmaz, kadın olunur” diyerek, kadınlığında erkeklik gibi ‘öğrenilen bir yol’ olduğunu vurgulayan S. De Beauvoir’ı burada anmadan geçemeyeceğim” (Bele 2001: 100). Öncelikle “De Beauvoir sosyal konum olarak erkeğe göre daha alt bir konumda olan kadının erkek değerlerine göre yorumlanmasına karşı mücadele vermiş ve 1960’lardan sonra büyük ölçüde gelişme kaydeden feminist mücadelenin öncüsü olmuştur” (Yüksel, 2003: 44). Ayrıca, “o, kadınlık durumunu incelediği *İkinci Cins* adlı kitabı ile yalnız 60’ların Amerikan kadın hareketini değil, aynı zamanda on yıl sonraki yeni Avrupa kadın hareketini de derinden etkilemiştir” (Arat 2017: 74). Beauvoir’ın yazmış olduğu “İkinci Cinsiyet”i önemli bir kitap kılan, “özel bir kadınlık durumu” olduğunu kabul etmesidir. Bu durum, “ikinci cinsiyet olma” durumudur. Bu durum gündelik hayatta belli bir kadın kişiliği oluşturur ki, Beauvoir ondan eleştirel bir biçimde söz eder. Fakat son noktada bu kişiliği de

inşa etmiş olan şey tarihsel kadın kimliğidir. İşte bu nokta da Beauvoir'ın “ Kadın doğulmaz, kadın olunur” sözünün durum'a ilişkin verdiği ipucu, onun tarihsel, toplumsal, kültürel olduğudur” (Çınar Köysüren 2013: 16).

Bu dalga feminizmin de sadece Beauvoir etkili olmayıp ayrıca Juliet Mitchell'in de yazmış olduğu eserler dâhilinde döneme büyük katkısının olduğunu söyleyebiliriz. “Juliet Mitchell'in Women: The Longest Revolution (1966) (Kadınlar: En Uzun Devrim) başlıklı makalesi, sosyalist feminist akımı önemli ölçüde etkilemiş, yine Mitchell'in Woman's Estate (1971) (Kadınlık Durumu) adlı kitabı çok büyük bir yankı uyandırmıştır” (Arat 2017: 73). Ayrıca bu dönemde, kadınların özgürleşme hareketinin ilk ve en önemli sloganı oluşturulmuştur. “ “Özel politiktir”: 1970 yıllarının bu sloganı, kadınların evdeki emeğinin bölünmezliği üstüne bir düşünüşten doğmuştur; ve ailelerin sınırlarına ve samimiyetin sessizliğine terk edilmiş sorunlara bir başka bakışın özetidir” (Tanilli 2006: 102). Bu sloganla birlikte, “nitekim bu dönemde önceleri tabu olan ve hiç dile getirilmeyen kürtaj ve tecavüz gibi konular artık siyasal söylem içinde yoğun bir biçimde tartışılmaya ve feminist eylemlerin odağını oluşturmaya başlamıştır” (Arat 2017: 76). Birinci dalga feminizm'inde bulunmayıp da ikinci dalga feminizm'inde yer alan bir başka söylem ise “kızkardeşlik” iddiasıdır. “Feminist hareketin ilk yıllarında çok önemli bir yer tutan politik “ kızkardeşlik” , 80'lerin başında unutulmaya yüz tuttu. Bununla birlikte politik görüşü ne olursa olsun her kadının feminist olabileceğini öne süren “yaşam tarzı temelli feminizm” anlayışının radikal feminist politikayı gölgede bırakmasıyla anlamını da yitirmeye başladı” (Hooks 2002: 11). Hooks'unda ifadelerinden yola çıkarak bunun nedeninin, kadınlarında erkekler kadar cinsiyetçi düşünceye sahip olması ve bu doğrultuda davranışlarda bulunması ayrıca, kadınların hem cinsleriyle savaşım rekabet içinde olmalarından kaynaklandığı belirtilebilir.

Özellikle “kızkardeşlik” söylemleri sınıf ve ırk tartışmalarıyla beraber eski gücünü ve anlamını yitirmeye başlamıştır. Hooksa göre, “sınıf farklılıkları tartışmaları, günümüz feminizminde, ırk tartışmalarından da evvel yapılmıştır. Diana Press, daha 1970'lerde kadınlar arasındaki sınıf farklılıklarına dair tartışmalarla ilgili devrimci görüşleri, Class and Feminism (Sınıf ve Feminizm) adlı derlemesinde yayınlamıştı” (Hooks 2002: 3). Sınıf farklılığına dair tartışmalar

ırk tartışmalarından daha önce gerçekleşmesine rağmen günümüz feminizminde, ırk tartışmalarının da çok fazla etkili olduğunu görmekteyiz. Özellikle, siyah kadın ve beyaz kadın arasındaki ırk tartışmaları bu noktada fazlasıyla dikkatimizi çekmektedir. Dikkatimizi çeken ırk tartışmaları ve ikinci sınıf muamele gördüklerini iddia eden siyah kadınlar, 1960'ların sonunda feminist hareketin içinde aktif rol oynamalarına rağmen hiçbir zaman bu harekette 'öncü' olamamışlardır. Bu konuyu Hooks'da " genellikle çağdaş feminist hareket içinde aktif olan siyah kadınlar birçok beyaz lezbiyen gibi devrimci feministlerdi. Hareketin tek amacının var olan sistemde erkeklerle eşitlik sağlamak olduğunu göstermeye çalışan reformist feministlerle araları çoktan açılmıştı. Irk meselesi feminist çevrelerde tartışılmaya başlamadan önce dahi, siyah kadınlar ve hareket içindeki devrimci yandaşları mevcut beyaz üstünlükçü kapitalist ataerki içinde hiçbir zaman eşitlik sağlayamayacaklarını biliyorlardı" (Hooks 2002: 3-4) şeklinde açıklamaktadır.

İkinci dalga feminizm hareketleri sadece bu sloganlar ve söylemlerle de sınırlı kalmamıştır. Ayrıca bu dönemde, gerek edebiyat dünyasında gerek üniversitelerde Kadın Çalışmaları alanında görüşler sunulup kadınların bakış açıları değiştirilmeye çalışılmıştır. Aslında "kadın çalışmaları yalnızca kadınların dünyasını değil dünyanın kendisini de değiştirme işlevine dikkati çekiştir. Bu nedenle Avrupa feministleri, 1970'lerde ve 1980'lerde dünyanın geleceğini değiştirmeyi amaçlayan yeni siyasal etkinliklere girişmişlerdir." (Arat 2017: 81). Yani "1980'li yıllar, feminist teorinin, küreselleşen dünyada disiplinlerarası bir alan olma niteliğine büründüğü dönem olmuştur. Bu dönemde farklı alanlarda ' kadın' konusunda çalışan araştırmacılar ' kadın çalışmaları' adı altında bir araya gelmişlerdir" (Ruhan İşler 2006: 19).

Sonuç olarak ikinci dalga feminizm, daha çok kanun ve kültürdeki cinsiyet eşitsizliği konularını ele almış olup, var olan düzenin yavaş yavaş bozulmaya başladığını görerek, feminist fikirleri daha radikal bir noktaya taşımaya çalışmıştır.

1.6.3. Üçüncü Dalga Feminizm

Üçüncü dalga feminizm 1990'ların başında ortaya çıkmış olup, bu yıllarda feminizm, kadın hareketleri toplumumuzda farklı biçimler de ele alınarak tartışılmıştır. Feminizm ve kadın hareketlerinin farklı biçimlerde ele alınıp bunlarla ilgili değişik stratejiler geliştirilmesi bu dalganın yavaş yavaş feminist hareket üzerindeki etkisini göstermeye başlamıştır. “Bu dönemde Feminist örgütler, batılı ve gelişmiş ülkelerin çoğunda varlığını göstermeyi sürdürmekle birlikte, yatay ve dikey birçok sosyolojik katmana yayılmaya başlamış, radikalleşme eğilimi devam etmiştir. Daha ileri bir hamleyle, ulaşılan feminist hedeflerin varlığıyla yetinilmeyerek, kadın hareketi feminist ötesi eksenlere kaymaya doğru bir gidişat sergilemiştir” (Aslan 2016: 21).

Üçüncü dalga feministler, birinci dalga feministlerinin ele almış oldukları “kadınların da erkekler gibi belirli haklara sahip olması” fikrini ya da ikinci dalga feministlerin üzerinde durdukları “cinsiyet eşitsizliği” gibi konuları ele almayıp farklılık, çoğulculuk ve kadınlar arasındaki karmaşıklığa odaklanmışlardır. Ayrıca onlar, kadınların geçmişte yaşamış oldukları sıkıntılardan tamamen kurtulabilmeleri için sadece eşitlik anlayışına sahip olmanın yeterli olamayacağını savunup, bunun yerine erkek merkeziliğinin ortadan kaldırılıp kadın merkeziliğinin herkes tarafından benimsenmesinin gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Bu doğrultuda, “90’lı yıllar gerçekte feminizmin farklılaşım ayrışmaya başladığı yıllar olmuştur” (Arat 2017: 90). Bu dönemdeki feministler sadece farklılık kavramını ele almamışlardır. Onlar ataerkil sistemin kadınlar üzerinde baskı kurduğunu ve bu sistemin kadınları ikincil plana attığını bildikleri için ataerkil yapıda gerek sosyal, siyasal gerek bilimsel açıdan köklü değişimler yapılmasının gerekliliğini savunmuşlardır. “Bu dönemin önemli sözcülerinden Beverly Thiele’ye göre Ataerkil mekanizma, kadını kendi benliğinden uzaklaştıran soyutlamalar, cinselliğinin özgünlüğünü reddeden evrensellik, erkek tabiatını merkez alan doğallık, hiyerarşik örüntüler oluşturan düalizm, vasiyete göre işbölümü yapan düzenleyicilik gibi değişkenlerle kadınlar üzerinde hegemonya oluşturmaktır” (Aslan 2016: 21)

Üçüncü dalga feminist yazarlarından Beverly Thiele, ataerkil mekanizmayı ele alırken bu dönemin diğer bir yazarı olan Carol Gilligan'da, cinsiyet farklılığının ahlaki düşünme tarzına olan etkisine dikkat çekmeye çalışmıştır. "Gilligan ahlaki sorunlarda kadınların erkeklerden farklı düşündüğünü saptayarak, kadın ve erkekleri kesin olarak ayıran bu düşünce tarzını eril üstünlüğün kendi kullanımı içinde kadınlara benimsettiği bir tarz olarak değil de, bir şekilde kadınların tamamen kendilerine ait yaklaşımlarını gibi değerlendirir" (MacKinnon 2003: 72). Gerek Thiele'nin gerek Gilligan'ın ele almış olduğu konular bağlamında üçüncü dalga feminizmin ikinci dalga feminizmle paralellik gösterdiğini ve bu doğrultuda gelişen bir akım olduğunu söyleyebiliriz. Aslında üçüncü dalga feminizm sadece bu konularla sınırlı olan bir hareket değildir. Onun "ana teması özellikle Batı tarafından yaratılan önceki feminist türlerin tüm dünya kültürlerinde aynı düzeyde uygulanmasının mümkün olmadığı, aynı zamanda genel geçer doğrunun bulunmadığını ve doğrunun her coğrafyaya, her kültüre ve her kişiye göre değişeceğidir. Bütüncül bir kadın algısından ziyade, değişik bağlamlar içinde yer alan kadınların değişik nedenlerden dolayı ortaya çıkan sorunları üzerinde durmaktadır. Psikanalist feminizm, varoluşçu feminizm, postmodern ve postyapısalcı feminizm bu akımın içinde yer alır" (Çardak 2012: 61). Akımın içinde yer alan bu kavramların ve üçüncü dalga feminizmin daha iyi anlaşılabilmesi için özellikle bu konuların ele alınıp açıklanması gerekecektir.

İlk olarak psikanalist feminizm'e değinecek olursak; bu feminist anlayış, temel varsayımlarını Freud'un kuramında ele almış olduğu gibi iki önemli kavrama dayandırmaktadır. Bu kavramlar pre-oidipus ve oidipus karmaşasıdır. Mesela, bir bebeğin emme davranışının başlangıcı, ulaşabileceği hiçbir memenin olmadığı durumlarda bile, id'in taleplerini karşılamak için yiyecek aramaya girişmesinin ve egonun başlangıçtaki gelişmesinin işaretleri olduğunu belirtmektedir. Bu Freud tarafından oral (ağza ait) aşama olarak tanımlanmaktadır. Daha önemli ve tartışmalı olanı, süper egonun özümsemesinin belirtilerinin görüldüğü oedipal kompleksle ilgili aşamadır. Oedipal öncesi dönem, erkek çocuk annesine karşı yoğun bir şehvetle (libidinal) bağlıdır ve kimliğini belirlediği fakat annesinin sevgisinde rakip olarak gördüğü babasına karşı, karışık duygular beslemektedir. Oedipal kompleksle ilgili aşama anneye karşı libidinal bağlılığı ve

babayı kendinden başka biri zannetmekten vazgeçmeyi gerektirmektedir. Bu aşama, uygun cinsel obje örneklerinin ve böylece seksüel kimliğin özümsemesini kapsamakta ayrıca erkek çocuk babasıyla eş tutulduğu için, kendi hassasiyetinin ve durumun kontrolünü üzerine almaktadır. Yani erkek çocuk bu durumda kültürün bir parçası haline gelmektedir. Tabii erkek çocuk kültürle bütünleşirken kadın kültürle bütünleşemediği için erkeğin koruyuculuğuna ve egemenliğine ihtiyaç duymaktadır. Bu durumda, kadının erkeğe göre ikincil planda kalmasına neden olduğu için psikanalist feminizm kadınlar tarafında çok benimsenmemiştir (Waters 2008: 152).

Psikanalist feminist yerine kadınlar varoluşçu feminizmi benimsemişlerdir. “Varoluşçu feminist ekolün kurucusu kabul edilen Simone De Beauvoir’ın hareket noktası, varoluşçuluğun bu özcülük karşıtlığıdır. Ona göre kadın sorununu anlamak için ne biyolojiye, ne psikolojiye, ne de tarihsel materyalizmin iktisadi determinist yaklaşımının dayattığı insan tanımına ihtiyacımız vardır. Çünkü bu gibi yaklaşımların sunduğu insan anlayışları, her zaman varoluştan önce gelen bir özün olduğu varsayımına dayanmaktadır” (Demir 2014: 94). Bu doğrultu da varoluşçulara göre öz, insanın kendisi tarafından oluşturulabilen bir anlayıştır. Yani, kadınlar sorunlardan kurtulup bir kurtuluşa varabilmek için kendi özünü (kendi kişiliğini) kendileri oluşturmalıdır. “Sonuç olarak, de Beauvoir kadınlarının kurtuluşunun, varoluşçu bir anlayıştan hareketle, onları birer “kendi başına varlık” (nesne) ile “başkaları için varlık” arasında bir yerlerde tutmaya çalışan her türlü uygulamaya karşı çıkararak, kadınların da aynen erkekler gibi ve onlar kadar, “kendi için varlık” olduklarını ortaya koymalarından geçtiğini söyler” (Demir 2014: 97).

1980 ve 1990 yılları arasında gelişme gösteren bir diğer konu ise, postmodern feminizm olup bu kavramın çıkış noktası ise kriticizm’dir. Özellikle bu dönemde yer alan feministlerin Aydınlanma düşüncesinin temel tezlerine karşı çıktıklarını söyleyebiliriz. Çünkü, “postmodern feminizme göre aydınlanma düşüncesi erkek iktidarına dayanır. Bu nedenle postmodern feminizm evrenselleştirmeye açıkça karşı çıkar” (Yüksel 2003: 123). Postyapısalcı diğer adıyla Fransız feminizmi ise, yapısalcılığın dönüştürülmesiyle ortaya çıkan bir kavramdır. “Freud’un psikanalizini, Lacan’ın öznelliğin toplumsal üretimi ve

postmodernist düşünürlerin cinselliğin ve söylemin yapısal analizi ile buluşturan Fransız feministler, patriarkal ideolojinin temelini dilde olduğunu düşünmektedirler. Bu yüzden özellikle de dil alanında çalışmakta, kadının ikincilleştirilmesinde dilin işlevi üzerinde durmaktadırlar” (Demir 2014: 104).

Sonuç olarak; “üçüncü dalga feminizm bu farklı kuram ve hareketlerin işaret ettiği yöne, yani farklılaşma ve farklılaşarak kadının kurtuluşuna yol göstermektedir. Artık erkek merkeziliğin terk edilerek yeni bir bakış açısı olarak kadın merkeziliğin benimsenmesi gerektiğini söylemektedir. Genel geçer tek bir doğrunun olmadığından hareketle, kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmaktan önce birey olarak toplumda yer edinmeleri gereken bazı durumlar olduğunu öne sürer”(Çardak 2012: 63-64). Yani üçüncü dalga feminizmin öne sürmüş olduğu tezler doğrultusunda, liberal, Marksist ve sosyalist feminizme ilaveten post-modern feminizm, psikoanalitik feminizm ve siyahi feminizm gibi yeni anlayışların ortaya çıktığını belirtebiliriz.

1.7. Feminizm Teorileri

Feminist teoriler ele alınıp incelendiğinde, bu teorilerin kadın sorununu ele aldığını ancak bu sorunun farklı ideolojiler ve felsefe anlayışı çerçevesinde yorumlandığını görmekteyiz. Bu sorun, her ne kadar farklı ideolojiler ve felsefe anlayışı çerçevesinde yorumlansa da bütün feminist görüşlerin temel amacı, genel anlamda kadını ikincil plana itilmişlikten kurtarıp onun pozisyonunu güçlendirmek ve ataerkil sistemin getirmiş olduğu baskı, otorite ve cinsiyet eşitsizliği gibi anlayışlara karşı durup bunların ortadan kalkması için gerekli mücadeleyi göstermektir. Bütün feminist teoriler eşitlik, özgürlük, adalet, baskı ve cinsiyet farklılıkları gibi kavramları paylaşmakla birlikte her biri bu konularla ilgili farklı görüşlere sahiptir.

Tabi bu konulara farklı perspektiften bakılması ve temel değerlerin farklı biçimde savunulması, teoriler arasında uyuşmazlığın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca “feminist teori içindeki cinsiyet, cinsiyet farklılıkları, cinsellik gibi terimler ve kadın gibi holistik terimler tartışma konusu olmuş hatta bazı feministler feminizmin herkesin kendisini yüzde yüz feminist olarak tanımladığı

bir ideoloji olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bu sebeple feminizmin alt türleri oluşmuştur” (Sezgin 2014: 14). İlk dönem feministleri birinci dalga feministleri, 1960 sonrası feministler ikinci dalga feministleri ve yeni kuşak feministleri ise üçüncü dalga feministleri olarak nitelendirilmiştir.

Feminizmin birinci, ikinci ve üçüncü dalgasında yer alan feminist teorilerden, Liberal Feminizm, Marksist Feminizm, Kültürel Feminizm, Radikal Feminizm ve Postmodern Feminizm teorileri, çalışmanın bu aşamasında sırasıyla ele alınıp bu teorilere kısaca değinilecektir.

1.7.1. Liberal Feminizm

Feminist teorileri ele alan kitapların hemen hemen hepsi, ilk olarak liberal feminizm’i anlatmakla işe başlarlar. Tabii bu durum tesadüf olmayıp belli gerekçelere dayanmaktadır. Liberal feminizm’in tarihsel olarak diğer teorilerden önce gelmesi bu gerekçelerin başında gelmektedir. Ayrıca feminizmle ilgili tüm diğer teorilerde yer alan konuların, liberal feminist teoride savunulan düşüncelerle kıyaslanması ve liberal feministlerin ortaya koymuş oldukları tezlerin eksikliğinin vurgulanması bu teoriye öncelikli bir konum kazandırmaktadır. Bu yüzden liberal feminizm, feminist hareketin ilk dalgası içinde yer almaktadır.

Birinci dalga feminizm’i yani ilk feminizm, eşitlik ve özgürlük kavramlarını ele alan liberalizmin fikir ve değerlerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu dönemde “Mary Wollstonecraft, feminist düşüncenin ilk klasik yapıtı olan Kadın Haklarının Doğrulanması’nda bireyci kuramı kadın sorunlarına uygulamıştır” (Arat 2017: 53). Wollstonecraft bu eserinde, kadınların düşünce ve yetenek bakımından erkeklerden daha aşağı oldukları görüşünü reddetmektedir. “Wollstonecraft’a göre kadınların gerçek güçleri ancak özgürlüklerini kazandıkları, fırsat ve eğitimden yararlanıp yeteneklerini geliştirdikleri zaman belirlenecektir” (Arat 2017: 62). Yani Wollstonecraft, eserinde değinmiş olduğu bu düşüncenin gerçekleşmesiyle birlikte cinsiyet eşitsizliğinin siyasi ve sosyal hayatta önemsiz olacağını iddia etmeye çalışmıştır. “Nitekim bu söylemin etkisiyle kadının seçme hakkı elde edildikten sonra feminist hareket durgunlaşma ve zayıflama dönemine girmiştir. Liberal söylemin ilk belirtilerini ve neticelerini

Türkiye’de 1934’te kadına seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle de yaşandığı görülmektedir” (Tekin 2007: 41).

Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle ortaya çıkan liberal feminizm, kadının kamusal alana girmesini engelleyen her türlü faaliyet ve uygulamaların ortadan kaldırılması üzerine odaklaşmıştır. Kadınların özel alandan çıkıp kamusal alanda etkin olmalarıyla birlikte ekonomik bağımsızlıklarına kavuşacakları arzusu liberal feminizm’in temel amacını oluşturmuştur. Kadınların her açıdan erkeklerle eşit haklara sahip olmalarının gerekliliği ise, liberal feminizmin temel konusunu oluşturmuştur. Yani, “liberal feministlere göre kadınların kurtuluşu sadece eğitim imkanlarını elde edip kamusal alanda çalışma hayatına atılmak değil erkeklerle eşit siyasal, sosyal ve hukuksal hakların elde edilmesidir. Bu nedenle adalet ve eşitlik kavramları onlar için çok önemlidir. ‘Eşit işe eşit ücret’ ilkesini prensip edinmişlerdir” (Ruhan İşler 2006: 41). Tabii liberal feministler söylemlerinde sadece eşitlik kavramına yer vermemişlerdir. “Liberal feministlerin, eşitlikle aynı dönemde savundukları, vurguladıkları bir diğer konuya özgürlüktür. Liberal feministler özel alanı devletin müdahalesinden kurtarmak isterler. Sosyalist ve radikal feministlerin “özel olan siyasaldır” sloganıyla ortadan kaldırmayı amaçladıkları aile, liberal feministler tarafından savunulur.” (Şayak 2011: 42). Ayrıca liberal feministler, gerek resmi gerek maddi eşitsizliklerinde içinde bulunduğu kadınların tüm sorunlarını, hukuk yoluyla ortadan kaldıracabileceklerini düşünmektedirler. “Bu doğrultuda liberal feminizm baskı ve eşitsizlikleri ortaya çıkarmak suretiyle hukuki değişimi sağlamaya çalışır ve oy hakkı, tam eğitim hakkı dahil olmak üzere birçok konuda kamu alanındaki erkek realitesini (egemenliğini) kırmaya dönük mücadele vermektedir” (Yüksel 2003: 70).

Sonuç olarak, liberal feminizm ataerkil sisteme herhangi bir gönderme yapmadan bu sistemin getirmiş olduğu kadın erkek eşitsizliğini ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Bu dönemdeki “liberal feministler, iş yerlerinde, eğitim kurumlarında ve medyada kadınları hedef alan cinsiyetçiliğe ve ayrımcılığa karşı çıkmışlardır. Kadınlar için fırsat eşitliği yaratmak ve korumak için yasal ve demokratik yolları denemek istemişlerdir” (Tezcan 2012: 155). Kadınların

yaşamış oldukları sorunların temelinde baskıcı erkek egemenliğinin olduğunu, tabi bu baskı ve otoritenin ortadan kaldırılmasının kadınların özgürleşmesiyle mümkün olacağını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca liberal feministler, geçmişte başlayıp günümüze kadar gelen geleneklerin ve dinin de kadınları her konuda kısıtladığını ve ikincil plana attığını savunmuşlardır.

1.7.2. Marksist Feminizm

Liberal feministlerin gerçekleştirmiş olduğu, kadınlara fırsat eşitliğinin uygulanıp uygulanmayacağı üzerine tartışmalar 19. yüzyılın ortalarından sonra başlamış olup bu tartışmalar Marksist feminizm'in ortaya çıkmasına neden olmuştur. "Marksist feministler aslında liberal feminizmin kadın sorununa bulduğu cevapları yetersiz görmektedir. Sorun onlara göre sadece kadınların sınıflı toplumda ayrı bir sınıf oluşturması ya da oluşturmaması değildir. Her iki durumda da liberal feminizmin önerdiği çözümlerin geçerli olmayacağını savunmaktadırlar. Bunun sebebi olarak da sınıflı toplumda gerçek anlamda fırsat eşitliğinin olmayacağını belirtirler. Yani kadının ezilmesinin asıl nedeni (tüm sınıfların ezilmesiyle aynı olan) kapitalizmdir" (Sevim 2005: 64). Kadınlar bu sistemden kurtuldukları takdirde, ekonomik özgürlüklerine kavuşacakları için, hiç kimseye bağımlı olmayacakları gibi erkeklerden de bağımsız olup onlarla aynı eşit haklara sahip olacaklardır. Tabi bu durum kadınların sosyalist sisteme geçmeleriyle mümkündür. "Bu nedenle Marksist feministlerin en sık sözünü ettiği kavramlar; kapitalizm, sınıflı toplum ve ekonomidir" (Demir 2014: 56-57).

Birinci dalga feminizm içinde yer alan Marksist teorisyenler, kadının ezilmesinde cinsiyet eşitsizliğinin etkili olmadığını, bu ezilmenin asıl nedeninin sınıf farklılığından kaynaklandığını belirtmişlerdir. "Marksist feminizmin sorunlarından biri bu sınıflı toplum içinde kadınların kendi başlarına ayrı bir sınıf olup olmadıklarıdır." (Sevim 2005: 66). Ancak Marksist feministlerin tek sorunu bu olmayıp, kapitalist sistem sonucunda ortaya çıkan yabancılaşma da kadınların ezilmesine neden olan büyük bir sorun olarak görülmektedir. Bu doğrultu da yabancılaşma, sömürü sistemi içinde olan kadınların erkeklere göre daha fazla ezilmelerine ve kişinin hayatını, yaptığı işleri anlamsız bulmasına neden olmaktadır. "Marksist yabancılaşma teorisine göre emeğini satarak hayatını

sürdüren insanlar, yaptıkları işten hiçbir tatmin almamanın yanı sıra, ne yapacaklarına, nasıl yapacaklarına ve ne kadar yapacaklarına başkaları karar verdiği için kendi emeklerine yabancılaşmaktadırlar. Bu anlamda iş konusunda diğer insanlarla rekabet etmek zorunda olan insanlar birbirlerine yabancılaşmaktadır. Daha genel anlamda ise uzmanlaşma ve iş bölümünün getirdiği bölünme sonunda kişiler, hem bütünle parça hem de kendileriyle diğer insanlar arasındaki ilişkiyi kaybederek tamamen yabancılaşmaktadırlar” (Demir 2014: 57-58). İşte sınıf farklılığını ve yabancılaşmayı ele alıp bu iki kavramın kadınların ezilmesine neden olduğunu farklı şekillerde ifade eden ayrıca Marksist kuramın en önemli isimlerini oluşturan Marks ve Engels Marksist feminizmde karşımıza çıkmaktadır.

Marks ve Engels’in Marksist feminizme dair görüşleri, feminist teorisinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Marks, kadınlar hakkında çok fazla şey yazmamasına rağmen sosyalist feminist kuramının temelini oluşturan Engels’in kadınlara dair birçok görüşü bulunmaktadır. “Engels, anaerkil toplumda cinsiyet uyumsuzluğunun olmadığını söyler. Bu dönemde eviçi üretim araçlarının kadına evdışındakilerin erkeğe ait olduğunu belirtir. Evdışı mülkiyet de erkeğindir: Hayvanlar ve köleler gibi. İşte bu, erkek lehine bir artık değere yol açmıştır. Evişleri öncelikliyen, artık gücünü ve önemini yitirir, böylece ataerkil aile ve baba hakkı doğar. Engels, kadınların kurtuluşunun ancak evdışı üretime katılmalarıyla sağlanacağını söyler. Ekonomik kurtuluş, cinsel kurtuluşun da anahtarıdır. Herşey buna bağlıdır” (Bele 2001: 97-98) diye ifade etmektedir. Kadınların kurtuluşunun ancak ev dışı üretime katılmalarıyla mümkün olduğunu belirten Engels, tek eşli ailenin de ortadan kaldırılmasını önermektedir. “Engels’e göre monogomi kadını baş eğmiş konumda tutmaktadır. Kadınları ekonomik olarak kocalarına bağımlı yapmakta onları ikinciliğe zorlamakta ve büyük ölçüde topluma katılmalarını engellemektedir. Ona göre sadece tek eşliliğin yasaklanması bile kadını kurtuluşa erdirecektir. Tek eşli evlilik sınıflı toplumla sıkı bir bağıllık içerisindedir. Marksist feministlere göre kadını tam anlamıyla kurtuluşa erdirebilmek için sınıflı toplumun yani kapitalizmin sona ermesi şarttır” (Sevim 2005: 65). Ayrıca Engels’in özel mülkiyet sonucunda ortaya çıkan “Burjuva Aile” tanımı, kapitalizm ile benzer özellikler taşımaktadır. Aslında “Burjuva Aile” de

kapitalizm gibi, kadını sınıflı toplumdan farklı bir boyuta götüremeyip onu ikinci plana ataktan öteye geçemediği için aynı şeyleri tekrar etmiştir. Engels, “Burjuva Aile” ile benzer özellikler taşıyan kapitalizmde ortadan kalkması gerektiğine vurgu yapmıştır. “Ona göre sınıf istismarı, cinsel baskıdan çok daha derin ve önemli bir süreçtir. Kadınlar, erkekler tarafından değil, özel mülkiyet kurumu, kapitalizm tarafında baskı altına alınmıştır. Kadının özgürleşmesi ancak kapitalizmin devrilip yerine gelecek sosyalizmin ardından gerçekleşecek sosyal bir devrimin yan ürünü olarak mümkün olacaktır. Dolayısıyla özgürleşme arayan kadınlar “Sınıf Savaşı”nın “Cinsiyet Savaşı”ndan daha önemli olduğunu görmelidirler” (Aslan 2016: 26).

Kısaca, kapitalizmi kadının ezilme nedeni olarak kabul eden Marksist feministler, Marksizm’in temel tezlerini ele alıp bunları kadın sorunlarına uygulayabilmek için yoğunlaşmışlardır. “Bu çerçevede Marx ve Engels’in temel çizgileriyle ortaya koyduğu diyalektik materyalizmin kavramsal şemasının dışına çıkmadan da kadın sorunlarının çözülebileceğini, bunun yolunun da kadının üretim sürecindeki konumunun analiziyle mümkün olabileceğini savunmaktadırlar” (Demir 2014: 62). Bu savunulan tezlere rağmen, toplumsal sınıf mücadelesi devam ettikçe kadın sorunlarını anlamak mümkün olamayacağı gibi kapitalizm ve sınıfsal yapı korunduğu takdirde de kadınların ezilmelerinin, sorun yaşamalarının sona erdirilmesinin mümkün olmayacağı belirtilebilir.

1.7.3. Radikal Feminizm

Liberal feminizm yaklaşık olarak üç yüz yıl, Marksist feminizm ise yaklaşık yüz yıllık bir geçmişe sahipken radikal feminizm, bu feminist teorilere oranla yeni bir akım olarak karşımıza çıkmaktadır. “Radikal feminist kuram 1960’ların sonlarında ve 1970’lerin başlarında bir grup eski eylemci kadın tarafından, esas olarak New York ve Boston’da geliştirilmiştir. 1970’lerin radikal feminizmine baktığımızda ona daha çok İskandinav ülkelerinde yaygın olarak rastlarız. Buralarda, hiyerarşi ve liderliğin olmadığı – yahut çok az olduğu- genelde kurumsallaşmamış örgütler göze çarpar” (Sevim 2005: 75).

1960'lı yıllarda radikal feminizmin ortaya çıkması tesadüflere dayanmamaktadır. İlk olarak bu dönemde, Batı dünyasında radikal ve tepkisel hareketler ortaya çıkmıştır. “Bu yıllar, bir döneme damgasını vuran 68 öğrenci olaylarının, anti-nükleer hareketin, çevreci protesto hareketlerinin ve Vietnam savaşının sonucu oluşan savaş karşıtı tepkilerin yaşandığı yıllardır” (Demir 2014: 64). İşte bu dönemde yaşanan olaylar, kadınların yaşamış oldukları sorunlara da radikal tepkiler göstermelerine neden olmuştur. “İkinci olarak radikal feminizm, kadınların kurtuluşuna yönelik çözüm önerilerinin çıkmaza girmesine, kadınların özgürleşme sorununa liberal ve Marksist siyasal teorilerin tatmin edici bir çözüm bulamamalarına da bir tepki olarak gelişmiştir” (Demir 2014: 64).

Liberal feministler, kadın- erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırılıp kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmalarını isterlerken Marksist feministler, kapitalizm ve bunun sonucunda ortaya çıkan sınıfsal yapının tamamen ortadan kaldırılmasını istemektedirler. Ancak bu durum, radikal feministler için yeterli değildir. Radikal feministlere göre, kadınların yaşamış oldukları sorunlardan kurtulabilmeleri için hem kapitalizmin hem de ataerkil sistemin ortadan kalkması gerekmektedir. Çünkü Radikal feminizme göre, kadın ile erkek arasındaki eşitsizliğin en büyük nedeni ataerkil yapıdır. Bu yapı nedeniyle erkek, kadın üzerinde rahat bir şekilde egemenlik kurabilmektedir. Bu yüzden, “radikal feminizm kadınları erkek merkezli değerlerle eşit kılmaya çalışan liberal feminizmin tersine kadınları erkek merkezli değerlerden arındırmaya çalışmıştır. Liberal ideoloji daha önce görüldüğü üzere kadın ve erkek arasındaki formel eşitlik üzerinde ısrar ederken, radikal feminizm liberal feminizmin kadınların süren eşitsizliğini tanımlamada ve çözümede başarısız olduğunu ve ayrıca liberal feminizmin sadece eşitsizliği rasyonalize etmiş olduğunu savunmuştur” (Yüksel 2003: 103).

Sosyalist feministler ise, kadınların baskı altına alınıp ikincil plana itilmelerinin temelinde kapitalist sistemi yani ekonomiyi görürlerken radikal feministler, bu durumun, kadınların biyolojik yapılarıyla alakalı olduklarını söylemektedirler. “Diğer deyişle radikal feministler kadınların erkeklerle benzerliği değil farklılığı üzerinde dururlar. Radikal feministlere göre kadının

biyolojik yapısı toplumdaki cinsiyete dayalı ayrımcılığa neden olur. Doğurganlık ve cinsiyete dayalı ayrımcılık yoluyla kadınların baskı altına alınmasını sağlayan erkek egemenliği temelde ataerkil düşünce tarzına dayanmaktadır” (Yüksel 2003: 104).

Radikal feminizm, kadınların ataerkil değerler nedeniyle sömürülmesinin ve baskı altına alınmasının temel nedenini, kadın ile erkek arasındaki biyolojik farklılığa dayandırmaktadır. Bu doğrultu da, radikal feminist kuramcılar arasında ataerkil düzen ve biyolojik farklılık konusunda geniş ölçüde kuramsal düşünceler ortaya koyan çağdaş radikal feministler Kate Millett ve Shulamith Firestone’dır. Çağdaş radikal feministlerden “Kate Millett’e göre “aile gençleri ataerkil ideolojinin rol, mizaç ve statü kategorilerince öngörülen tutumlar içinde” toplumsallaştırmaktadır. Aile, ataerkil düzen içinde kadınları erkeklere hizmet etmeye ve bu hizmet etme rolünü kabul etmeye şartlandıran erkek egemen ideolojisinin, yeniden üretilmesini sağlayan kurum olarak görülmektedir. Bu nedenle aile kurumunu radikal feministler reddetmektedirler” (Şayak 2011: 49). Kate Millet’in, ataerkil düzen kavramına karşılık Firestone’de biyolojik farklılık kavramını ele alıp açıklamaya çalışmıştır. “Bu feminist akımın ilk eserinin Shulamith Firestone’un 1971 yılında yayınlanan Cinsiyet Diyalektiği adlı kitabı olduğunu söyleyebiliriz. Shulamith eserinde kadınla erkek arasındaki biyolojik farklılıktan bahsetmekte ve sınıf çatışması dahil insanların arasındaki en temel çatışma biçiminin cinsiyet çatışması olduğunu söylemektedir. Ona göre feminist devrim gerçekleştiğinde kadınlar hem üretim hem de üreyim mekanizmasının kontrolünü ellerine geçirecek ve böylece tam kurtuluşa ulaşacaklardır” (Sevim 2005: 76).

Kate Millett ve Shulamith Firestone gibi radikal feministler, nasıl ki aile kurumu ve cinsiyet çatışmasını reddediyorlarsa diğer radikal feministlerde ataerkil yapıya karşı çıkıp bu yapı da değişimlerin gerçekleşmesinin gerekliliğini savunmaktadırlar. Ancak ataerkil yapıda değişimlerin meydana gelmesi zor bir durumdur. Çünkü ataerkil sistem ve onun getirmiş olduğu değerler(güç, baskı, otorite, erkek egemenliği) köklü ve uzun bir geçmişe sahiptir bu yüzden, onunla ilgili yeni düzenlemeler yapılırsa dahi çok fazla değişimin gerçekleşeceği

söylenemez. Bu doğrultu da, “kadınların kurtuluşu hareketinin gerçek görevi, böyle bir erkek-egemen kültüre eşit katılım elde edip içinde erimek değil, buna direnmek, bunu yıkmak ve değiştirmektir” (Plumwood 2004: 48). Plumwood’unda belirmiş olduğu gibi, ataerkil sistemin kolay bir şekilde ortadan kaldırılması mümkün olmayıp, bu sistemin yok edilebilmesi için büyük uğraşlar gerekmektedir. “Radikal feministlere göre Patriyarkayı kaldırmak için öncelikle onun kökünde yatan cinsel sınıf sistemini ortadan kaldırmak gerekmektedir. Kadın erkek arasındaki biyolojik farklılığı minimize edecek üreyim teknolojilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Kadını “anne” erkeği de “baba” yapan biyolojik farklılık, gebelikten korunma, kısırlaştırma ve kürtajla ilgili geliştirilen yeni teknolojilerle eski anlam ve işlevini kaybedecektir.” (Sevim 2005: 78-79). Kısacası, biyolojik farklılığın azalmasıyla birlikte kadınlar çocuğa bakmak için çocuk doğurmak mecburiyetinde kalmayacaklar ayrıca, özel alandan çıkıp kamusal alanda daha etkin olacaklardır.

Radikal feministler biyolojik farklılığa itiraz ettikleri gibi özel- kamusal alan ayırımına da itiraz ederek bu ayırımın arkasında yatan temel faktörün ataerkillik olduğunu söylemişlerdir. Onlar bu ayırma, “Kişisel Olan Siyasaldır” sloganıyla itiraz etmişlerdir. ““Kişisel olan siyasaldır” tümcesi, kadınların kişisel deneyimlerinin değerli olduğu ve toplumla kültür için önemli siyasal sonuçları bulunduğu anlamına gelmekteydi. Nitekim bu dönemde önceleri tabu olan ve hiç dile getirilmeyen kürtaj ve tecavüz gibi konular artık siyasal söylem içinde yoğun bir biçimde tartışılmaya ve feminist eylemlerin odağını oluşturmaya başlamıştır” (Arat 2017: 76). Ayrıca bu sloganla bir yandan kadınların özel alandan çıkarılıp kamusal alana taşınmasının sağlanacağı dile getirilirken bir yandan da ataerkilliğin temelini oluşturan aile faktörünün ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

Sonuç olarak; “Radikal feministlere göre güzel bir dünyayı kurmak için sadece patriyarkal düzenden ve kapitalizmden kurtulmak yetmemektedir. Özünde erkek egemenliğinin bir uzantısı olan savaşlar, ırkçılık ve çevre kirliliği gibi sorunlar kaldırılmadıkça bu dünya düzelmeyecektir” (Sevim 2005: 85). Bu doğrultu da, gerek liberal ve Marksist feministlerin gerek radikal feministlerin

sorunları ortadan kaldırmak amacıyla sistematik bir teori ortaya koydukları belirtilemez. Ancak Radikal feminizmin cinsellik, annelik, evlilik, aile, teknoloji gibi anlayışlara karşı gelerek alternatifler sunduğu ifade edilebilir.

1.7.4. Postmodern Feminizm

20. yüzyıl da ortaya çıkıp etkileri tüm dünyada hissedilen Vietnam Savaşı, Naziler'in Musevi katliamı, Hiroşima'ya atom bombasının atılması gibi birçok tarihsel olay, Batıda Aydınlanmacı inancın ve felsefelerin tekrardan ele alınıp sorgulanmasını gerekli kılmıştır. Batı yaşam tarzının eleştiriye tabi tutulup, bunun sonucunda yaşanan gelişmelerde postmodernizm çok önemli bir yer tutmaktadır. "Postmodernizm sözcük olarak modernizm sonrası ya da modernizm ötesi anlamına gelmektedir. Sözcük yeni düşüncelerin, yeni fikirlerin, yeni siyasi ekonomik ve kültürel gelişmelerin çözümlenmesinde ve nitelenmesinde tanımlayıcı bir öge olarak kullanılmaktadır. Toplumsal ilişkilerin her düzeyinde oluşan gelişmeler ve değişimler postmodernizmle ilişkilendirilmektedir" (İçli 2005: 150).

Postmodernizm, modern dönemde önemsenen tüm değer ve kurumlara karşı çıktığı için 1970'li yıllarda Batı entelektüelleri tarafından benimsenmiş bir kavram olup kısa bir süre içinde edebiyat, sanat, müzik ve felsefe gibi alanlarda etkisini göstermeye başlayan bir hareketin adı olmuştur. Daha sonra postmodernizm, hem feminizmi hem de postmodernizmi dönüştürerek yeni bir perspektif olarak postmodern feminizmin gelişiminin gerçekleşmesine katkıda bulunmuştur. Yani postmodern feminizm, postmodernizmin etkisi altında geliştirilen bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. "Postmodern feminizm, "Cinsiyetlerin Huzursuzluğu" kitabının yazarı Judith Butler'in öncülüğünde eşitlik feminizmi üzerine kurulmuş; ancak bir adım daha da ileriye giderek "toplum cinsiyeti" ve "biyolojik cinsiyet" üzerine iki cinsiyetten bahsetmiştir. Cinsiyet kimliklerinin ortak kabul edilebilmesi, cinsiyetler arasındaki farklılıkların daha az güçlü olmasıyla bağlantılıdır. Postmodern feminizm, feminizmin 20. yüzyıl felsefesinde ve postmodern durum içinde aldığı teorik ve pratik konumla şekillenmesini ifade eder" (Şayak 2011: 51). Tabi bu durum, postmodernizm ile feminizm'in ayrıştığını düşünen bazı düşünürler tarafından reddedilirken öte

yandan, postmodernizm ve feminizm arasındaki benzerlikten hareket eden bazı feministler tarafından, ikisi arasında bir uyum ve uzlaşmanın mümkün olabileceği iddiası söz konusudur. Ancak yakından bakıldığında pek çok kadın yazar ve teorisyenin, hem feminist hem de postmodernist yaklaşımı ele alıp bu iki kavramın birbirleriyle anlaşma içinde olduklarına dair konuşmalarını görmek mümkündür. İşte bu doğrultu da ortaya çıkan feminizm genel olarak “postmodern feminizm” olarak adlandırılmaktadır.

Feminizmin yapısalcılığını gerçekleştirmeye çalışan Post-feminizm, sosyal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet kavramlarını reddetmektedir. “ Post-feminizmin ana noktasında özne olarak “kadın” değil, kadının özelleştirilmesi bulunmaktadır. Aydınlanmacı felsefenin etkisiyle hareket eden modern feministler kadını homojen bir bütün olarak ele almakta ve erkek aktivitelerini referans olarak kabul etmektedirler. Bunun aksine post-feministler kadının kadın olmaktan kaynaklanan özgüllüğünü ve içinde buldukları toplumsal ve tarihsel dokuya özgü ezilmişlik farklarını ortaya koymuşlardır” (Aslan 2016: 29). Ayrıca onlar, genel cinsiyet kimliklerine göre yapılan ayrıma karşı çıkmışlardır. Yani post-feministler, çok cinsiyetlilik kavramı üzerinde durmuşlardır. Böylece çok cinsiyetlilik kavramı postmodernizm içinde yer edinmiştir. İşte feminizm ve postmodernizm arasındaki bu ayrıma bakılarak postmodernizm’in feminizm’den sonra ortaya çıkan bir akım olduğu belirtilebilir.

Feminizm, postmodernizm’den önce ortaya çıkan bir akım olup bu akım, kadınların yaşamış oldukları sorunları ele alıp bu sorunlara köklü çözümler bulabilmek için farklı politikalar geliştirmiştir. Birinci dalga feministleri, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için uğraşırken ikinci dalga feministleri, kadın-erkek eşitliğinden ziyade kadın- erkek farklılığı konusu üzerinde yoğunlaşmışlardır. Yani bu iki konu feminizmin ilgi odağını oluşturmuştur. Ayrıca feminizm, postmodernizmin ele almayı karşı durduğu Aydınlanma felsefesinden de büyük ölçüde etkilenip yararlanmıştı. Feminizm ile postmodernizm arasında bu yönden farklılıklar söz konusuysen var olan sosyal sistemleri eleştirme konusunda her iki akım arasında benzerliğin olduğu da dikkatlerden kaçmamaktadır. Feminizm, sadece kadınların yaşamış oldukları sorunlar üzerinde dururken postmodernizm, her şeyin kişiden kişiye göre

değişeceğini (her şeyin göreceli olduğunu) iddia edip yaklaşımlarını bu çerçevede dâhilinde oluşturmaya çalışmıştır. “Başka bir deyişle postmodernizmin uğraşı, insana, bireye yönelik olduğu halde; feminizmin değişmeyen konusu kadındır. Bu anlamda postmodernizmin daha genel, feminizmin ise daha özel olduğu söylenebilir. Ancak mevcut sosyal sistemleri eleştirmek, yeni çözümler aramak isteği her iki akımı zaman zaman aynı platformlarda birlikteliğe götürmektedir” (Şayak 2011: 52).

Postmodernizmin görüşleri çerçevesinde geliştirilen postmodern feminizm, yapısalcı, postyapısalcı, psikanalitik ve varoluşçu düşünce akımlarıyla birlikte düşünülen bir yaklaşımdır. Özellikle Beauvoir’ın, yirminci yüzyılın felsefe akımlarından biri olan varoluşçu düşünce akımı çerçevesinden türettiği “İkinci Cins” adlı kitabı postmodern feminizmin oluşmasında büyük bir önem taşımaktadır. “Simone de Beauvoir’ın de İkinci Cinsiyet’de farklılığı aşkınlıkta aradığını öne sürebiliriz ve dolayısıyla Simone de Beauvoir’ı bir farklılık düşünürü olarak okumak mümkündür. Bu farklılık eşitlik ve özgürlük zemininde tezahür edebilecek bir farklılıktır. Söz konusu farklılık bir doğaya veya öze dayanan bir cinsiyet farklılığı değil, önceden sınırlandırılmamış sonlu farklılıkların, çeşitli tarzlarda kadın olarak varolma halleridir” (Çınar Köysüren 2013: 16). Beauvoir sadece farklılık kavramını ele almayıp zihin-beden ayırımına da değinmeye çalışmıştır. Ancak, “Beauvoir “beden”i söylemsel olarak inşa edip “özgürlük”ten ayırırken, zihin-beden ayırımının toplumsal cinsiyet eksenindeki işleyişini göstermeyi başaramaz, ki bu ayırımın tam da toplumsal cinsiyet asimetrisinin ısrarlı kalıcılığına bir açıklama getirebileceği varsayılır” (Butler 2008: 60).

Nasıl ki Judith Butler, Simone de Beauvoir gibi feministler, postmodern feminizme yönelik yaklaşımlar dile getirmişlerse, diğer feministlerde, postmodern feminizme dair birçok konuyu ele almaya çalışmışlardır. “Postmodern feministlere göre kadınların “başkalık”ı onlara mevcut değerleri, kuralları ve uygulamaları ile mevcut patriarkal sistemi kökten sorgulamak için önemli avantajlar sunmaktadır. Her ne kadar baskı ve ikincilikle ilişkili olarak gündeme geliyor ise de başkalık; çoğulluğa, farklılığa, açıklığa ve bölünmüşlüğe imkan

tanımlanmaktadır” (Demir 2014: 91). Ayrıca “Postmodern feministlere göre, bir toplumda kadının etkilendiği veya etkilediği tek bir toplumsal kategori yoktur. Toplumda ırk, cinsiyet, din, sınıf, kültür, etnik köken, kişilik gibi çeşitli kategoriler vardır ve bu kategoriler oldukça önemlidir. Bu bağlamda olguları tek bir kategoriye indirgeyerek, tek bir kadın tipinin ve kadın sorununa yönelik tek bir yaklaşımın olmayacağını öne sürmektedirler. Toplumsal cinsiyetin doğuştan varolmadığı, fakat sonradan meydana getirildiğini öne sürmektedirler” (Ruhan İşler 2006: 48-49). Bu bağlamda postmodern feminizmin genel konulara yöneldiğini görebilmekteyiz. Özel konulardan ziyade genel konulara yönelen postmodern feminizmin sadece bununla sınırlı kalmayıp evrenselleşme hakkındaki düşünceleri de dikkat çekmektedir. “Postmodern feminizme göre aydınlanma düşüncesi erkek iktidarına dayanır. Bu nedenle postmodern feminizm evrenselleşmeye açıkça karşı çıkar. Zira evrensel görüş kadınlararası kültür, ırk ve sosyal durum farklılıklarını dikkate almaz ve değerlendirmez. Soyut evrensellik ve objektif geçerlilik kavramları hayalden başka bir şey değildir. Asıl olan soyut doğruları bulmak değil, somut durumlar için uygun çözümleri bulmaktır” (Yüksel 2003: 123).

Sonuç olarak postmodern feminizm, kadın sorununu ele alıp tutarlılığa, bütüncüllüğe karşı çıkmaktadır. Tabii açılan savaşın her ne kadar yıkıcı etkisi olsa da yapıcı etkileri de göz ardı edilmemelidir. Özellikle, ayrıntıların yeniden yakalanması, gerçeklerin önüne geçen hayallerin önlenmesine katkıda bulunduğu için postmodern feminizm yapıcı etkisiyle karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, kadın sorunu konusunda düşünen ve taraf tutan herkese yol gösterip onların ufkunu geniş tutacak görüşler sunmaya çalışmaktadır. Yani postmodern feminizm, kadınlara kurtuluş yolları sunmakta, kadınlara dair ileri sürülen görüşlerde kesin yargılardan uzaklaşıp bu yargıların yerini öznel görüşlere terk etmelerini önermektedir.

1.8. İslami Feminizm

Özellikle 1980’li yıllarda önem kazanmaya başlayan İslamcı kadın hareketi, kadınların gerek kamusal alanda gerekse özel alanda etkili olma çabalarını modern toplum içinde farklı talepler şeklinde gündeme taşımaya

çalışmıştır. Kadınlar İslamcı hareketlere katılarak insan hakları için mücadelede bulunup bu hakların daha detaylı bir şekilde ele alınabilmesi için çaba göstermişlerdir. “Yaşam tercihlerinde İslami hassasiyeti ile hareket eden öncü kadınlar giderek insan hakları konusunda da etkin hale gelmişlerdir. Başörtülü kadın İslam’ın simgesi haline getirilirken, başörtülü kadın yakın zamana kadar çağdaşlaşma sürecinde modernliğin önünü kapatan bir simge olarak tartışılmıştır. İslamcı kadınların öncü yazarları da bu tutum karşısında süregelen yıllarda karşı söylevlerini geliştirmiş ve çoğu da İslamcı feminist olarak tanımlanmıştır” (Sezgin 2014: 51).

1990’lı yıllarda dünyanın çeşitli yerlerinde ortaya çıkıp kaynaklarda yer almaya başlayan İslami feminizmin, özellikle aydın kesime ayrılmış olan entelektüel ve akademik alanlarda ele alınması bu düşüncenin teorik olarak gelişmesine olanak sağlamıştır. “Son yirmi yılda aldığı şekliyle İslâmî feminizm, bu ulus aşırı hareketi 19.yüzyılın sonlarında ortaya çıkan –Kuran’ı özgürlükçü doğasına ihanet eden cinsiyetçi okumalardan ve yorumlardan kurtarmak için- ve İslâm’ın kaynaklarına (Kuran ve Sünnet) dönülmesini ve İslâm’ın konunun gelişimine bağlı olarak anlaşılmasına olanak sağlayan içtihat adlı hukuki aracın kullanılmasını gerektiren yenilikçi Müslüman düşüncenin sürekliliğinin bir parçası olarak tanımlamıştır” (Ali 2014: 23-24). Bu tanımlamadan hareketle İslami feminizm, bir yandan kadının din ve gelenek içindeki durumunu eleştirirken bir yandan da İslami kaynakların kadınlar tarafından yeniden yorumlanmasını savunmaktadır.

İslami feminizm yenilikten yana olan bir dini feminizmdir. “İslâmî feminizm, Müslüman diasporasında ve Müslümanlaştırılmış Batılı toplumlarda hızla yayılmakta ve gittikçe artan bir yoğunlukla sanal alemde dolaşmaktadır” (Ali 2014: 43). Bu hareket özellikle, eğitim düzeyi yüksek olup maddi gelir durumu orta düzeyde olan kadınlar arasında ortaya çıkmıştır. “İslamcı kadınlar, hem diğer kadınlara göre farklılıklarını dile getirirken, hem de İslamcı kesim içindeki erkeklere karşı da savunmacı bir duruş sergilemişlerdir. İslami feministlerin öncü yazarlarının ortak noktada birleştikleri konulardan biri, İslam’ın özünde kadınları özgürleştirdiği fakat zaman içerisinde süregelen gelenekler ile kadınların İslam dinindeki yeri çarpıtılıp ev içine hapsedilmiş

olmasıdır” (Sezgin 2014: 79). İslami feminist kadın yazarların benzer nokta da birleştikleri bir diğer konu ise, kadınların örtünerek özel alandan çıkıp kamusal alanda etkin olabilmek için mücadele etmesidir. “Geleneksel olarak özel alanla özdeşleşmiş Müslüman kadın bu rolüne karşı gelerek kamusal yaşamla bütünleşme talebindedir. İslamcı olmayan gruplar, kadınların İslam’a yönelişlerine değişik açılardan bakmaktadırlar. Bu açılardan biri, tesettürü gelenekselliğin devamı, “gerikalmışlık” olarak değerlendiren yorum; diğeri ise tesettürü “irticanın simgesi” olarak gören ideolojik yorumdur” (Sezgin 2014: 80). İslami feminist yazarlar yapılan bu ideolojik yorumlara karşı savunma içerisine girip, kılık kıyafet ile ilgili yasaklamalar ve bunun sonucunda yaşamış oldukları sorunlara tepki göstermekle yetinmeyip bu sorunlarla mücadele etmeye çalışmışlardır. “İslamcı kadınlar, modern toplumda kılık kıyafet üzerinden yapılan siyasetin demokratik bir toplum sürecine uygun düşmediğini, herkesin kendi özgür düşünce ve yaşam tarzı ile özel ve kamusal alanda var olması gerekliliğini savunmaktadırlar” (Sezgin 2014: 80).

Sonuç olarak, 1980’li yıllarda önem kazanmaya başlayıp 1990’larda kurumsal alanlarda etkili olmaya başlayan İslami feminizm, kadın haklarına vurgu yaptığı gibi Müslüman kadının özel ve kamusal alandaki hak ve taleplerini de dile getirmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA PROBLEMİNDEN ELDE EDİLEN BULGULAR

2.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Miras konusu, kültürlerden kültüre, dinden dine ve zamandan zamana farklı şekillerde ortaya çıkıp ataerkil yapıda daha önceden sorun olmayan miras konusunun modernleşmeyle birlikte çatışmayı da beraberinde getirdiği ve daha fazla sorun haline geldiği karşımıza çıkmaktadır. Tabi bu aşamada yasal hak olan mirasını isteyen kadınlar bu sürecin önemli bir parçası haline gelmektedir. Özellikle feminizm kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte kadınlara ve onların yaşamış olduğu sorunlara hem devlet politikaları çerçevesinde hem de akademik çalışmalarda sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Ayrıca sosyal medya aracılığıyla, ataerkil feminist teorinin ele aldığı ve kadınların geleneksel yapı içerisinde maruz kaldıkları hakaret, baskı, şiddet gibi faktörlere de daha fazla yer verilmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışmanın ana konusu kadınların miras sorununun radikal feminist teori bağlamında anlaşılmasıdır.

Bu çalışmanın temel amacı, toplumda kadınların miras paylaşımı konusunda ataerkil yapıya boyun eğmeyip bunun sonucunda karşılaştığı problemler ve bu problemlerle mücadele etme çabalarını ataerkil feminist teori bağlamında anlamak ve araştırmada kullanılan derinlemesine mülakat aracılığıyla bu konuya yorum getirmeye ve önerilerde bulunmaya çalışmaktır.

Bu çalışmanın önemi şu şekilde belirtilebilir: bir ülkede kadınların yasal olan hakkını sorun yaşamadan alabilmeleri için sadece onların eğitim seviyelerinin yüksek olması veya ekonomik özgürlüğe kavuşmuş olmaları yeterli değildir. Aynı zamanda anne, baba, abi veya kardeşin ataerkil yapının getirmiş olduğu kalıp düşüncelerden kurtulması bu duruma paralel olarak da “akraba ya da çevre ne der” düşüncesinin ortadan kalkması gerekir. Malatya ili örneğinde, mirasını isteyen kadınların profilinin belirlenmesi ve yaşadıkları görünmeyen sorunlara vurgu yapılması, özellikle radikal feminist teorinin ele aldığı ataerkil yapının kadınların miras isteme sürecinde nasıl etkili olduğunun belirlenmesi;

kadınların miraslarını daha kolay bir şekilde alabilmeleri için yasal yollara başvurmaları ve buna teşvik edilmeleri açısından oldukça önemlidir.

2.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın odaklandığı konu, radikal feminist teori bağlamında yasal hak olan mirastan eşit pay almak isteyip de sorun yaşayan kadınları ele almaktır. Araştırmada bu konu, detaylara girmeden kadınların miras istemesi sonucunda karşılaştığı problemler ve bu problemlerle mücadele etme çabaları boyutunda incelenerek sınırlandırılmıştır. Araştırma da 3 temel soru yöneltilmiş olup bu sorulara verilen cevaplar doğrultusunda da her bir katılımcı için ayrı ayrı alt sorular belirlenmiştir. Yani söz konusu konular, araştırmanın soruları ve amacı çerçevesinde incelenerek tartışılmıştır

Ataerkil feminist teorinin temel tezlerinden birini oluşturan kadın ve kadınların yaşamış oldukları sorunlar, hem dünyada hem de Türkiye’de gittikçe ilgi alanı artan bir araştırma alanı olmasına rağmen kadınların miraslarını istemelerinden dolayı yaşamış oldukları sorunlar ne yazık ki araştırmacılar tarafından ele alınmayan konulardan biridir. Bu yüzden, miras isteyen kadınların ataerkil yapı içerisinde yaşadıkları dışlanma ve çatışma yerel bir araştırma olarak tasarlanmıştır.

Araştırmacının, Malatya ilindeki miras sorunu yaşayan kadınlarla yakın temaslarının olması ve onların miras sorununu birebir dinlemesi başta araştırma konusunu belirlemesine ve bu araştırmayla ilgili fikir geliştirmesine katkı sağlamış, sonraki aşamalarda ise bu araştırmayı daha kolay bir şekilde uygulamasını sağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN TASARIMI

Bu çalışmada, kadınların miras isteme sürecinde yaşamış oldukları sorunların, radikal feminist teori bağlamında anlaşılması için derinlemesine mülakat tekniği kullanılmaya çalışılmıştır. Sorular oluşturulmadan önce 3 temel soru belirlenmiştir. Bu temel soruları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Miras Sorununuz Nedir?
2. Kendi Hakkınızı Almak İçin Ne Gibi Girişimlerde Bulundunuz?
3. Şuan ki Durumunuz Nedir? Gelecekte Neler Düşünüyorsunuz?

Bu temel sorular kadınlara sorulup onların vermiş oldukları cevaplar dâhilin de araştırmanın diğer soruları oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca, araştırmanın kuramsal kısmı da çalışmada ele alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ANALİZ

Bu araştırmada elde edilen veriler; derinlemesine mülakat tekniği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmacının kendisi tarafından, verilerin toplanmasında doyum noktasına ulaşıldığı için 20 kadınla bire bir görüşmeler yapılmıştır. Güvenli ve sağlıklı bilgi alınabilmesi açısından görüşmeye katılan kadınlar, araştırmacının yakın akrabaları, tanıdıkları ve tanıdıklarının referans olarak gösterdikleri kadınlar arasında özellikle seçilmiştir.

Görüşmeler kadınların evlerinde gerçekleştirilmiş olup, tüm görüşmeler kadınların izni dâhilinde kaydedilmiştir. Verileri elde etme sürecinde, ses kayıt cihazı ve not alma yöntemi kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler otuz ila kırk beş dakika sürmüştür. Görüşmeci ve katılımcı arasındaki ilişki, araştırma sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcıların yaşamış oldukları Şeyleri ve bu konuya dair düşüncelerini anlatırken takındığı tavır, jest ve mimikleri görüşmeci için dikkate alınmıştır. Ayrıca çalışmada mahremiyetlerine özen göstermek için görüşmecilerin isimleri kullanılmayıp yerine “katılımcı” ifadesi kullanılmıştır.

Görüşmede en büyük zorluk, sorulara cevap alırken gerçekleşmiştir. Görüşmeciler ilk etapta çekimser davranıp soruları yanıtlarken kısa cevaplar verme yoluna gitseler de, farklı sorularla daha detaylı bilgi alma yoluna başvurarak bu zorluk aşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, izinleri alınarak ses kaydı yapılan katılımcıların ses kayıtları metne geçirilerek araştırmanın bulgular ve yorumlaması kısmı bu metinler üzerinden yapılmaya çalışılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI

Yapılan araştırmanın bulgularını yorumlama kısmına geçmeden önce görüşme yapılan katılımcılara ilişkin betimsel bilgilere yer verilecektir. Katılımcıların kişisel özellikleri genel itibariyle şu şekilde belirtilebilir:

Araştırma da, görüşmecilerin yaşları 40 ile 72 arasında değişmektedir ve çoğu görüşmecinin maddi durumu iyi olup maddi durumu kötü olan görüşmecilerin sayısı yalnızca sekizdir. Bu yüzden mirastan eşit pay almak isteyen kadınların miras istemelerinde maddi olanakların yetersizliği önemli bir etken olmasına rağmen, birincil kriter değildir. Katılımcıların hepsi ev kadını olup dokuzu ilköğretim mezundur. Bu kadınlardan on biri ise; ataerkil sistemin getirmiş olduğu değerler nedeniyle eğitim olanaklarından yararlanamamıştır. On bir katılımcı evliyken 6 katılımcının eşi vefat etmiş 1 katılımcı da eşinden boşanmıştır. Katılımcıların çocuk sayısı 2 ile 6 arasında farklılık gösterip maddi gelir durumları ise 1.200 TL ile 3.000 TL arasında değişmektedir.

5.1. Kadınların Mirastan Eşit Pay Alma Mücadelesinin Önündeki Engeller

Radikal feminist teorinin temel tezlerinden birini oluşturan ataerkil sistem, bir yandan erkek egemenliğini ön plana çıkarırken bir yandan da kadınları bu egemenliğe boyun eğmek zorunda olan kişiler olarak nitelendirmektedir. “Bu nedenle radikal feminizm, erkek merkezli ataerkil iktidardan talepte bulunmak yerine toplumdaki yerleşik ataerkil düşünce, yapı ve kurumları reddetme görüşüne dayanmaktadır ” (Yüksel 2003: 102). Radikal feminizm her ne kadar ataerkil yapıyı reddedip bu yapının ortadan kalkması için çaba gösterse de bu yapı, köklü bir geçmişe sahip olduğu için günümüzde de etkisini devam ettirmektedir. Geleneksel yapı ile modern yapı arasında sıkışıp kalan kadınlar modern yapıyla birlikte sahip oldukları hakların bilincinde olup bu hakları elde edebilmek için ataerkil yapının getirmiş olduğu değerlerle mücadele etmeye çalışmışlardır. Kanunların eşitlikçi yapısına rağmen kadınlar, mirastan eşit pay alabilmek için ataerkil bireylerle karşı karşıya kalmışlardır. Tabi kadınların mirastan eşit pay alıp

almama durumu üzerinde sadece ataerkil yapı etkili olmayıp farklı unsurlarda bu süreçte etkisini göstermiştir.

Bu bakımdan araştırmacı tarafından yapılmış olan derinlemesine mülakatlarda, farklı aile yapılarından gelmenin yanı sıra, mahalle baskısı da kadınların yasal hak olan mirastan eşit pay alıp almama durumlarını etkileyen değişkenler olduğu saptanmıştır. Aile yapısından kastedilen, ailenin miras paylaşımı konusunda kadın- erkek arasında toplumsal cinsiyet ayrımında bulunup bulunmaması, ataerkil düşünce yapısına sahip olup olmaması, aile içinde kadının konumu, aile fertlerinin öğrenim düzeyi, dini inançları, mahalle baskısı gibi unsurlardır.

5.1.1. Aile Yapısı

Görüşülen 20 kadının hemen hemen hepsi, ataerkil feminist teorinin temel tezini oluşturan ataerkil aile yapısının getirmiş olduğu değerler nedeniyle, küçüklükten beri erkeklerin ön planda tutulup onlara her açıdan farklı davranıldığı kadınların ise, ikincil plana itildiği görüşünü dile getirmişlerdir. Bu kadınların ailesinde toplumsal cinsiyet ayrımına dayanan ilişkilerin olması, toplumsal cinsiyetçi sınıf ayrımının esas olarak, aile içinde öğrenildiği bulgusunu karşımıza çıkarmaktadır. “Çünkü aile, yetiştirdiği üyelerine yaşadıkları toplumun kültür birikimini daha ilk günden aktarmaya başlar. Bunu bazen bilerek, farkında olarak ve belli bir sonucu elde etmek için yapar, bazen de farkında olmadan” (Sezal 2012:148). Her ne olursa olsun, küçük yaşlarda aile içinde görülüp öğrenilen davranışlar, kişinin gelecekteki davranışlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Erkek çocuğuna her konuda öncelik veren aile için “ kısacası abim her zaman en iyi kıyafeti giyer, en güzel yemeği yerdi ve en iyi şartlar ona sunulurdu” (Katılımcı-18) şeklinde konuşan katılımcı, bu ayrıcalığı açıkça belirtmeye çalışmıştır.

Ayrıca ataerkil feminist teorinin de vurguladığı gibi, küçüklükten beri, baba ve annenin gerek miras konusunda gerek diğer konularda erkek çocuk ve kız çocuğuna farklı şekilde yaklaşması ve kadınların bu durumu fark etmelerine rağmen sessiz kalmaları ise şu şekilde dile getirilmiştir. “Bizim evimizde küçüklükten beri babam ve annem erkek çocuklarına özellikle de abim ve en küçük kardeşime kızlardan daha çok değer verirlerdi. Biz kızları her konuda

ikincil plana attıkları gibi miras konusunda da annem ve babam bizleri akıllarına dahi getirmiyorlar bizleri yok sayıyorlardı yani biz bu durumun farkındaydık ancak sesimizi çıkaramıyorduk” (Katılımcı -9).

Bunun yanı sıra, aile içinde anne ya da babanın ataerkil düşünce yapısına sahip olması nedeniyle kadınlara miras verilip verilmeme noktasındaki rolü de dikkate alınmalıdır. Örneğin; anne ya da babanın gelini yabancı olarak görmeyip damadı yabancı olarak görmesi, soyun devamını sağlayacak kişinin erkek çocuk olduğunun vurgulanması, bu yüzden kız çocuklarına mirasını almayıp imzasını vermesi için baskı yapılması ya da kandırma yoluyla imzasının alınması kadınların miraslarını almalarının da engel teşkil etmektedir. Radikal feministlerinde ele aldıkları gibi, “üretim biçimi ne olursa olsun, ataerkil düzen bağımsız varlığını hep sürdürmüştür ve erkekle kadın arasındaki ilişki, bir ezme-ezilme ilişkisi olarak süregelmiştir” (Arat 2017: 75). Araştırmacının yapmış olduğu görüşmeler dâhilinde, miras isteme noktasında gerçekleşen bu ezme-ezilme ilişkisi sadece erkekler tarafından gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca ataerkil yapıyı benimseyip, bu sistemin dışına çıkmayan kadınlarda baskı, otorite ve kandırma yoluyla hakkını arayan kadınlara engel olmaya çalışmışlardır.

Yasal hak olan mirastan bir hak talep etmemesi için annesi tarafından baskı uygulanan bir kişinin ifadelerinden, ataerkil feminist teorinin temel tezlerinden birini oluşturan baskı, otorite ve korku nedeniyle kadınların herhangi bir girişimde bulunmaktan çekindikleri ve girişimlerinin engellendiği anlaşılmaktadır. “Olayları anlatınca kız kardeşim bir yandan bu duruma çok tepki gösterdi ve mirasını alacağını söyledi bir yandan da annemin tepkisinden dolayı ne yapacağını bilemedi. Çünkü bizim evde babamdan çok annem otoriterdi ve biz kardeşler babamdan ziyade annemden korkardık hala da annem den korkarız” (Katılımcı- 5). Ayrıca bu katılımcının “dava açsam annemin ve abilerimin bana düşman olacaklarını bildiğim için dava açmayıp direk tapuya gittim tapuda ben ve kız kardeşim imzamızın vermek zorunda kaldık” (Katılımcı-5) ifadesi de korkunun girişimleri gerçekleştirilmede büyük bir engel teşkil ettiği sonucunu karşımıza çıkarmaktadır. Bir başka katılımcı ise, “Tabi babam vefat ettikten sonra annem babamın altınları olduğunu ve bu altınları 5 çocuğu arasında bölüşeceğini bizim haberimiz olmadan abilerime anlatmış. Ayrıca altınların yerini abime ve

kardeşime göstermiş bunun üzerine kardeşim bu altınları kesinlikle kızlara vermeyeceğini bu altınların bir kısmıyla annem ve abimi hacca göndereceğini ayrıca o dönemde maddi sıkıntıları olduğu için geriye kalan altınları da bu maddi sıkıntıları için kullanacağını anneme ve abime söylemiş. Annem ve abim de bu durumu kabul etmişler” (Katılımcı-4) diyerek annesinin altın paylaşımı konusunda kızları çağırılmayıp sadece erkek çocuklarına altını gösterdiğini ve anne faktörünün miras paylaşımı konusunda olumsuz etkisinin olduğunu ifade etmeye çalışmıştır.

Annesinin çevre baskısını çok önemseyip, bu yüzden kızlarının miras almasını istemediğini belirten katılımcı da, “Anneme çok kızdım yani bu düşüncesinden dolayı annemle aramızda tartışmalar yaşandı. Hatta anneme; normalde anneler kızlarını erkekler den daha fazla düşünürken sen kız çocuklarını hiç düşünmüyorsun bu yüzden ben ve kız kardeşim imzamız vermeyeceğiz dedim. Annem de bana mirasınızı alıp beni akrabalara rezil mi edeceksiniz, şuna kadar bizden halandan başka kim mirasını aldı bak halanda hala akrabalar tarafından bu yüzden konuşuluyor, kız kardeşini de sen ikna etmeye çalışıyorsun yoksa o cesaret edip mirasını isteyemez dedi. Ayrıca abilerin bu hafta tapuya gidecekler kız kardeşini de arayacağım eğer imzanızı vermezseniz evladım değilsiniz dedi” (Katılımcı-5) diyerek ataerkil feminist teorinin temel tezlerinden birini oluşturan ataerkil değerlerin, anne faktörü tarafından benimsediğini vurgulamaya çalışmıştır. Hem katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak hem de Giddens’in yapılaşma teorisi bağlamında, ataerkil düzenin bireyler üzerinde yeniden yeniden kendini ürettiğini görmekteyiz. Bu doğrultuda ataerkil değerler yine kadınlar üzerinden gitmektedir. Örneğin; yenge faktörü bir kadın, anne faktörü bir kadın olmasına rağmen çıkarlarına geldiği gibi, özellikle de yenge, eşi daha çok pay alsın diye daha fazla ataerkil olabilmektedir. Tabi annede de, yine oğlunu önemseme oğlunu daha fazla ön plana çıkarma gibi bir durum söz konusudur. Ayrıca anne, bazı durumlarda çok pasif kalabilmektedir yani kızlarına, mirastan eşit pay alma noktasında engel olamasa dahi kızlarının yanında da olmadığı belirtilebilir.

5.1.2. Eğitim Faktörü

Kadının yasal hak olan mirastan eşit pay almasında ailenin eğitim yapısının da görece olarak etkili faktörler arasında olduğu belirtilebilir. Araştırmacının yapmış olduğu görüşmeler sonucunda dokuz katılımcı ilköğretim mezunudur, on bir katılımcı ise hiç eğitim almamıştır. Ayrıca bu katılımcıların anne ve babaları da eğitim olanaklarından yararlanamadıkları için, ataerkil yapının getirmiş olduğu değerleri benimseyip kadınlara miras verilmesine karşı çıkmışlardır. Bu yüzden, “Wollstonecraft, eğitimin ve çevrenin kişiliği belirlemede ne denli etkili olduğunu kabul eder. Ama insanların bir doğaları bulunmadığını, şu anda ne iseler, çevreleri tarafından öyle kılındıkları için öyle olduklarını öne sürmez. Çünkü özgür ve ussal varlık olma niteliğinin insanın doğasında bulunduğunu yineleyerek savunur” (Arat 2017: 63). Wollstonecraft’ın da belirttiği gibi eğitim seviyesi arttıkça kadınların mirastan eşit pay almasına yönelik yaklaşımlar gelişmeye başlamıştır ancak, bu durum bazı kişilerin düşünce yapılarında değişimler meydana getirirse de çoğu kişinin düşünce yapısında çok fazla farklılık yaratmamıştır. Yapılan araştırma da, bazı katılımcıların abisi, kardeşi, yengesi üniversiteden mezun olup bunun sonucunda meslek sahibi olmasına rağmen, ataerkil feminist teorinin de ele almış olduğu gibi, ataerkil değerleri benimseme fikrinden vazgeçmemişlerdir. Yani ataerkil aile bireyleri, kadınlara miras verilmesinden yana olmayıp bu duruma karşı çıkmışlar hatta ilerleyen aşamalarda sorunlar çıkarmaya başlamışlardır.

Alınan eğitimin kişinin geleneksel düşünce yapısından kurtulması için yeterli bir faktör olmadığını belirten katılımcı, abisinin ilköğretim mezunu olduğu halde kız kardeşlerine mirastan pay vermek istediğini ancak üniversite mezunu olan kardeşinin ve yengesinin bu duruma karşı çıktıklarına vurgu yapmıştır. “Abim bizlere eşit pay vermek istemese de bizim payımızı vereceğini konu açıldıkça her zaman dile getirmektedir. Ancak kardeşim belli bir eğitim almıştır ve öğretmendir ayrıca maddi durumu da iyidir. Fakat almış oldukları eğitime rağmen kardeşim ve eşinin miras paylaşımı konusundaki düşünceleri geleneksel toplumdaki cahil kişilerden farklı değildir” (Katılımcı- 3).

Eđitim aldıkları için kısmen de olsa ataerkil değerler den kurtulan kişiler, her ne kadar kadınlara miras vermek isteseler de ataerkil bireylerin baskı ve otoritelerinden kurtulamadıkları için bu amaçlarını gerçekleştirememişlerdir. Katılımcının da bahsettiği gibi, “Ancak kardeşim miras paylaşımı konusunda annem ve abilerim gibi dūřünmüyordu o hem babam gibi adaletliydi hem de okuduğu için diğerlerine göre daha bilgiliydi. Kardeřim biz kızların mirasının verilmesini hatta eřit bir şekilde paylaştırılmasını istediği için abilerime ve anneme sürekli bu konuyu açıyordu ancak kimse kardeşimi umursamıyordu. Kardeřim de ev de annemin sözünün geçtiğini bildiği için bu konuda gerek abilerime gerek anneme karşı gelemedi yani kardeşim biz kızların mirasını almasını istese de buna engel olundu” (Katılımcı- 5) diyerek aile bireyelerine karşı boyun eğmişliği açık bir şekilde göstermeye çalışmıştır. Araştırmacıya göre elde edilen bulgular, alınan eğitimin ataerkil değerlerin etkisini azalttığını ancak bu sistemin köklü bir geçmişe sahip olması nedeniyle tam bir zm teşkil etmediğini göstermiştir.

5.1.3. Dini Faktörler

Dini inançlarda yasal hak olan mirastan eşit pay alıp almama durumunu etkileyen faktörlerden biridir. Yksele göre, “ ataerkil sistem erkeği iktidar, g, üretim, rasyonellik, insiyatif gibi özelliklerle bütünleştirirken, kadını güçsüzlük, pasiflik, yeniden üretim ve irrasyonellik gibi özelliklerle özdeşleştirmiştir” (Yüksel 2003: 103). Bu özdeşleştirme yasal hak olan miras paylaşımı konusunda erkeğin kadına göre daha ayrıcalıklı olduğu kanısını ortaya çıkarmıştır. Bu durum da, ataerkil aile bireyelerinin miras paylaşımı konusunda medeni kanunu nemsememelerine, dini açıdan erkeklere iki ya da daha fazla pay verilip kadınlara bir pay verildiğini iddia etmelerine yani miras paylaşımını ataerkil feminist teorinin temel tezlerinden birini oluşturan ataerkil yapıya göre belirlemelerine neden olmuştur.

Yapılan araştırmada ataerkil bireyelerin sırf kadınlara mirastan eşit pay vermemek için dinsel inanışlara başvurdukları ve bu dini inanışları kendilerine göre yorumladıkları gerçeği ne çıkarılmıştır. Katılımcı bu durumu “babam çok dinine bağlı olmayan bir kişi olmasına rağmen miras konusunda dini alet edip

miras paylaşımı konusunu kendine göre açıklamaya başladı. Yani dinimize göre kızlara 1 pay erkeklere 3 pay veriliyor sizde bunu kabul edin dedi. Biz ise bu durumu kesinlikle kabul etmedik. Çünkü biz mirasın eşit paylaşılmasını istiyorduk babam ise mirasımızı eşit paylaşmayı bırak bizlere 3 de 2 dahi pay vermeyeceğini söyledi ve bu konuyu tamamen kapattı. Abim ile eşinin miras paylaşımı konusunda babam kadar katı olduklarını söyleyemem. Onlarda mirasın 2 'ye 1 bölünmesini istiyorlar. Yani abim İslam'a göre bölme taraftarıydı fakat biz kızlar bunu da kabul etmedik” (Katılımcı-3) şeklinde ifade etmiştir.

Dikkat çekmesi gereken nokta, kadınların yasal olan hakkını isteyip de sorun yaşamaların da ailenin eğitim yapısından, dini inanışlarına, baskı ve otorite den ataerkil düşünce yapısına kadar her türlü unsurun bu aşamada etkili olduğu ve ataerkil değerlerin etkisini yitirmediği takdirde kadınların bu sorunlardan kurtulamayacağıdır.

5.1.4. Mahalle Baskısı

Ataerkil aile bireyleri kadınlara miras vermek istemedikleri gibi akraba ve yakın çevre de kadınların miras almasını doğru bulmamaktadır. Ataerkil toplumda özellikle dayı, amca, hala gibi akrabalar kadınları miraslarını istemelerinden dolayı ayıplayıp kınamakta hatta miras almamaları için onları ikna etmenin yollarını bulmaktadırlar. Yani onlarda ataerkil aile bireyleri gibi, miras verilme noktasında radikal feminist teorinin temel tezlerinden biri olan toplumsal cinsiyet ayrımı kavramını benimsemektedirler. “Bu yönüyle toplumsal cinsiyet bir gösterge biçimi olarak, cinsiyete yüklenen toplumsal anlamlar ve bu anlamların taşıyıcısı olan sosyo- kültürel performans, pratik ve temsil biçimlerinin bütününe karşılık gelmektedir” (Uluocak vd. 2014: 48). Akrabalar ve yakın çevredekiler toplumsal cinsiyet ayrımını benimsedikleri için bütün mirasın tek varislerinin erkekler olduğuna sürekli vurgu yapmışlardır. Katılımcı, “Siz nasıl imzanızı vermeyip mirasınızı istiyorsunuz diyip bu duruma karşı çıktılar” (Katılımcı-1) diyerek aile büyüklerinin kadınları yasal hak olan miraslarını istedikleri için suçlayıp, kınadıklarını belirtmeye çalışmıştır. Araştırmacının elde ettiği bulgulardan da yola çıkarak, kadınların miraslarını istemelerinden dolayı suçlanma, ayıplanma ve kınanmalarının en önemli nedeni, akraba ve yakın

çevrenin de ataerkil sistem içinde yetişmiş olup, bu sistemde var olan değerleri benimsemelerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü geçmişte onların annelerine, halalarına, teyzelerine miras verilmediği gibi onlarda kendi kardeşlerine miras vermemişlerdir. Bu sebepten dolayı akraba ve yakın çevre de, miras verilmemeyi doğal karşılarken kadının yasal olan hakkını istemesini erkek kardeşe yapılmış en büyük ayıp olarak görmektedirler. Katılımcı, miras isteme sürecinde akraba ve çevre tarafından destek görmemesinin nedenini şu cümlelerle anlatmaya çalışmıştır: “Kimseden destek alamadık çünkü bizim büyüklerimiz bile bizi suçladılar. Siz nasıl imzanızı vermeyip mirasınızı istiyorsunuz diyip bu duruma karşı çıktılar. Bunun nedeni ise; zamanında dayılarımda, amcalarımda anneme, teyzelerime ve halalarıma miraslarını vermemişler. Bu yüzden böyle bir şeyin mümkün olamayacağını düşünüyorlar. Yani destek olmaktan çok bizleri engellemeye çalıştılar” (Katılımcı-1).

Her ne kadar akraba ve çevre, kadınların miras almasından yana olmasa da kadınların sağlık sorunu yaşaması, maddi durumunun iyi olmaması, eşinden boşanmış olması ya da eşinin vefat etmiş olması gibi faktörlerden dolayı onlar, kadınların mirastan hak talep etme durumlarını doğal karşılamışlardır. Yani akraba ve çevre maddi olanakları iyi olan kadınların miras almalarına karşı çıkarlarken maddi sıkıntı ya da farklı sıkıntılar yaşayan kadınların miras almalarını onaylamışlar hatta bu konuda onlara destek olmuşlardır. “Doğu toplumunda kızın miras talep etmesi kötü bir olay olarak karşılanıyor” (Katılımcı-2) diyen katılımcı maddi sıkıntı ve sağlık sorunu yaşamasından dolayı miras isteme aşamasında akrabalar tarafından tepki almadığını belirtmiştir. Katılımcı dayısının desteğini, “o dönemde abim benim ilaçlarımı zaten almamıştı ve abilerime çok kızgındım. Bu durumu dayıma anlattım ve imzamı vermeyeceğimi söyledim. Zaten dayım maddi durumunun iyi olmadığını biliyordu bunun üzerine dayım haklı olduğumu söyledi. Eğer onlar öyle yapmışsa mirasını al dedi ya da imzanı verme dedi. Yani maddi durumunun kötü olmasından dolayı beni destekledi” (Katılımcı-2) şeklinde ifade etmiştir.

Ayrıca kadınların yasal hak olan mirastan eşit pay istemeleri sonucunda kardeşler arasında yaşanan tartışmalar ve küslükler, miras sorununun ortadan kalkması için aile büyüklerinin orta yolu bulmasını gerekli kılmıştır. Ancak orta

yolu bulmaya çalışan akraba ya da çevre, genellikle kadına ya imzasını vermesini talep etmiş ya da miras almaktan vazgeçmesi için para teklifin de bulunmuşlardır. Yani ataerkil feminist teorinin de ele almış olduğu gibi, erkek ayrıcalığından vazgeçmeyip kadınları ikincil plana atmaya devam etmişlerdir.

Her ne kadar ataerkil aile bireyleri, akraba ya da yakın çevre kadınlara miras paylaşımı konusunda adaletli davranmayıp, kadın erkek eşitliğini göz önünde bulundurmasalar da feminist kuramcılardan biri olan Mill, adalet ve eşitlik kavramlarına önem vermiştir. “Mill, adaletli bir toplumun, üyeleri arasındaki eşitlik temeline dayandığını ve erkekler arasındaki bu eşitliğin kadınlar içinde geçerli olduğunu söylüyor. Ona göre bu yeni eşitlik durumu adaletli, eşitsizlik ise adaletsizliktir” (Arat 2017: 68). Mill’in de ifade ettiği gibi, ataerkil aile bireyleri, akraba ya da yakın çevrenin miras paylaşımı konusundaki adaletsiz tavırları araştırmacının yapmış olduğu görüşmelerde, “diğer malların imzalarını vermemiz içinde araya tekrar büyüklerimizi koydular. Büyüklerimiz de diğer mallar için imzamızın verilmesini istediler. Ancak biz bu durumu kabul etmedik” (Katılımcı-1) şeklinde dile getirilmiştir. Ayrıca, ataerkil aile bireyleri ve akrabalar mirastan çok fazla hak talep etmemeleri için kadınlara imzalarını vermeleri karşılığında para teklifinde bulunmuşlardır. “Abim ve kardeşim mirasımızı almayıp imzamızı verirsek hem kız kardeşime hem de bana 5 yıl önce 13 bin lira vereceklerini söylediler tabi biz bunu kesinlikle kabul etmedik çünkü bize verecekleri para babamızdan kalan mirastan her bir kişinin hakkına düşecek paranın çeyreği dahi etmiyordu. Biz kabul etmeyince araya hatırı sayılır akrabalarımızı koydular bu sefer bu akrabalar bizi ikna etmek istediler. Verilen paranın o zaman için iyi bir para olduğunu ve bu parayı alıp bu tartışmaya son vermemizi söylediler ayrıca dava açarsak bu tartışmaların, küslüğün ortadan kalkmayacağını ifade ettiler ancak biz bu söylenenleri çok umursamadık” (Katılımcı-4).

Tüm bu bulgular ışığında, geçmişten günümüze kadar “geleneksel yapı ve ataerkil değerler, kadınları ikinci plana attığından, kadınları söz ve hak sahibi yapmadığından dolayı kadınlar özgüven ve özgürlük problemi yaşamaktadır” (Mutlu 2015: 142). Geçmişte özgüven eksikliği nedeniyle mirasını isteyemeyen kadınların modern yapıyla birlikte özgüvenlerini kazandıklarını görüyoruz. Kadınlar her ne kadar özgüvenlerini kazanıp miras isteme girişiminde bulunsalar

da ataerkil sistemin devam etmesi nedeniyle girişimleri engellenmeye çalışılmıştır. Gerek ataerkil aile bireylerinin baskı ve otoriteleri gerek akraba ya da yakın çevrenin suçlama, ayıplama ve kınamaları çoğu kadının tekrardan özgüven problemleri yaşamasına neden olmuş böylece kadınlar bu süreçte bir sonuç elde edemeden ya bekleyişlerine devam etmişler ya da imzalarını vermek zorunda kalmışlardır.

Kısacası kadınların, yapmış oldukları girişimlerden bir sonuç elde edebilmeleri, ataerkil aile bireylerinin engellerine karşı direnebilmeleri için öncelikle geçmişten gelen özgüven eksikliğinin tamamen ortadan kalkması gerekir. Bu özgüven probleminin ortadan kalkması için gerekirse kadınların yardım ve destek almaları tavsiye edilmektedir.

5.2. Miras İsteme Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Miras isteme sürecinde ortaya çıkan sorunlar, çok yönlü bir şekilde ele alınması gereken karmaşık bir konudur. Miras isteme sürecinde kadınlar birçok sorunla karşı karşıya kalmakta ve bu sorunlar farklı koşullar altında ortaya çıkabilmektedir. Özellikle Doğu toplumunda kadınlara miras verilmez anlayışının hâkim olması, anne ve baba vefat etmeyene kadar kadınların baba ocağına sığınacağı düşüncesi ya da başına bir şey gelse erkek kardeşleri tarafından destek göreceğinin umut edilmesi, kadınların miras istememelerinde etkili olan faktörlerdir. Geçmişte bu ataerkil düşüncelere sahip olan kadınlar anne ve babaları vefat etmeyene kadar ya da kendilerine haksızlık yapılmayana kadar mirastan herhangi bir hak talep etmemişlerdir. Ancak anne ve babanın vefatından sonra erkek kardeş, yenge ve yeğenlerin bütün mirasa sahip olma düşünceleri, kadınları ailenin bir ferdi olarak görmeyip dışlamaları, kandırma yoluyla imzalarının alınması, yaşanan maddi sıkıntılar ve geleceğe dair güvencenin olmaması kadınların mirastan hak talep etmelerinde etkili olmuştur. Kadınlar bu gerekçelere dayanarak yasal hak olan mirastan eşit pay istemelerine rağmen onların bu istekleri göz ardı edildiği gibi ilerleyen aşamalarda da sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Kadınlar bu süreçte ataerkil feminist teorinin temel tezlerini oluşturan, şiddet, tehdit, eş-çocuk baskısı, kırgınlık ve küskünlük gibi sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Tabi miras isteme sürecinde yaşanan bu sorunlar bir yandan

kadınların girişimlerinin sonuçlanmasında olumlu etki yaratırken bir yandan da kadınların istenen sonucu elde edememesine ve bu durumdan dolayı pişmanlık duymasına neden olmuştur.

5.2.1. Şiddet Türleri

Kadına yönelik şiddet kavramı, genellikle fiziksel şiddet eylemleriyle özdeşleştirilse de bu kavram sadece fiziksel şiddetle sınırlı olmayıp farklı biçimlerde kendini göstermektedir. “Kadınlar açısından kimi zaman şiddet sadece fiziksel müdahalelerle açıklanırken şiddetin sözlü, cinsel ve ekonomik yönleri de bulunmaktadır. Şiddet türleri birbirleri ile bağlantılı bir şekilde gelişmektedir. Başlangıçta sadece sözlü olarak başlayan şiddet eylemleri zaman içerisinde etkisini arttırarak fiziksel müdahalelere dönüşmektedir” (Yıldırım 2016: 132). Mirastan eşit pay almak isteyen kadınlar, ilk etapta sözlü şiddete maruz kalırlarken ilerleyen aşamalarda fiziksel şiddetle de karşılaşmışlardır.

5.2.2. Sözlü Şiddet

Şiddet kavramı geniş bir şekilde ele alınınca sadece fiziksel eylemleri içerisinde barındırmadığı karşımıza çıkmaktadır. “Kadına karşı bağırma, hakaret, küfür, aşağılayıcı ve alaycı sözler sözlü şiddeti oluşturmaktadır. Sözlü şiddet erkeklerin kendini ifade etmede yetersiz olduğu durumlarda ortaya çıkan saldırgan davranış biçimidir. Sözlü şiddete karşı kadınların alışması ve duyarsızlaşması erkeğin zamanla sözlü şiddet ile yetinmeyerek fiziksel şiddet uygulamasına yol açmaktadır” (Yıldırım 2016: 132).

Tabi sadece erkekler sözlü şiddette bulunmayıp çocuklar ve kadınlarda miras isteme sürecinde sözlü şiddete başvurmuşlardır. Özellikle kadınlar, mirastan eşit pay istediklerinden dolayı abi, kardeş, yenge ve yeğenlerinin hakaretlerine maruz kalmışlardır. Kadının sözlü olarak şiddete maruz kalması, kendini değersiz ve dışlanmış olarak görmesine neden olmakta bu durum ise, kadınların ataerkil aile bireyleriyle inatlaşıp yasal hak olan mirastan eşit pay alabilmeleri için direnmelerine neden olmaktadır. Sözlü şiddet nedeniyle ataerkil aile bireylerine karşı kinlendiğini belirten katılımcı, yenge ve yeğenlerinin akrabasının, yakın çevrenin yanında kendisine dair söyledikleri sözleri şu şekilde ifade etmektedir: “Ben o dönemde maddi sıkıntılar içindeydim bu nedenle yengelerim, yeğenlerim

akrabalara, yakın çevredekilere biz kızların mirasımızı istediğini söylemişler hatta biz açların karnını doyuramayız demişler. Tabi biz bu sözleri duyunca abilerimize, kardeşlerimize, onların eşleri ve çocuklarına daha çok kinlendik bu nedenle mirasımızı alacağımızı daha fazla dile getirmeye başladık tabi biz dile getirdikçe aramızdaki tartışmalar daha da büyüdü” (Katılımcı:6). Yani katılımcı ataerkil feminist teorinin temel tezlerinden biri olan sözlü şiddetin, tartışmaları daha da alevlendirdiğini belirtmektedir. Başka bir katılımcı ise, “çünkü bu tartışmalar yaşanmayana kadar ben abilerime mirasımı alacağımı hiç söylememiştim yani onlarda eşimin ve çocuklarımın mirasımı almam için beni zorladıklarını biliyorlardı bu yüzden abilerim, yengelerim ve yeğenlerim her fırsatta mirasımızı onlara yedirtmeyeceğiz diyorlardı” (Katılımcı-14) diyerek sözlü şiddete vurgu yapmaktadır. Benzer bir durum yaşayan katılımcı ise, “Hatta yeğenlerim kızlara miras verilmez biz erkek evladın torunlarıyız o yüzden bu miras bizim hakkımızdır gibi sözler söylemeye başladılar” (Katılımcı-13) ifadesini kullanarak bir yandan ataerkil feminist teorinin ele almış olduğu erkek egemenliğini bir yandan da sözlü şiddete maruz kaldığını söylemektedir.

Sadece yenge ve yeğenler değil aynı zamanda abi de, kadının yasal olan hakkını istemesinin ayıplanıp, kınanacak bir davranış olduğunu akraba ve çevreye gösterebilmek için kadına hakarete bulunmaktadır. Katılımcı “annemin vefat etmesiyle birlikte abim annemin cenazesinde ben ve kız kardeşime çok fazla hakaret etti daha önceden miras sorunu nedeniyle tartıştığımız için bunu akrabalara ve çevreye hissettirmeye çalıştı” (Katılımcı-12) diyerek sözlü şiddete maruz kaldığı halde bu durum karşısında sessizliğini nasıl koruduğunu belirtmiştir. Ayrıca,“ben onun bu teklifimi kabul edeceğini düşündüğüm için uzun bir süre dava açmayı bekledim fakat abim bu konu açıldıkça benimle tartıştı mirasımı vermeyeceğini dile getirdi ve bana her türlü hakarete bulundu” (Katılımcı-18) diyerek katılımcı, yaşadıklarını vurgulamaya çalışmıştır. Ataerkil feminist teori bağlamında yola çıkarak, sözlü şiddet karşısında tepkisiz kalan kadınların belli bir zaman sonra fiziksel şiddete maruz kaldıkları belirtilebilir.

5.2.3. Ekonomik Şiddet

Ataerkil yapının hâkim olduğu bölgelerde kadınlar, eğitim alamadıkları için belli bir mesleğe sahip değillerdir. Ataerkil feminist teori bağlamında, meslek sahibi olamayıp özel alandan çıkamayan kadınların, ekonomik bağımsızlığı elde edemedikleri belirtilebilir. Bu kadınlar evlenene kadar ekonomik anlamda babaya muhtaçken evlendikten sonra da eşe muhtaç olmaktadır. Tabii ataerkil aile bireyleri, kadınların geleneksel yapıya karşı çıkmamaları için onların ekonomik anlamda özgürlüğe kavuşmalarını istememektedirler. Özellikle kadınlar, maddi olanakların yetersizliği, geleceğe dair güvencelerinin olmaması, sağlık problemleri yaşıyor olmaları nedeniyle mirastan eşit pay alabilmek için girişimlerde bulunmaktadır. Ataerkil bireyler, kadınların bu sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını bilmelerine rağmen mirastan herhangi bir hak vermeyerek onlara ekonomik şiddet uygulamaktadırlar. “Ekonomik şiddet, bazı durumlarda mevcut ataerkil ideolojinin bireyler tarafından içselleştirilmesi nedeniyle kolayca açığa çıkarılan ya da fark edilen bir olgu olmayabilir. Örneğin bir kadının toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü içerisinde ev işlerindeki emeğinin karşılığının olmaması ilk başta kolayca ayırt edilemeyen ekonomik şiddet biçimidir” (Uluocak, vd. 2014: 22). Ya da küçük yaşlarda bağ, bahçe, tarla ya da başkasının işinde çalışıp buralarda elde edilen parayı kendi ihtiyaçları için harcamayıp aile bireyelerine katkı olması amacıyla veren kadınlara, alınan mirastan herhangi bir hak verilmemesi de ekonomik şiddet olarak nitelendirilebilir. Sağlık sorunu yaşayan, maddi sıkıntı çeken kadınlar, yasal hak olan miraslarını alamadıkları için sağlık sorunlarını atlatamamakta, ev ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmekte ve yoksulluğa terk edilmekte yani bu kadınlara ekonomik şiddet uygulanmaktadır. Katılımcıların çoğu, bu sorunları yaşadıkları halde kendilerine mirastan eşit pay verilmediği için şikâyet etmektedirler. Katılımcılardan biri, “Mirasım olduğu halde bundan faydalanamayıp ayrıca bu sıkıntıları çekmek de zoruma gidiyor. Ben hasta ve kilolu olduğum için eşim tarafından terk edilebilirim bu korkuyu dahi yaşıyorum. Başıma bir şey gelse hiçbir güvencem, ek gelirim yok. Mirasımı istiyorum çünkü hem sağlık yönünden hem maddi yönden sıkıntılarımla ancak mirasımı aldığım takdirde giderebilir, başıma bir iş geldiğinde mirasımı bir

güvence olarak kullanabilirim” (Katılımcı-2) diyerek mirasını alamadığı için yaşamış olduğu ekonomik şiddeti anlatmaya çalışmıştır.

Araştırmacı, katılımcılarla yapmış olduğu görüşmeler sonucunda ailenin bu mirası elde etme sürecinde, kadınların da katkıları olduğunu gözlemlemiştir. Bu süreçte, özellikle iki tür katkıdan bahsedilebilir. Bunlar; evlenene kadar aileye yapılan ekonomik katkı ve kendileri için aileye verilen başlık parasıdır. Bu doğrultu da katılımcı, miras alımına olan katkısını şu ifadelerle anlatmaya çalışmıştır. “Babam bu arazilere kayısı ekmişti yaz olunca işçi tutmadan kayısıyı biz toplardık tabi bazı yıllar tonlarca kayısı toplardık babam bu kayısıları satardı direk ya arazi ya ev ya da hayvan alırdı” (Katılımcı-9). Başka bir katılımcı ise, “çünkü bu arazilerde biz kızlar çok çalıştık şuan kardeşimin gelirinden yararlandığı arazinin içindeki ağaçların yetiştirilmesinde biz kızların çok emeği vardır” (Katılımcı-10) ifadesinde bulunarak alınan mirastan ne kadar emeği olduğunu vurgulamaya çalışmıştır. Ayrıca aynı katılımcı, kendi ve çocukları maddi sıkıntı içinde yaşarken abi ve kardeşlerinin zevk sefa içerisinde yaşamalarına karşı çıkıp bu durumu sorgulamaktadır. “Çocuklarını özel okullara gönderiyorlar hatta bu son zamanlarda bir abim çocuğuna ev bile alacaktı bunları benim babamın mirasıyla yapıyorlar. Eğer onlar bu malların içinde bizim hakkımız olduğu halde zevk sefa içerisinde yaşıyorlarsa bende mirasımı alıp bu sıkıntılardan kurtulmak, çocuklarıma güzel bir hayat yaşatmak istiyorum bu da benim en doğal hakkım diye düşünüyorum” (Katılımcı-9). Radikal feminist teori bağlamında, kadınların ikinci plana atılıp emeklerinin göz ardı edildiğine vurgu yapmaya çalışan katılımcı, “Ayrıca babam bu mirasın gerek elde edilmesinde gerek sonra ki aşamalarında kardeşlerimin bir faydası olmadığı halde erkek çocuklarının kendisine çok faydasının olduğunu sürekli dile getiriyordu. Yani biz kızların emeğini hiçe sayıyordu” (Katılımcı-8) diyerek yaşadıklarını ifade etmeye çalışmıştır.

Mirasın elde edilme sürecinde kadınların aileye yapmış olduğu ekonomik katkı ne kadar önemliyse kendileri için verilen başlık parası da bu mirasın yapımı için o kadar önemlidir. Katılımcı, “Geçmişte bir kız evlendirildiği zaman mutlaka başlık parası alınırdı biz evlendirildiğimiz zaman da başlık parası alındı hatta o zamanın parası 50 bin lira aldılar o dönemde bu parayla iki tane arazi alınabilirdi.

Bu başlık parasını babam vefat ettiği için abim aldı ancak bu parayla arazi filan almadı abim bu parayla bir besi yaptı ve içine hayvan aldı yani alınan parayı benim evliliğim için harcamadılar”(Katılımcı-12) diyerek mirasın elde edilme sürecine olan katkısını belirtmiştir. Başka bir katılımcı ise, “annem almış olduğu başlık parasını kesinlikle benim ihtiyaçlarım için harcamadı zaten o dönemde kızların evliliğine çok önem verilmediği için aileler aldıkları başlık parasını kızların evliliği için değil kendileri için harcarlardı annem de aynı şeyi yaptı. O dönemde köyde bir tarla satılıyordu tabii o zaman için çok fazla başlık parası alınmıştı annem bu başlık parasıyla o tarlayı aldı”(Katılımcı-7) ifadesini kullanarak annesinin alınan başlık parasıyla miras aldığını vurgulamaya çalışmıştır.

Kadınların maddi sıkıntı yaşamaları mirastan eşit pay istemelerinde etkili olmuştur. Başlarda miras istemeyi ayıp olarak gören kadınlar, zamanla cesaret edip hakkı olan mirası almak için çaba göstermişlerdir. Kadınlar çoğu zaman sırf akraba, yakın çevre tarafından kınanmamak için ya da kardeşler arasında tartışma, küslük yaşanmaması amacıyla miraslarını istemeyip sabretmişlerdir. Ancak, yaşamış oldukları maddi sıkıntılar ve ataerkil aile bireylerinin kadına herhangi bir destekte bulunmaması onları, içinde buldukları duruma daha fazla tahammül etmekten vazgeçirip yaşamlarına yeni yollar çizebilmeleri için girişimlerde bulunmaya sevk etmiştir.

5.2.4. Fiziksel Şiddet

Kadına yönelik fiziksel şiddet, kadın iradesi dışında gerçekleşen her türlü müdahale ve fiziksel zarar verici eylemleri kapsamaktadır. “Dayak atma, yaralama kendi vücudu veya herhangi bir aletle zarar verme davranışları fiziksel şiddet eylemlerini içermektedir. Şiddet eylemlerinden sonra kadının sağlık hizmeti almasını engellemek de bu kapsam içerisinde değerlendirilmelidir” (Yıldırım 2016: 135).

Araştırmacının yapmış olduğu görüşmelerde kadınların, öncelikle sözlü şiddete maruz kaldıkları, bu durum karşısında sessizliğini korudukları takdirde fiziksel şiddetle karşılaştıkları gözlenmiştir. Yasal olan hakkını isteyen kadınlar, abi, kardeş gibi ataerkil bireylerden fiziksel şiddet gördükleri gibi yenge ve üvey

babadan da yaşamış oldukları miras sorunları nedeniyle şiddet görmüşlerdir. Ayrıca, mirastan kızlarına pay vermek isteyen anne ve babaya da bu düşüncelerinden vazgeçmeleri nedeniyle erkek çocukları tarafından şiddet uygulandığı, araştırmacının elde ettiği bulgular sonucunda ortaya çıkmıştır. Kendisine danışılmadan miras olan evin içindeki eşyaların dağıtıldığını, aynı zaman da yenge ve yeğenler tarafından da şiddet gördüğünü ifade eden katılımcı bu süreçte yaşamış olduğu sorunları şu şekilde ifade etmektedir. “Ancak aradan geçen zamanın ardından biz kızların hakkımızı alacağımızı sürekli dile getirmesiyle birlikte bu düşüncelerinde yanıldıklarının farkına vardılar böylece hem kardeşim hem de onun eşi ve çocukları bize tamamen düşman oldular bizleri babamızın evine dahi bırakmadılar. Zaten babamızın evindeki eşyaları üvey kardeşimle birlikte biz kızlara hiç danışmadan paylaşırıp babamın evini tamamen dağıttılar bunun üzerine aramızdaki tartışmalar daha da büyüdü hatta yengem ve onun çocukları beni dövmeyle bile kalktılar” (Katılımcı- 11).

Örnek bir şiddet davranışına maruz kalan bir başka katılımcı, olayı anlatırken yaşanan miras sorununa kesin çözüm bulmak amacıyla üvey babasıyla konuşmaya gittiğini, üvey babasının sözlü şiddet yetmezmiş gibi fiziksel şiddete de başvurduğunu belirtmektedir. Katılımcı, sözlü ve fiziksel şiddete uğraması nedeniyle o günden sonra daha miras konusunu üvey babasıyla konuşmadığını ifade etmektedir. “Bu tartışmayla birlikte üvey babam bana hakaret etmesi yetmezmiş gibi bir de şiddet uygulamaya kalkınca olaylar daha da büyüdü bağışlarımızı duyan komşuların polisleri haber vermeleri üzerine polisler geldi ve bu tartışmalarımıza müdahale ettiler. O gün ki tartışmadan sonra artık üvey babamla bu konuyu konuşmak amacıyla hiçbir araya gelmediğim gibi mirasımı almaktan da vazgeçmedim hatta en kısa zamanda dava açabilmek amacıyla bir avukatla görüşüp ondan bu konuyla ilgili bilgiler aldım” (Katılımcı- 19).

Fiziksel şiddet, sadece mirasını isteyen kadınlara uygulanmadığı gibi kadın- erkek ayrımı yapmayıp bütün çocuklarına eşit hak vermeyi isteyen anne ve babaya da bu düşüncelerinden dolayı uygulanmaktadır. Erkek çocuklar bütün mirasa kendileri sahip olabilmek için anne ve babalarına baskı yapmakta, bu baskılara direnen anne ve babaların ise; şiddet yoluyla amaçlarından vazgeçmeleri

istenmektedir. Oğlunun şiddet uygulaması sonucunda intihar eden annenin, ataerkil feminist teorinin temel tezlerinden biri olan şiddete maruz kaldığı katılımcı, komşularından duyduğu şekilde anlatmaktadır. “Komşuların anlattıklarına göre; annem kardeşimin yanına gidince kardeşim miras nedeniyle tartışmalar çıkarıyor bu mirası kendisinin hak ettiğini ve biz kardeşlere hiçbir hakkın verilmemesini söylüyor. Annem babamın bu duruma karşı çıktığını bildiği için kardeşime böyle bir şeyin olamayacağını söyleyince kardeşim anneme şiddet uyguluyor ve annemi dışarı atıyor tabi annem de bu durumu daha fazla gururuna yediremediği için intihar ediyor” (Katılımcı-17).

Elde edilen bulgulardan da hareketle, miras sorunu beraberinde fiziksel şiddeti getirmekte bu durumda kadınlar üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Kadınlar fiziksel şiddet nedeniyle kendini değersiz hissetmekte, özsaygısını yitirdiği için de intihar etme yoluna dâhi başvurmaktadırlar.

5.2.5.Tehdit

Arapça kökenli bir kelime olan tehdit, genellikle, “bir kimseyi yakın bir tehlikeyle korkutma; bir kimseye kendisine zarar vermek, kötülük yapmak niyetinde olduğunu belirten sözler, davranışlar” (Benk 1986: 11348) olarak tanımlanmaktadır. Ataerkil feminist teori bağlamında tehdit konusu, miras isteme sürecinde kadınların karşılaştıkları şiddet, kırgınlık-küskünlük, eş ve çocuk baskısı gibi sorunlardan daha büyük bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü diğer sorunlar sadece miras isteyen kadınlar üzerinde etki yaratırken tehdit sorunu, miras isteyen kadınların eşleri ve çocuklarını da olumsuz yönden etkileyebilmektedir.

Miras isteme sürecinde kadınlar, ataerkil feminist teorinin temel tezini oluşturan fiziksel şiddet, sözlü şiddet, küslük gibi sorunlarla karşı karşıya kalmalarına rağmen mirastan eşit pay istemekten vazgeçmeyip bu mirası alabilmek için direnmişlerdir. Ancak söz konusu tehdit sorunu olunca kadınlar, bu tehdit'in sadece kendilerine yönelik olmayıp eş ve çocuklarını da etkileyeceğini bildikleri için bu durumdan korkup sadece sözlü girişimlerde bulunmuşlar ve herhangi bir yasal işlemde bulunmaya cesaret edememişlerdir. Yani tehdit sorunu, miras alma sürecini olumsuz etkileyip bu sürecin uzamasına ve sonuçsuz

kalmasına neden olmuştur. Tehdit sorunuyla karşılaşan katılımcılardan biri, “o dönemde abilerimin, imzama vermeyip mirasımı aldığım takdirde eşime, çocuklarıma şiddet uygulayacaklarını hatta aralarında tartışma olup birbirlerini dahi öldürebileceklerini duydum. Onların bu tarz tehditlerinden dolayı girişimlerde bulunamadım” (Katılımcı-1) diyerek tehdit’in bu süreçte büyük bir sorun yarattığını, kadınların cesaretini ve özgüvenini yok ettiğini gözler önüne sermiştir.

Bu aşamada sadece mirasını isteyen kadınlar tehdit sorunuyla karşılaşmayıp, kadınlara mirastan eşit pay verilmek istenmediğinden dolayı ataerkil aile bireyleri de tehdit faktörüyle karşı karşıya kalmışlardır. Katılımcının da ifade ettiği gibi tehdit’e maruz kalan kişiler her ne kadar kadınlara miras vermek istemese de karşılaşmış olduğu tehdit sorunundan dolayı miras verme noktasında düşüncelerinde değişimler meydana gelmiştir. Katılımcı bu durumu, “İlk zamanlar babam, abim ve kardeşim kızlara hiç miras vermeme taraftarıydılar. Böyle olunca çocuklarım ve yeğenlerimde işin içine girdiler. Ablamın oğlu çok sinirli biridir ve ailedeki çoğu kişi ondan korkar. Yani mafya gibidir ve adamları vardır. O abimi ve kardeşimi aradı bizim hakkımızı vermemizi söyledi hatta birkaç defa adamlarını gönderip gözlerini korkuttu bunun üzerine abimin görüşlerinde değişimler oldu” (Katılımcı-3) şeklinde ifade etmiştir.

Ayrıca tehdit sorunu, miras isteyen kadınların evde huzursuzluk yaşamalarına da neden olmuştur, Sırf miras alacaklarından dolayı bu tehdit sorununun getirmiş olduğu dövme, yaralama hatta öldürme gibi faktörlerle aile bireylerinin karşı karşıya kalmasını istemeyen eşler, kadınların, hakkı olan mirası almalarından yana olmamışlardır. “Ben mirasımı istediğim ilk günden beri eşim mirasımı almam taraftarı değildi. Eşimle yakın akraba olduğumuz için o, abilerimle kardeşlerimle bu konu yüzünden aralarında tartışma olmasını istemiyordu ayrıca abilerimin kardeşlerimin çok anlayışsız, bir nevi belalı insanlar olduğunu da biliyordu. Özellikle eşim, abimin ve kardeşimin tehdit dolu sözlerini duyması nedeniyle kesinlikle mirasımı almayacaksın demişti” (Katılımcı-6) . Katılımcı, örnek bir tehdit sorununa ataerkil aile bireyleri tarafından maruz kaldığını ve bunun sonucunda yaşamış olduğu olayı anlatırken aslında hem tehdit

sorunu nedeniyle hem de eş baskısından dolayı kısıtlandığını ve engellendiğini belirtmeye çalışmıştır.

Kadının miras isteme sürecinde sorular yaşaması özellikle de tehdit sorununa maruz kalması, bu sürecin işleyişinin zayıflamasına ya da kadınların miras isteme fikrinden vazgeçmelerine neden olmaktadır. Ataerkil aile bireylerinin tehdit sorunuyla karşılaşmaları ise, “kadına miras verilmelidir” düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Elde edilen bulgular ışığında, miras isteme sürecinde tehdit sorununun baskın olması, kadınların miras istemeyle birlikte kazanmış oldukları özgüven ve cesaretin ortadan kalkmasına, ataerkil feminist teori bağlamında, baskı, otorite ve korkunun tekrardan kadınlar üzerinde varlığını devam ettirmesine neden olduğu belirtilebilir.

5.2.6. Kırgınlık ve Küskünlük

Her ne kadar mirasın bir kısmı erkek ve kız çocuğunun destekleriyle meydana gelse de, mülkiyetin tamamının elde edilmesi bir anda gerçekleşebilecek bir durum değildir. Belli bir zaman, belli bir çalışma, belli bir birikim sonucunda oluşan miras, aslında bir mülk edinme biçimidir. “Bir anlamda ‘beleş’ olandır ve bunun paylaşılması her ne kadar yasal olarak belirlenmiş ise de çoğunlukla yasal paylaşım insanları tatmin etmemiştir. Her zaman daha fazlası umulmuş ve daha fazlası benim olsun denmiştir” (Akkuş 2013: 74). Yani, ataerkil aile bireylerinin kadına miras vermemesi için direnmesi, onu ailenin bir ferdi olarak görmemesi, kandırma yoluyla imzasının alınmak istenmesi ya da alınması gibi faktörler, aynı aile bireyleri arasında tartışmalar yaşanıp kırgınlıklar ve küskünlüklerin meydana gelmesine neden olmuştur.

Sırf kadının yasal hak olan mirasını almaması için kandırma yoluyla imzasının alınması, kırgınlık ve küskünlüklerin yaşanmasının önemli sebepleri arasındadır. Katılımcı, “annem vefat etmeden önce bana; ne olursa olsun hakkına düşen mirasını al demişti tabi annemin bu vasiyeti ve kardeşlerimin biz kızları kandırıp vekâletimizi aldıktan sonra hakkımızı vermeyip adaletsiz paylaşım yapmaları benim hakkıma düşen mirasımı istemem de etkili olan faktörlerdir. Eğer kardeşlerim beni bir abla olarak görüp beni kandırmaktan ziyade yapacakları şeyleri bana danışmış olsalardı ben hakkıma düşen mirası almayı bırak vermiş

oldukları mirası dâhil kesinlikle almazdım sadece yaşamış olduğum bu durumdan dolayı onlara kırgınım ve bu yüzden hakkıma düşen mirası almak istiyorum” (Katılımcı-20) diyerek kırgınlığının sebebini belirtmiştir.

Ayrıca katılımcı ve kardeşleri arasında daha önceden hiçbir sıkıntı olmasa da eş, kardeş ve yeğen arasında yapılan ortaklığın bozulması da kırgınlık ve küskünlüğe neden olabilmektedir. Kardeşlere bir ders verebilmek amacıyla, “Fakat ben, abilerim bize ne kadar yanlış yapmış olsa da onlardan mirasımı isteyemeyeceğimi ve bu tartışmaları daha fazla sürdürmeyeceğimi dile getirince eşim bana baskı yapmaya başladı” (Katılımcı-14) diyen katılımcı, mirasını almak için eşinin baskısına maruz kaldığını ifade etmiştir. Tabi aynı katılımcı bu süreçte sadece eş baskısına maruz kalmayıp mirasını istedikten sonra kardeş tepkilerine de maruz kalmıştır. Bu durum, bir yandan kadının yıpranmasına neden olurken bir yandan da kadının aile bireyleriyle çatışmalar yaşayıp küsmesine sebebiyet vermektedir. Katılımcı, “abilerim benim mirasımı verince kız kardeşlerime de miraslarını verdiler ama bunun sonucunda bana kızdıkları gibi onlara ne kızdılar ne de onlarla küstüler yani gönül rızasıyla onların mirasını vermiş oldular”(Katılımcı-14) diyerek bu süreçte kardeşlerinin işin işine girmediklerini ve küslük yaşamadan miraslarını aldıklarını vurgulamaya çalışmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, miras isteme sürecinde yaşanan kırgınlık ve küskünlüklerin temel nedeni miras sorunu olup ayrıca aile bireyleri arasında yaşanan olaylarda bu kırgınlık ve küskünlüğe neden olabilmektedir. Kadınların miras istemeleri sonucunda aile bireyleriyle aralarında yaşanan tartışmalar ve bunun sonucunda meydana gelen kırgınlık ve küskünlükler bütün aile bireylerini yıpratmasına rağmen en fazla miras isteyen kadını yıpratmaktadır. Görüşme yapılan katılımcı, yasal olan hakkını istemesinden dolayı abileriyle küskünlük yaşadığı için “İlk pişmanlığım; eşim beni çok zorladığı halde benim abilerimden mirasımı istememdir. Bu büyük bir hataydı mirasımı istediğim için şuan çok pişmanım gelecekte de bu pişmanlığım devam edecek” (Katılımcı-14) diyerek miras istemesinin büyük hata olduğunu vurgulamıştır. Bir başka katılımcı ise, “Yani miras nedeniyle yaşadığımız sorunların şuan kardeşlik bağlarımızı tamamen kopardığını söyleyebilirim. Bu durumun gelecekte de değişeceğini düşünmüyorum” (Katılımcı-16) demesine rağmen, miras nedeniyle yaşanan bu

küskünlüğü çok fazla önemsemediğini “Mirasımı aldığım için hiç pişmanlık yaşamadım gelecekte de pişman olacağımı düşünmüyorum çünkü benim ve ablamın maddi durumu iyi değilken bu miras sayesinde maddi sıkıntılarımızı gidermiş olduk” (Katılımcı-16) sözleriyle belirtmeye çalışmıştır.

5.2.7. Eş ve Çocuk Baskısı

Miras isteme sürecinde kadınlar, bir yandan anne, baba, abi ve kardeş gibi ataerkil aile bireylerinin baskılarıyla karşılaşırken bir yandan da, eşlerinin ve çocuklarının baskılarına maruz kalmaktadırlar. Bu kadınların, eşlerinin ve çocuklarının desteğini alan kadınlara göre, içinde buldukları süreçte daha fazla yıprandıkları belirtilebilir.

Kimi kadınlar, mirastan eşit pay alabilmek için yasal yollara başvurmak isteseler de, onların eşleri ve çocukları bu mirastan herhangi bir hak talep etmesini istememektedirler. Bu kadınlar, evde yaşanan huzursuzluğa, eşleri ve çocuklarının baskılarına direnemedikleri için imzalarını vermek zorunda kalmaktadırlar. Bu sorunlarla karşı karşıya kalan katılımcılardan biri , “Düşüncelerim de değişme meydana gelmese de eşim ve çocuklarım düşüncelerimi değiştirmek için ellerinden geleni yaptılar bu konu nedeniyle gerek çocuklarımla gerek eşimle tartışmalar yaşadık. Çocuklarım ve eşim aynı düşüncede oldukları için beni destekleyen hiç kimse kalmamıştı. Dava açmak için ne kadar çabalasam da eşim ve çocuklarımla baskıları karşısında çok fazla direnemedim” (Katılımcı-6) diyerek amacına ulaşamadığını belirtmeye çalışmıştır.

Nasıl ki eşler ve çocuklar kadınlara miras almamaları için baskı uyguluyorlarsa, bazı eşlerde yaşamış oldukları maddi sıkıntılardan kurtulabilmek için kadınlara, yasal hak olan miraslarını almalarına yönelik baskı uygulamaktadırlar. Görüşülen kadınlardan biri, “eşim son zamanlarda bana; bu kadar mirasın varken biz sıkıntı içinde yaşıyoruz abilerin ve kardeşlerin zevk sefa içerisinde yaşıyorlar, biz çocuklarımızın ihtiyaçlarını karşılayamazken onlar çocuklarını özel okullara gönderiyorlar hatta hayat müşterektir seninde mirasımı alman lazım gibi şeyler söylemeye başladı. Yani son zamanlar da mirasımı almam için eşim de bana baskı yapıyordu” (Katılımcı-9) şeklinde yaşadıklarına vurgu

yaparak, maddi sıkıntılarının da baskı uygulamasında etkili olduğunu gözler önüne sermiştir.

Miras isteme sürecinde kadınların, eşleri ve çocukları tarafından baskı görmesi önemli bir sorun teşkil etmesine rağmen eş baskısının, çocukların uygulamış olduğu baskıya oranla daha etkili ve daha geçerli bir baskı türü olduğu söylenebilir. Özellikle ataerkil aile bireylerinin baskı ve otoritelerinden korkan kadınların, evlendikten sonra da eş baskısından ve otoritesinden korktukları gözlemlenmiştir. Eş baskısından korkmasına rağmen çocuğunun baskısını çok fazla umursamayan katılımcı “Abilerim benim ile 5 yıl boyunca küsülü kaldılar. Abilerimin eşleriyle de tartıştık. Bu beş yıl içerisinde ben çok üzüldüm, abilerimin, onların eşlerinin söyledikleri şeyler karşısında psikolojim bozulmuştu. Bu durumdan eşim, çocuklarımda olumsuz etkilendiler. Oğlum onlara bir ders vermek onları süründürmek için imzayı vermemi istemedi. Hatta imzayı vermemem için bana baskı uyguladı. Ancak eşim, böyle bir şey yapma zaten araba satılmış imzayı ver bu işten kurtul dedi ben onlarla küs olduğum halde, bana arabanın satılacağı sorulmadığı halde gittim imzayı vermek zorunda kaldım. Bunun üzerine oğlum epey bir zaman benimle küsülü kaldı” (Katılımcı-1) diyerek eşinin sözünden çıkmayıp imzasını verdiğini ifade etmeye çalışmıştır.

Elde edilen bulgulardan da yola çıkarak, kadınların miras isteme sürecinde özellikle eş baskılarına direnemedikleri, uygulanan baskıların yapılacak olan girişimlerin önünde büyük engel teşkil ettiği vurgulanabilir. Ayrıca, ataerkil feminist teorinin temel tezlerinden biri olan baskıların evde tartışmalara, huzursuzluklara zemin hazırladığı ve miras isteme sürecinde kadınların yaşamış oldukları sorunlara baskı faktörünün de eklenmesiyle birlikte kadınların daha fazla yıprandıkları belirtilebilir.

5.3. Mirastan Eşit Pay Alabilmek İçin Yasal Yollara Başvurma

Araştırmacının yapmış olduğu görüşmeler çerçevesinde, yasal hak olan mirastan eşit pay almak isteyen kadınların hemen hemen hepsinin, bu sürecin ilk etabında herhangi bir strateji geliştiremedikleri gözlenmiştir. Kadınlar öncelikle sözlü girişimlerde bulunmuşlar ancak bu sözlü girişimler bir müddet sonra radikal feminist teorinin temel tezini oluşturan tartışma, küskünlük ve kırgınlık gibi

olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Ayrıca ataerkil bireylerin bu durum karşısında sessizliklerini koruyup herhangi bir adım atmamaları da bu süreçte bekleyişlerin devam etmesine neden olmuştur.

Görüşülen 20 kadın arasından 7 kadın, bu sözlü girişimler sonucunda amaçlarına ulaşamadıkları için bekleyişlerini sürdürmüşlerdir. Buna rağmen kadınlar, mirasını yasal yollarla alabilmek için stratejiler geliştiremedikleri gibi geliştirmiş oldukları stratejileri de gerçekleştirmeye cesaret edememişlerdir. Kadınların yasal yollara başvurmak istememesinde; eğitimsizlik, cahillik, mahalle baskısı, geçmişte kardeşler arasında yaşanan küslüklerin son bulması nedeniyle yeniden küslük yaşanmasının istenmemesi, kız kardeşlerin birbirini destelemedikleri gibi ortak bir strateji de geliştirememeleri, maddi sıkıntıların yasal işleme başvurma noktasında büyük engel teşkil etmesi, kandırma yoluyla kadınlarının imzalarının alınması gibi faktörler etkilidir.

Radikal feminist teori bağlamında katılımcı, bu süreçte bekleyişlerinin son bulması için mahkeme yoluna başvurabileceğini ancak, bu yola başvurduğu takdirde kardeşler arasında tekrardan küskünlük olup sorunlar yaşanacağını bildiği için yasal yollara başvurmadığını şu sözlerle dile getirmiştir. “Biz zaten 5 yıl boyunca küsülü kaldık. Zorla barıştığımız için onlarla tekrardan bir küslük yaşamak istemiyorum. Bu hayatta abilerimden başka kimsem kalmadı birbirimize en azından gidip geliyoruz eğer onları mahkemeye versem aramızda tekrardan sorunlar çıkacağını biliyorum. Zaten maddi durumum şuan için iyi bu konuda bir sıkıntı yaşamıyorum o mala da ihtiyacım yok. Kendileri mirasımı vermedikleri sürece mahkemeye verip onlara dava açmayı düşünmüyorum” (Katılımcı-1). Ataerkil feminist teorisinin temel tezleri doğrultusunda kadınlar, “kardeşlerimle tartışma yaşayıp küs olmak istemiyorum” , “gelecekte başıma bir şey geldiği takdirde kardeşlerimden başka gidecek kapım yok” demektedirler. Yani kadın özgür değildir özellikle de ekonomik açıdan özgür değildir. Kendini güvende hissetmediği gibi geleceğini de güvende hissetmemektedir. Kadınlar işte bu etkenlerden dolayı hakkını arama bağlamında etkili stratejiler geliştirememektedirler. Aslında kadınlar, hakkını arayıp mirasını aldıkları takdirde maddi sıkıntılardan ve sağlık problemlerinden kurtulabilirler. Ayrıca kadınlar, her zaman itilip kakılarak, ikinci sınıf muamele görerek yetiştirildiği için özgüven

problemi yaşamaktadırlar. Bu özgüven problemi kadınların yeniden kendileri için haklarını aramaları noktasında da büyük bir problem teşkil etmektedir. Sadece özgüven eksikliği değil eğitimsizlik, cahillik, mahalle baskısı gibi faktörler de kadınların yasal yollara başvurmalarının önünde büyük bir engel teşkil edip onların gönül rızasıyla mirasını alabilmeleri için bekleyiş içerisine girmelerine neden olmaktadır. Katılımcı, mirasın gönül rızasıyla alınmasını bekleyen kadınların bir sonuç edemeyip bekleyişlerini sürdürdüklerini şu sözlerle ifade etmiştir. “aslında ben mahkemeye vermek istiyorum fakat kız kardeşlerim benimle aynı düşünceye sahip değiller onlar biraz daha bekleyip gönül rızasıyla mirasımızı alalım diyorlar fakat bu bekleyişlerin sonucunda olumlu bir şey olmadığı gibi geçmişte yaşadığımız tartışmaların benzerleri de hala devam etmektedir” (Katılımcı-15).

Yasal hak olan mirastan eşit pay almak isteyen kadınların bazıları da, yasal yollara başvurmaya cesaret etmelerine rağmen maddi sıkıntılar nedeniyle bu tarz girişimleri gerçekleştirememektedirler. Katılımcı, “aslında mahkemeye vermek istiyorum fakat maddi durumum iyi olmadığı için tek başıma avukat tutamıyorum. Ablama ve yeğenime üçümüz beraber avukat tutalım dediysem de onlar çok fazla umursamadılar bu nedenle girişimde bulunmak istesem de herhangi bir girişimde bulunamıyorum” (Katılımcı-7) diyerek maddi sıkıntıların yasal yollara başvurma noktasında büyük engel teşkil ettiğini vurgulamaya çalışmıştır.

Görüşme yapılan 20 kadından 7’si yasal yollara başvurmaya cesaret edemezken diğer 13 kadın sözlü girişimlerle bir sonuca varılamayacağını anlayıp ya ilerleyen aşamada dava açacaklarını ya da dava yoluyla miraslarını aldıklarını belirtmişlerdir. Dava genellikle, “hakların mahkeme eliyle korunması istemiyle uyuşmazlığın çözüm için mahkeme önüne getirilmesi” (Devrim 1993: 607) olarak tanımlanmaktadır. Miras isteme sürecinde geliştirilen en önemli strateji dava açmaktır. Ayrıca mirasın İzale-i Şüyu verilmesi, aile bireyleriyle orta yolun bulunması, akraba ve yakın çevre aracılığıyla ataerkil aile bireylerinin ikna edilip kadınlara miras verilmesi gibi faktörlerde mirastan eşit pay alabilmek için geliştirilen stratejiler ya da miras alma aşamasını kolaylaştırmak için başvuru yollarıdır.

Kadınlar kolay bir şekilde mirastan eşit pay alabilmek için bu yollara başvurmalarına rağmen çoğu kadın bu stratejilerle dahi istedikleri sonuca ulaşamamışlardır. Örneğin, mirasını rahat bir şekilde alabilmek için dava açmayı düşünen katılımcılardan biri, kardeşinin, mirası İzale-i Şüyu yoluyla paylaşma fikrini kabul etmiştir ancak bu durum sonucunda kardeşi tarafından hile yapılarak ucuz bir fiyata bütün mirasa kardeşi sahip olmuştur. Katılımcı, yaşanan bu durum sonucunda dava açmamanın pişmanlığını şu şekilde dile getirmektedir: “Şuan biz hakkımızı adaletsiz bir şekilde aldığımızı bildiğimiz halde miras konusunu tamamen kapatmak zorunda kaldık. Hakkımızı almak için çok uğraşmamıza rağmen istediğimiz sonucu elde edemedik. Dava açmayıp mirası İzale-i Şüyu vermem en büyük hatam oldu bu yüzden hem şuan onun pişmanlığını yaşamaktayım hem de gelecekte onun pişmanlığını yaşayacağım” (Katılımcı-4).

Görüşülen katılımcılardan bazıları, güvenilir stratejilerden biri olan, yasal yollara başvurma fikrini benimsemelerine rağmen mirastan eşit pay alamazlarken, bazı katılımcılar ve ataerkil bireylerle yaşanan tartışmalara daha fazla dayanamayıp farklı stratejiler geliştirebilmek için bir araya gelmişlerdir. Onlar yasal yollara başvurdukları takdirde mahalle baskısına maruz kalacaklarını bildikleri için anlaşma ve uzlaşma yoluyla yani orta yolu bularak bir sonuca varmaya çalışmışlardır. Katılımcı bu durumu, “tabi bir müddet sonra bu sorunun tartışmayla çözülemeyeceğini anladık bunun üzerine bütün kardeşler şöyle bir karar aldık. Araziyi 5 kardeş eşit bir şekilde paylaşacağız evi ise müteahhit’e vereceğiz ve her kardeş hakkına düşen daireyi alacak böylece hem mirasımızı almış olacağız hem de bu tartışmalara bir son vermiş olacağız diye düşündük. Yani şuan için bir bekleme halindeyiz en kısa zamanda vermiş olduğumuz kararı uygulamaya koymayı düşünüyoruz gelecekte ise hepimiz aldığımız karar doğrultusunda mirasımızın paylaşımını yapacağız” (Katılımcı-11) şeklinde ifade ederek geliştirilen stratejinin mirastan eşit pay alma ve tartışmalara son verme açısından etkili stratejilerden biri olduğunu bizlere göstermeye çalışmıştır.

Geliştirilen stratejilerden bir diğeri ise, ataerkil aile bireylerini ikna etmeleri ya da orta yolu bulmaları amacıyla akrabalarından ya da yakın çevreden yardım alınmasıdır. Bu strateji daha çok kandırılma yoluyla imzası alınan ya da maddi durumu kötü olan kadınlar tarafından geliştirmiştir. Katılımcı “mirasımızı;

hiç tartışma yaşamadan, kolay bir şekilde alabilmek için avukat tutup abimize dava açabilirdik bunu da çok istiyorduk fakat maddi durumumuz iyi olmadığı için bu tarz girişimlerde bulunamadık. Ama daha sonra annemin, küçük abimin ve aile büyüklerimizin desteğiyle herhangi bir girişimde bulunmadan mirasımızı alma yolunda adımlar atabildik” (Katılımcı-16) diyerek uygulanmış olan stratejinin miras alma noktasında işe yaradığını belirtmeye çalışmıştır. Her ne kadar mirastan hakkı olan katılımcılar için bu strateji işe yarasa da kandırılma yoluyla imzası alınan kadınlar için bu stratejinin çok fazla geçerliliği olduğu söylenemez.

Elde edilen bulgular ışığında, miras isteme sürecinde kadınların akılcı ve rasyonalist davranmadıkları gözlenmiştir. Kadınlar maddi sıkıntı, sağlık sorunları yaşamalarına rağmen yasal yollara başvurmamaktadırlar. Yani kadınlarda, bu yapı içinde geleneksel ve duygusal davranmaktadırlar. Ayrıca yasal yollara başvuramamanın aile yapısı, ekonomik durum, ataerkil yapının getirmiş olduğu baskı, otorite, tartışma ve küskünlük gibi faktörlerle de bağlantılı olduğu gözlemlenmiştir. Bu duruma bağlı olarak, geliştirilen ve uygulamaya konulan stratejilerin mirastan eşit pay alıp almama noktasında bazı katılımcıların işine yaradığı ancak bazı katılımcılarda da pişmanlık duygusu yarattığı sonucuna varılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırma, mirasını isteyen kadınların miras istemelerine neden olan etkenleri, miras isteme aşamasında ailedeki ataerkil bireylerin kadınlar üzerindeki baskılarını ve bunun sonucunda yaşanan sorunları, yaşamış oldukları problemleri çözme aşamasında nasıl hareket ettiklerini, miras isteme sürecinde yasal hak olan mirastan pay almamaları için onları engelleyen mekanizmaları ve bunların miras isteme sürecine olan etkilerini değerlendirmeye yöneliktir.

Araştırmamız Malatya’da miras isteyip de bunun sonucunda sorun yaşayan 20 kadınla gerçekleştirilmiştir. Araştırma da derinlemesine mülakat tekniği kullanılmış olup, sorun yaşayan kadınların çoğunun tanıdık olması sorulan sorulara detaylı ve samimi cevaplar verilmesini sağlamıştır. Bu yüzden araştırmanın güvenilirlik düzeyinin oldukça tatmin edici olduğu söylenebilir. Miras sorunu yaşayan kadınların yaş dağılımı 40-72 yaş aralığındadır. Kadınların hepsi evli olup çocuk sahibidir ve ağırlıklı olarak da 3 çocukludur. Miras sorunu yaşayan kadınların çoğunluğu okutulmamış olup okuyanların sayısı da ilkökul düzeyinin üzerine çıkmamıştır. Bu kadınların çoğunluğunun, geçmişte geleneksel değerlerle yetiştirilip onların, ataerkil feminist teorinin temel tezini oluşturan baskı, otorite ve kadınlara söz hakkının tanınmaması gibi faktörlere boyun eğmek zorunda kaldıkları söylenebilir. Radikal feministlerin de iddia ettikleri gibi ataerkil sistem, erkeğin kamusal alanla ve ataerkil kültürle bütünleşmesini sağlarken kadının özel alana hapsedilip bunun sonucunda ev işleri, çocuk büyütme, aile bireyleri ile eşin sözünden çıkmama gibi bir takım faktörleri kadına empoze etmeye çalışmaktadır. Ataerkil sistem içerisinde yaşayan kadınlar, aile bireyleri vefat etmeyene kadar ya da abi ve kardeşin olumsuz davranışına maruz kalmayana kadar onların yapmış oldukları hiçbir şeye itiraz edememektedirler. Ancak bu kadınların, modern yapıyla birlikte bir takım haklara sahip olduklarını fark etmeleri ve geleceğe dair kuşkularından kurtulup kendi ayaklarının üzerinde durabilmeleri için miraslarını istedikleri iddia edilebilir. Katılımcıların anlatımlarından hareketle, yasal olan hakkını isteyen kadınların çoğunluğunun maddi durumu iyi olmayıp bir kısmının da sağlık sorunları yaşadığı tespit

edilmiştir. Yani kadınların miraslarını istemelerinde bu gibi problemlerin de etkisi vardır.

Kadınların miras istemelerinde yaşanan maddi sıkıntılar ve sağlık problemleri etkili olmasına rağmen, Radikal Feminizm'in de odaklandığı konulardan biri olan cinsiyetçi sınıf sisteminin de etkili faktörler arasında olduğu belirtilebilir. Cinsiyetçi sınıf sistemi dikkate alınarak kadınlar, her konuda erkeklerin ön planda tutulup kadınların ikinci plana atılmasına tepki göstermekte bu durumda kadınların miraslarını istemelerine neden olmaktadır. Diğer nedenler ise; “ataerkil aile bireylerinin kadını miras konusunda dışlaması”, “aile bireylerinin eski güvenini kaybetmesi”, “kandırılma”, “aile bireyleriyle yaşanan küslük”, “mirası geleceğe dair güvence olarak görme”, “maddi olanakların yetersizliği”, “sahip olunan mirasın bütün kardeşlere yetecek kadar çok olması”, “mirasın elde edilmesinde kadınların da emeğinin olması” gibi faktörlerdir. Yani kız çocukları ve görüşme yaptığımız kadınlar, edinilen malda kendi katkılarının da olduğunu düşünmektedirler. Bu katkılar şu şekilde sıralanabilir:

1. Emek vererek tarlada, bağda, bahçede çalışarak
2. Kendisi için babasına ödenen başlık parası

Yapılmış olan derinlemesine mülakat sonucunda, bu gibi faktörlerden dolayı mirasını isteyen kadınların, miraslarını istemeleri nedeniyle aile bireyleriyle aralarında bazı sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Bu sorunlardan en güçlü olan faktör “tartışma”dır. Sırasıyla “hakaret”, “küslük”, “sözlü ya da fiziksel şiddet” gelirken “tehdit” faktörünün gücü diğerlerine göre daha düşük kalmaktadır. Kadınların aile bireyleriyle aralarında sorunlar yaşanmasında, enişte'nin “yabancı” olarak görülmesinin etkisi büyüktür. Gerek anne ile baba gerek abi ve kardeş erkeğin eşini yabancı olarak nitelendirmemelerine rağmen kadının eşini yabancı olarak nitelendirip “mirasımızı enişteye yedirtmeyiz” sözünü sıkça dile getirmektedirler. Yani neslin devamını sağlayan kişilerin sadece erkek çocukları olduklarına inandıkları için var olan mirasında tek varislerinin erkek çocukları olduklarını iddia etmektedirler. Ayrıca miras isteyen kadınların hemen hemen hepsi, baba mirasından hak talep etmelerinden dolayı amca, dayı, akraba ve çevre tarafından kınanmakta, kızların miras istemesi “ayıp” olarak

karşılanmaktadır. Yapılmış olan derinlemesine mülakattan elde edilen bulgulara göre, kadınlara imzalarını verme karşılığında akraba ve çevre tarafından para talebinde bulunulduğu, onlara bu konuda destek olunmaktan ziyade kararlarından vazgeçmeleri için baskı uygulandığı söylenebilir.

Yapılan araştırmaya göre, miras sorunu yaşayan kadınların kız kardeşleriyle aralarında “birlik duygusunun” olmaması da ya istenilen mirastan beklenen sonucun elde edilememesine ya da sonuç elde edilemeyip bekleyişlerin devam etmesine neden olmuştur. Ayrıca ailedeki ataerkil bireylerle hiç sorun yaşamayan ya da yasal hak olan mirasını istediği halde olaylara dâhil olmayan kız kardeşlerin, mirasını alabilmek için çabalayan kadınlara oranla daha rahat bir biçimde miraslarını aldıkları saptanmıştır. Kısaca vurgulamak gerekirse, ataerkil bireylerden mirasını isteyip de onlarla sorun yaşayan kadınlara, mirasları verilmek istenmemekte ya da onlara en değersiz yerden miras verilmektedir. Bu durumda kadının bu süreçte yıpranmasına neden olmaktadır. Buna rağmen eşinin veya çocuklarının desteğini alan kadınların miras isteme sürecinde diğer kadınlara oranla daha az yıprandığı sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü bu aşamada kadın birçok sorunla karşı karşıya kalmakta ve bu sorunların üstesinden tek başına gelememektedir. Ancak eş ya da çocuk desteği alan kadınların bu süreçte bilmediklerini öğrendikleri ya da sonuç elde edebilmek için korkmadan yasal yollara başvurabildikleri tespit edilmiştir. Yani kadınlar, miras isteme sürecinde birçok sorunla karşı karşıya kalmalarına rağmen miras paylaşımı yapıp haklarını aldıktan sonra maddi sıkıntılarından kurtulmuşlardır. Ayrıca bu sorunları yaşayan kadınların ve onların eşlerinin büyük bir çoğunluğu, bu sorunlardan ders çıkarıp benzer sorunları kendi çocuklarına da yaşatmamak için, onların miras paylaşımını vefat etmeden önce yapmalarına rağmen aynı sorunları yaşayan bir kısım katılımcı ve onların eşlerinin ise, vefat etmeden önce yapılan miras paylaşımını sakıncalı buldukları saptanmıştır.

Birçok görüşmede gözleendiği üzere, kızların annesinin ataerkil yapıyı benimsemesi nedeniyle kızlara miras bırakmadığı ve almaması yönünde baskı yaptığı ya da daha pasif bir duruşla yanlarında yer almadığı da ileri sürülebilir. Bir yandan anne faktörünün etkili olması diğer yandan kadınların maddi olanaklarının yetersiz, eğitim düzeylerinin düşük olması onları bir takım çekingenliklerin

içerisine sürüklemiştir. Yapılmış olan çalışma sonucunda, bu faktörlerin kadınları dava açma girişiminden alıkoyduğu tespit edilmiştir. Kadınların sorun yaşadıkları halde dava açmamaları aile bireyleri arasında kırgınlık ve küskünlük yaşanmasına neden olmuştur. Yani kadınların rasyonel bir strateji geliştiremedikleri, süreçten duygusal olarak etkilendikleri ve duygusal davrandıklarını böylece miras sorununun sürünceme de kalıp bu sorunun genellikle çözülemediği belirtilebilir. Çözülmuş olan sorunda ise kadınların yasal hak olan mirastan eşit pay almak için çok fazla mücadele ettikleri ancak bu mücadeleye rağmen çok düşük bir paya razı edildikleri gözlenmiştir. Katılımcı- 4'ün, miras paylaşımında hakkı olan para 100 bin lira iken mirasın İzale-i Şüyü yoluyla bölünmesi nedeniyle hakkına 8 bin liranın düşmesi bu duruma örnektir.

Radikal feminist teori bağlamında kadınlar, her zaman itilip kakılarak, ikinci sınıf muamele görerek yetiştirildiği için özgüven problemi yaşamaktadırlar. Bu özgüven problemi kadınların yeniden kendileri için haklarını aramaları noktasında büyük bir problem teşkil etmektedir. Özgüven problemi yaşayan kadınlar ataerkil yapı içerisindeki sorunlarla mücadele etme gücünü kendisinde bulamamakta ya da bu mücadelesi ataerkil yapı tarafından engellenmektedir. Ataerkil yapı tarafından engellenen kadınlar tekrardan bu ataerkil yapının bir parçası olarak yaşamaya devam etmektedirler. Modernleşmeyle birlikte kadınların bu yapıyı kırmalarının tek yolu yasal yollara başvurmaktır ancak kadınlar bu yasal yollara da başvuramamaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, mahalle baskısı, bilgisizlik, cahillik, kadının eğitimden yararlanamamış olması, ekonomik özgürlüğünün olamaması gibi faktörler kadınların yasal yollara başvuramamalarının en önemli nedenleridir. Kısacası ataerkil yapı içerisinde kadınlar, haklarını aramak isteseler dahi bu yapı onlara bu fırsatı sunmamaktadır. Zaten araştırmacı da bu tez boyunca, katılımcılarla yapmış olduğu görüşmeler dâhilinde bu durumu gözlemlemiştir.

Araştırma sonucunda, mirasını isteyen kadınların yasal hak olan miraslarını eşit bir şekilde alabilmeleri için ya da miraslarını alabilme aşamasında sorun yaşamamaları noktasında etkili bir strateji geliştiremedikleri görülmektedir. Miras isteme aşamasında kadınların hepsinin, Radikal feminist teorinin temel tezini oluşturan tartışma, hakaret, şiddet, ayıplanma gibi sorunlara maruz

kaldıkları, bunun sonucunda da miras alma hırsı, aile bireylerine karşı kinlenme ve inatlaşma gibi faktörlerin ortaya çıktığı iddia edilebilir. Tüm bunlara bağlı olarak, ataerkil yapının etkisi altında olan kadınların, mirastan eşit pay istedikten sonra ya bekleyişlerinin devam ettiği ya da mirastan eşit pay alamadıkları tespit edilmiştir. Mirasını daha kolay bir şekilde almak için, kardeşlerinin yasal işlem başlatma talebini kabul eden kadınların (İzale-i Şüyu) kandırılmalarından dolayı haklarına düşen mirası alamadıkları, bundan dolayı pişmanlıklarının ömür boyunca devam edeceği gözlenmiştir.

Kadınların mirastan eşit pay almalarının önündeki en büyük engel, Radikal feminist teorinin ele almış olduğu ataerkil değerler ve bunun getirmiş olduğu toplumsal cinsiyet ayrımıdır. Bu görünmeyen engellerin ortadan kaldırılması zor olup uzun bir süreç gerektirmesine rağmen bu süreci hızlandırmak ve kolaylaştırmak için öncelikle işe, önerilerde bulunarak başlanabilir. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Kadınların miras almasının, ataerkil bireyler tarafından (özellikle de anne ve baba) normal karşılanması için:

a) Öncelikle, ataerkil bireylere kadınlarla erkeklerin her konuda eşit haklara sahip oldukları gibi miras konusunda da eşit haklara sahip olduklarını fark ettirmenin yollarını bulmak gerekmektedir. Araştırma sürecinde çoğu katılımcının da vurguladığı gibi, özellikle anne ve babanın küçüklükten itibaren kız çocuklarını ikincil plana atıp erkek çocuklarını mirasın varisleri olarak göstermeleri ilerleyen zamanda erkeklerinde bu anlayışı benimsemelerine ve kız kardeşlerine miraslarını vermemelerine neden olduğu gözlenmiştir.

b) Ataerkil değerlere sahip olan bireylerin, “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kadınlara miras verilmez” gibi anlayışlardan kurtulabilmeleri için onlara küçük yaşlarda bu konuda eğitim verilmesi ve bu anlayışın yok edilmesi için seminerler düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca kadınlara miras verilmesi konusunda toplumun bilinçlendirilip bu konuda hassasiyetlerinin artması için “miras ve miras sorununu” ele alan bir takip programlar haftanın belirli günlerinde televizyonda yayımlatılmalıdır.

2. Yasal olan hakkını isteyen kadınların ataerkil bireylerle yaşadıkları sorunları aşabilmeleri için, miraslarını daha kolay bir şekilde alabilmeleri için:

a) Öncelikle, Radikal feminist teorinin temel tezini oluşturan ataerkil yapı nedeniyle eğitim alamayan kadınlar eğitim alabilmeleri için desteklenmelidir. Ayrıca devletinde bu konuda etkin olup, kadınların sorunsuz bir şekilde miraslarını alabilmeleri için yaşanan sorunları göz önünde bulundurması ve bu konuyla ilgili yeni düzenlemeler yapması gerekmektedir. Böylece kadınların, miraslarını alabilmeleri için çabalamış oldukları yolları daha kısa kılabilir.

b) Araştırma sonucunda da görüldüğü üzere, mirasını isteyip de bir sonuç elde edemeyen kadınların en büyük problemi “özgüven” eksikliğidir. Kadınlar yasal yollara başvurdukları takdirde miraslarını daha kolay bir şekilde alabileceklerini bilmelerine rağmen özgüven eksikliğinden dolayı yasal yollara başvurmaya çekinmektedirler. Özellikle kadınların özgüven problemlerinin ortadan kaldırılması için sosyal medya aracılığıyla kadınlara güven duygusunun aşılanması gerekmektedir.

c) Araştırmamızda katılımcılar, maddi olanakların yetersizliğinden dolayı dava açamadıklarını, bu durumda miras alma sürecini zorlaştırdığını sürekli dile getirdikleri gözlemlendi. Tüm bunların ışığında, maddi sıkıntı yaşayan kadınların rahat bir şekilde dava açabilmeleri için, devlet daha fazla avukat indirimi yapmalı ayrıca kadınları dava açmaya teşvik etmelidir

3. Miras sorunu yaşayan kadınların yaşamış oldukları sorunları çekinmeden paylaşabilmeleri için, kadınların yasal hak olan mirastan eşit pay alıp almama durumuna akademik alanda daha geniş yer verilmesi için:

a) Radikal feminist teori bağlamında, ataerkil değerler nedeniyle miras sorunu yaşayan kadınların birçoğu, yaşadıkları sorunları dile getirirken çekimser davranıp sorulan sorulara kısa cevap verme yoluna başvurmak istediler. Ancak bu sorunları sadece onların yaşamadıklarını hatta birçok kadının daha kötü sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını onlara hissettirince katılımcıların hemen hemen hepsinin çekingenliklerinin ortadan kalkıp, yaşanan olayları daha detaylı bir şekilde anlattıkları gözlemlendi. İlerleyen süreçte kadınların birçoğu, aile bireyleriyle yaşadıkları tartışmaları anlatırken (sandalyelerin havada uçuşması gibi) yaşanan

olayları komik bulup espri ve samimiyet dâhilin de sorulan sorulara cevap vermeye çalıştılar. Tüm bunlar ışığında, miras sorunu yaşayan kadınların kendisi gibi bu sorunları yaşayan kadınlarla deneyimlerini paylaşması, kendi durumunu daha iyi görmesine ve yaşamış olduğu sorunlar karşısında nasıl davranması gerektiğine dair fikir geliştirmesi açısından önemli ve faydalı olacaktır.

b) Akademik alanda kadın ve kadınların yaşamış oldukları sorunlar ele alınmasına rağmen şuana kadar kadınların mirastan eşit pay alıp almama durumları ya da miras nedeniyle yaşamış oldukları sorunlar ne yazık ki ele alınmamıştır. Akademik alanda bu sorunun, Radikal feminist teori bağlamında daha detaylı bir şekilde ele alınıp farklı çözüm önerilerinin sunulması bir yandan kadınların bu süreçte güçlenmesini sağlarken bir yandan da toplumsal cinsiyet ayrımının ortadan kalkmasına katkıda bulunabilir. Bu yüzden miras sorununa akademik alanda daha geniş yer verilip bununla ilgili projeler geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akkuş, Sabahattin (2013). Tapu Sicilinde Miras Paylaşım Problemleri. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Harita Mühendisliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Ali, Zahra (2014). İslâmî Feminizmler. (Çev: Öykü Elitez). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Antalya, O. Gökhan (2009). Miras Hukuku. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Arat, Necla (2017). Feminizmin ABC'si. İstanbul: Say Yayınları.
- Aslan, Yunus (2016). Türkiye'de Feminizm Düşüncesinin İmkânı. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Aydın, Mustafa (2011). Güncel Kültürde Temel Kavramlar. İstanbul: Açılımkitap.
- Bele, Tansu (2001). Kadın-Yazın-Siyasa (Denemeler). İstanbul: Pencere Yayınları.
- Benk, Adnan (1986). "Büyük Larousse". (Cilt.22. s. 11348). İstanbul: Milliyet Gazetecilik.
- Bolay, Süleyman Hayri (2013). Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü (11. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Butler, Judith (1999). Cinsiyet Belası. (Çev.: Başak Ertür). İstanbul: Metis Yayınları.
- Cevizci, Ahmet (2000). Paradigma Felsefe Terimleri Sözlüğü. (1. Basım). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çardak, Müveddet (2012). Toplumsal Bir Hareket ve Aydınlanmanın Bir Ürünü Olarak Liberal Feminizm. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü KamuYönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Çınar Köysüren, Aliye (2013). Kültürel ve Dinî Algıda Toplumsal Cinsiyet. Ankara: Sentez Yayıncılık.

- Demir, Zekiye (2014). Modern ve Postmodern Feminizm. İstanbul: Sentez Yayıncılık
- Devrim, Hakkı (1993). “Dictionnaire Larousse” . (Cilt.2. s.607). Milliyet Gazetecilik A.Ş.
- Günay, Erhan (2015). Miras Hukukunda Tenkis (İndirim) Davaları. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hooks, Bell (2002). Feminizm Herkes İçindir. (Çev: Ece Aydın, Berna Kurt, Şirin Özgün, Aysel Yıldırım). İstanbul: Çitlembik Yayınları.
- İçli, Gönül (2005). Sosyolojiye Giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Köşgeroğlu, Nedime (2008).Sıkıştırılmış Alanlardan Yaratıcı Yaşamlara Kadın “ Kayıtlara Geçilsin Kadın Var!”. İstanbul: Anfora Yayıncılık.
- MacKinon, Catharine A. (1989). Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru. (Çev.Türkân Yöney,Sabir Yücesoy). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Mutlu, Sevda (2015). Geleneksel Kimlikle Modern Kimlik Arasında Sıkışan Girişimci Kadınlar. Türkiye Alim Kitapları.
- Özsunay, Ergun (1976). Medeni Hukuka Giriş. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Öztan, Bilge (2010). Miras Hukuku (Tablolar ve Örneklerle). Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Öztürk, Emine (2003). Türk Kadınının Feminizme Bakış Açısı. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Özuğur, Ali İhsan (2016). “Türk Medeni Kanunundan Önce ve Sonra Miras Hukuku”. (Cilt 1. S.29). Ankara: Seçkin Hukuk.
- Plumwood, Val (1993). Feminizm ve Doğaya Hükmetmek. (Çev.Başak Ertür). İstanbul: Metis Yayınları.
- Ruhan İşler, Ömer Eroğlu (2006). İktisat Düşüncesinde Farklı Bir Bakış: Feminist İktisat. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

- Serozan Rona ve Engin Baki İlkay (2008). Miras Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Sevim, Ayşe (2005). Feminizm. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Sezal, İhsan (2012). “ Toplum ve Aile”, (Ed. İhsan Sezal), Sosyolojiye Giriş, İstanbul: Beta Basım Yayım, s.(148).
- Sezgin, Sevil (2014). Türkiye’de Feminist Söylem ve İslami Feminizm. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Şayak, Ayşe Merve(2011). Popüler Feminizm İçinde Duygu Asena’nın Yeri. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans.
- Şişman, Nazife (2013). “Emanet”ten “Mülk”e Kadın Bedeninin Yeniden İnşası. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tanilli, Server (2006). Ne Olursa Olsun Savaşıyorlar – Kadın Sorununun Neresindeyiz?. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Tekin, Elif (2007). 1980 Sonrası Türkiye’de Feminizmin Görünümü. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Temizarabacı Yıldırım, Yasemin (2005) .Ütopyanın Kadınları Kadınların Ütopyası *Klasik ve Modern Ütopyalarda Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Tezcan, Mahmut (2012). Sosyolojiye Giriş. Ankara: Anı Yayıncılık.Yüksel, Murat (2003). Feminist Hukuk Kuramı ve Feminist Düşünce Teorileri. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Uluocak, Şeref, Gökulu, Gökhan, Bilir, Olgun, Etizer Karacık, Nigar, Özbay, Dilek (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet. İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları.

- Waters, Malcolm (1994). Modern Sosyoloji Kuramları. Zafer Cırhinlioğlu (Ed.).
Yapı: Yaşanı Belirleyen Gizli Kalıplar (s. 152). İstanbul: Gündoğan
Yayınları.
- Yavuz, Ali Fikri (1984). Kur'an-ı Kerim ve İzahlı Meal-i Âlisi. İstanbul: Sönmez
Neşriyat ve Matbaacılık A.Ş.
- Yıldırım, Mehmet Sait (2007). Kur'ân Açısından Kadının Şahitliği ve Mirastaki
Konumu. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam
Bilimleri Ana Bilim Dalı Tefsir Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, Sait (2016). Kadına Yönelik Şiddet Ve Ataerkillik. Atatürk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Yüksel, Murat (2003). Feminist Hukuk Kuramı Ve Feminist Düşünce Teorileri.
İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş

EK

EK 1. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri

Katılımcı 1:

Yaş: 46

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Evli

Çocuk Sayısı: 3

Çocuklarınız Çalışıyor mu? Bir Tane
Çocuğum Çalışıyor

Eğitim Durumunuz Nedir? İlkokul
mezunu

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

2.000 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Emlakçı

Katılımcı 3:

Yaş: 60

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Dul

Çocuk Sayısı: 5

Çocuklarınız Çalışıyor mu? İki Tane
Çocuğum Çalışıyor

Katılımcı 2:

Yaş: 55

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Evli

Çocuk Sayısı: 5

Çocuklarınız Çalışıyor mu? Bir Tane
Çocuğum Çalışıyor

Eğitim Durumunuz Nedir? İlkokul
mezunu

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

1.500 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Serbest Meslek

Katılımcı 4:

Yaş: 62

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Dul

Çocuk Sayısı: 2

Çocuklarınız Çalışıyor mu? İki Tane
Çocuğum Çalışıyor

Eğitim Durumunuz Nedir? Öğrenimim yok

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

1.500 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Eşim Vefat Etti

Eğitim Durumunuz Nedir? Öğrenimim yok

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

1.800 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Eşim Vefat Etti

Katılımcı 5:

Yaş: 66

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Dul

Çocuk Sayısı: 6

Çocuklarınız Çalışıyor mu? Üç Tane
Çocuğum Çalışıyor

Eğitim Durumunuz Nedir? Öğrenimim yok

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

1.600 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Eşim Vefat Etti

Katılımcı 6:

Yaş: 70

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Evli

Çocuk Sayısı: 4

Çocuklarınız Çalışıyor mu? Üç Tane
Çocuğum Çalışıyor

Eğitim Durumunuz Nedir? Öğrenimim yok

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

1.800 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Emekli

Katılımcı 7:

Yaş: 57

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Bekar

Çocuk Sayısı: 4

Çocuklarınız Çalışıyor mu? Dört Tane
Çocuğum Çalışıyor

Katılımcı 8:

Yaş: 42

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Evli

Çocuk Sayısı: 4

Eğitim Durumunuz Nedir? Öğrenimim yok **Çocuklarınız Çalışıyor mu?** Bir Tane Çocuğum Çalışıyor

Maddi Gelir Durumunuz Nedir? 1. 200 TL **Eğitim Durumunuz Nedir?** İlkokul Mezunuyum

Eşiniz Çalışıyor mu? Eşimle Boşandım **Maddi Gelir Durumunuz Nedir?** 2.200 TL **Eşiniz Çalışıyor mu?** Serbest Meslek

Katılımcı 9:

Katılımcı 10:

Yaş: 40

Yaş: 57

Cinsiyet: Kadın

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Evli

Evli- Bekar: Evli

Çocuk Sayısı: 2

Çocuk Sayısı: 3

Çocuklarınız Çalışıyor mu? Çalışmıyorlar **Çocuklarınız Çalışıyor mu?** Hepsi Çalışıyor

Eğitim Durumunuz Nedir? İlkokul Mezunuyum **Eğitim Durumunuz Nedir?** İlkokul Mezunuyum

Maddi Gelir Durumunuz Nedir? **Maddi Gelir Durumunuz Nedir?**

1.300 TL

2.400 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Serbest Meslek **Eşiniz Çalışıyor mu?** Taksici ve Emekli

Katılımcı 11:**Yaş:** 72**Cinsiyet:** Kadın**Evli- Bekar:** Dul**Çocuk Sayısı:** 5**Çocuklarınız Çalışıyor mu?** Hepsi Çalışıyor**Eğitim Durumunuz Nedir?** Öğrenimim Yok**Maddi Gelir Durumunuz Nedir?**

1.750 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Eşim Vefat Etti**Katılımcı 12:****Yaş:** 57**Cinsiyet:** Kadın**Evli- Bekar:** Evli**Çocuk Sayısı:** 5**Çocuklarınız Çalışıyor mu?** Üç Tane Çocuğum Çalışıyor**Eğitim Durumunuz Nedir?** Öğrenimim Yok**Maddi Gelir Durumunuz Nedir?**

2.500 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Sanayide Usta**Katılımcı 13:****Yaş:** 65**Cinsiyet:** Kadın**Evli- Bekar:** Evli**Çocuk Sayısı:** 5**Çocuklarınız Çalışıyor mu?** Üç Tane Çocuğum Çalışıyor**Eğitim Durumunuz Nedir?** Öğrenimim Yok**Maddi Gelir Durumunuz Nedir?**

1.800 TL

Katılımcı 14:**Yaş:** 63**Cinsiyet:** Kadın**Evli- Bekar:** Evli**Çocuk Sayısı:** 6**Çocuklarınız Çalışıyor mu?** Beş Tane Çocuğum Çalışıyor**Eğitim Durumunuz Nedir?** Öğrenimim Yok**Maddi Gelir Durumunuz Nedir?**

2.000 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Emekli

Eşiniz Çalışıyor mu? Emekli

Katılımcı 15:

Katılımcı 16:

Yaş: 62

Yaş: 40

Cinsiyet: Kadın

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Evli

Evli- Bekar: Evli

Çocuk Sayısı: 3

Çocuk Sayısı: 3

**Çocuklarınız Çalışıyor mu? İki Tane
Çocuğum Çalışıyor**

**Çocuklarınız Çalışıyor mu?
Çalışmıyorlar**

**Eğitim Durumunuz Nedir? İlkokul
Mezunu**

**Eğitim Durumunuz Nedir? İlkokul
Mezunuyum**

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

3.000 TL

1.500 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Emekli

Eşiniz Çalışıyor mu? Serbest Meslek

Katılımcı 17:

Katılımcı 18:

Yaş: 50

Yaş: 68

Cinsiyet: Kadın

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Dul

Evli- Bekar: Evli

Çocuk Sayısı: 3

Çocuk Sayısı: 3

**Çocuklarınız Çalışıyor mu? 2 Tane
Çocuğum Çalışıyor**

**Çocuklarınız Çalışıyor mu? Üç Tane
Çocuğum Çalışıyor**

**Eğitim Durumunuz Nedir? İlkokul
Mezunuyum**

**Eğitim Durumunuz Nedir? Öğrenimim
Yok**

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

1.300 TL

1.600 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Eşim Vefat Etti

Eşiniz Çalışıyor mu? Emekli

Katılımcı 19:

Yaş: 46

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Evli

Çocuk Sayısı: 4

Çocuklarınız Çalışıyor mu? 2 Tane

Çocuğum Çalışıyor

Eğitim Durumunuz Nedir? İlkokul

Mezunuyum

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

2. 300 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Serbest Meslek

Katılımcı 20:

Yaş: 67

Cinsiyet: Kadın

Evli- Bekar: Evli

Çocuk Sayısı: 3

Çocuklarınız Çalışıyor mu?

Çocuklarımlın Hepsi Çalışıyorlar

Eğitim Durumunuz Nedir? Öğrenimim

Yok

Maddi Gelir Durumunuz Nedir?

2. 400 TL

Eşiniz Çalışıyor mu? Emekli

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Betül ZAĞLI
Uyruğu : T.C
Doğum Tarihi ve Yeri :23.04.1991/ MALATYA
e-posta : zaglibetul91@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2015
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2017

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
-	-	-

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yökdil (52,500) KPDS (...) ÜDS (...) TOEFL (...) EILTS(...)